

DIAGNOZA

SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ, PRZESTRZENNEJ I KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWEJ

GMINY KLUKOWO

MAJ 2026

ZLECENIODAWCA:
GMINA KLUKOWO
UL. MAZOWIECKA 14
18-214 KLUKOWO

WYKONAWCA:
EKOD URBANISTYKA ŁUKASZ KOWALSKI
<https://www.projektowanieurbanistyczne.pl/>

SPIS TREŚCI

WSTĘP 5

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH.....	6
1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM	6
1.2. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU KRAJU	11
1.3. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA	17
1.4. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH.....	21
1.5. LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA.....	22
2. POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ	24
2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE.....	24
2.2. WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA.....	25
2.2.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA.....	25
2.2.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA.....	29
2.2.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA.....	29
2.2.4. TRANSPORT ZBIOROWY.....	30
2.2.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH.....	30
2.2.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM.....	31
2.2.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIECI TRANSPORTOWEJ.....	37
2.3. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET	37
2.4. WNIOSKI	39
3. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE.....	41
3.1. STAN LUDNOŚCI	41
3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZAŁUDNIENIA.....	41
3.1.2. STRUKTURA PŁCI.....	43
3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI	43
3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE	44
3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI	44
3.2.2. MIGRACJE	45
3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI	46
3.2.4. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA.....	47
3.3. WNIOSKI	49
4. ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY	50
4.1. ROLNICTWO	50
4.2. PODMIOTY GOSPODARCZE	51
4.2.1. LICZEBNOŚĆ.....	51
4.2.2. WIELKOŚĆ.....	54
4.2.3. RODZAJ	54
4.3. RYNEK PRACY	57
4.3.1. PRACUJĄCY	57
4.3.2. BEZROBOCIE	58
4.4. TERENY INWESTYCYJNE.....	59
4.5. WNIOSKI	60
5. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA.....	61
5.1. POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE.....	61
5.2. UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE	62
5.2.1. WARUNKI KLIMATYCZNE	62
5.2.2. UKSZTAŁTOWANIE TERENU	63
5.2.3. LITOSFERA I GLEBY.....	66
5.2.4. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	66
5.2.5. UDOKUMENTOWANE ZASOBY KOPALIN.....	67
5.2.6. ZASOBY LEŚNE	68
5.3. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW.....	69
5.4. FORMY OCHRONY PRZYRODY	70
5.4.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY.....	70
5.4.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY.....	71
5.5. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY	71
5.6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	72
5.6.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA	72
5.6.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA.....	74
5.6.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA	74
5.6.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA	75
5.6.5. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	75
5.6.6. INFRASTRUKTURA GAZOWA.....	75
5.6.7. GOSPODARKA ODPADAMI.....	75
5.7. WNIOSKI	77
6. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	79

6.1.	RYS HISTORYCZNY	79
6.2.	ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	79
6.2.1.	OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW	79
6.2.2.	OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW	81
6.2.3.	STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	83
6.2.4.	ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	83
6.3.	INSTYTUCJE KULTURY	84
6.4.	LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE	86
6.5.	WNIOSKI	87
7.	SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA	88
7.1.	INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE	88
7.2.	ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA	88
7.2.1.	WALORY PRZYRODNICZE	88
7.2.2.	WALORY ANTROPOGENICZNE	89
7.2.3.	BAZA MATERIALNA TURYSTYKI	91
7.3.	WNIOSKI	92
8.	PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	93
8.1.	PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE	93
8.1.1.	STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	93
8.1.2.	PLAN OGÓLNY GMIINY	94
8.1.3.	MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	95
8.1.4.	DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO	95
8.2.	STRUKTURA OSADNICZA	96
8.3.	REWITALIZACJA	96
8.4.	OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA	96
8.5.	OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM	97
8.6.	WNIOSKI	98
9.	BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE	99
9.1.	OCHRONA LUDNOŚCI I OBRONA CYWILNA	99
9.2.	PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA	100
9.3.	PRZESTĘPCZOŚĆ	101
9.4.	ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE	101
9.4.1.	ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO	101
9.4.2.	ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU	102
9.4.3.	ZAGROŻENIE ZALEWOWE	106
9.4.4.	ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI	108
9.4.5.	ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE	108
9.4.6.	ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ	110
9.5.	WNIOSKI	111
10.	POLITYKA SPOŁECZNA	112
10.1.	OCHRONA ZDROWIA	112
10.2.	POMOC SPOŁECZNA	114
10.3.	MIESZKALNICTWO	116
10.4.	WNIOSKI	120
11.	EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY	121
11.1.	PLACÓWKI OŚWIATOWE	121
11.2.	LICZBA UCZNIÓW	121
11.3.	KAPITAŁ SPOŁECZNY	123
11.3.1.	ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA	123
11.3.2.	AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH	124
11.4.	WNIOSKI	125
12.	FINANSE SAMORZĄDOWE	126
12.1.	DOCHODY GMINY	126
12.2.	WYDATKI GMINY	130
12.3.	ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA	131
12.4.	WNIOSKI	132
13.	PODSUMOWANIE BADANIA ANKIETOWEGO	133
	MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	134

WSTĘP

Niniejsza diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy Klukowo. Zawarte opisy i analizy pozwoliły na sformułowanie wniosków i ocen oraz zidentyfikowanie najważniejszych trendów rozwojowych gminy Klukowo oraz potencjalnych kierunków rozwoju w przyszłości.

Diagnozę sporządzono w kwietniu-maju 2026 roku, w związku z czym znaczna część analizowanych wskaźników dotyczy roku 2024 (najnowsze, możliwe na ten czas dane do pozyskania za pełny rok sprawozdawczy¹), który nierzadko przedstawiane są w zestawieniu z latami poprzedzającymi.

Zakres diagnozy oparto o wytyczne Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny”, 2021) oraz wymagania ustawowe. Zidentyfikowano najważniejsze wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe. Określono główne szanse i bariery oraz potencjał gminy, nawiązujący do posiadanych zasobów i lokalnej specyfiki, w tym zróżnicowana terytorialnego. W diagnozie zawarto zarówno elementy retrospektywne, jak i opisujące przyszłość. Ponadto analizy dokonywane były z uwzględnieniem otoczenia o charakterze lokalnym i ponadlokalnym, w tym zastosowano metodę porównawczą charakteryzowanych zjawisk.

Poza diagnozą sytuacji w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym dokonano opisu uwarunkowań wynikających z założeń, polityk i dokumentów strategicznych poszczególnych szczebli terytorialnych. Szczegółowo omówiono także wyniki przeprowadzonego badania ankietowego.

Efektem końcowym diagnozy są wnioski, sformułowane w formie analizy SWOT, stanowiące jeden z początkowych rozdziałów zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy Klukowo.

¹ Dotyczyło to większości baz danych, w tym w szczególności danych GUS, dane pochodzących z Raportu o stanie Gminy itd.

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH

Stosownie do art. 10e, ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym - *Strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę.*

Ponadto, cele i działania określone w strategiach rozwoju gmin powinny być skoordynowane z założeniami dokumentów programowo-strategicznych i planistycznych szczebla unijnego, krajowego, regionalnego, ponadlokalnego oraz lokalnego.

W niniejszym rozdziale dokonano syntezy założeń najważniejszych polityk i dokumentów strategicznych opracowanych na poszczególnych szczeblach terytorialnych.

1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM

Kontekst aktualnej polityki Unii Europejskiej

Unia Europejska liczy obecnie 27 państw² i stanowi jednolity rynek, o ogromnym potencjale. Unia, która na początku była wyłącznie wspólnotą gospodarczą, stopniowo zaczęła obejmować różne obszary polityki: od klimatu, ochrony środowiska i zdrowia, po stosunki zewnętrzne i bezpieczeństwo oraz sprawiedliwość i kwestie migracyjne. Obecnie Unia stanowi unię gospodarczą i polityczną, w której Polska jest członkiem od 1 maja 2004 r.

Założenia rozwojowe Unii Europejskiej na przestrzeni lat stale ewoluują. Wpływ na politykę UE wywierają nie tylko zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze poszczególnych krajów Wspólnoty, ale także dynamiczna sytuacja geopolityczna świata i związane z nią liczne wyzwania, przed jakim staje „stary kontynent”.

Po wyborach europejskich w czerwcu 2024 r. Rada Europejska określiła **program strategiczny dla UE na lata 2024-2029**. Określono wówczas priorytety UE i strategiczne wytyczne. W obliczu zmieniających się globalnych realiów i wzrastającej niestabilności program strategiczny zakłada zwiększenie suwerenności Europy i lepiej przygotowuje ją na aktualne i przyszłe wyzwania. Program oparty jest na trzech filarach tj.³:

- **Wolna i demokratyczna Europa** – zakłada się, że wartości takie jak: promowanie godności ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność i poszanowanie praw człowieka będzie głównym atutem UE. Priorytety Rady Europejskiej w tym zakresie to:
 - promowanie i ochrona praworządności;
 - wzmacnianie odporności demokracji i debaty demokratycznej;
 - ochrona wolnych i pluralistycznych mediów oraz społeczeństwa obywatelskiego;
 - przeciwdziałanie ingerencjom zewnętrznym i próbom destabilizacji;
 - zapewnianie, by giganci technologiczni brali odpowiedzialność za ochronę debat demokratycznych w Internecie;

² Po opuszczeniu przez Wielką Brytanię struktur unijnych.

³ Materiał źródłowy: <https://www.consilium.europa.eu/pl/european-council/strategic-agenda-2024-2029/>

- utrzymanie w mocy Karty Narodów Zjednoczonych i propagowanie pokoju, sprawiedliwości i stabilności na świecie;
- działania na rzecz zreformowanego i bardziej inkluzywnego systemu wielostronnego;
- **Silna i bezpieczna Europa** – zakłada się, że Unia Europejska będzie miała zdolności adaptacyjne do funkcjonowania w konfrontacyjnym i niepewnym świecie. UE dąży do potwierdzenia swoich ambicji i roli strategicznego podmiotu na arenie międzynarodowej. Priorytety Rady Europejskiej w tej dziedzinie to:
 - dalsze wsparcie dla Ukrainy, w tym jej odbudowy i dążenia do sprawiedliwego pokoju;
 - silniejsza gotowość i zdolność obronna UE oraz zwiększone wydatki i inwestycje w obronność, współpraca z partnerami transatlantyckimi i NATO;
 - walka z przestępczością zorganizowaną, radykalizacją, terroryzmem i brutalnym ekstremizmem;
 - wzmacnianie odporności, gotowości, zapobiegania kryzysom i zdolności reagowania w celu ochrony obywateli i społeczeństw przed różnymi kryzysami, takimi jak klęski żywiołowe i sytuacje nadzwyczajne w zakresie zdrowia;
 - proces rozszerzenia UE oparty na zasługach i zachętach, który będzie przebiegał równoległe z niezbędnymi reformami wewnętrznymi;
 - kompleksowe podejście do zarządzania migracjami i granicami;
- **Zamożna i konkurencyjna Europa** – zakłada się wzmocnienie długoterminowej konkurencyjności oraz poprawę ekonomicznego i społecznego dobrobytu obywateli. Obejmuje to zwiększenie ich siły nabywczej, tworzenie nowych miejsc pracy i zagwarantowanie wysokiej jakości towarów i usług. Priorytety UE mające na celu wzmocnienie suwerenności Europy w strategicznych sektorach technologicznych i przemysłowych to:
 - pogłębianie jednolitego rynku, zwłaszcza w dziedzinie energii, finansów i telekomunikacji;
 - znaczne wspólne wysiłki inwestycyjne z uruchomieniem finansowania zarówno publicznego, jak i prywatnego, w tym za pośrednictwem Europejskiego Banku Inwestycyjnego i zintegrowanych europejskich rynków kapitałowych;
 - ambitna, solidna, otwarta i zrównoważona polityka handlowa;
 - ograniczenie szkodliwych zależności oraz dywersyfikacja i zabezpieczenie strategicznych łańcuchów dostaw;
 - zwiększenie zdolności w zakresie kluczowych technologii przyszłości, takich jak sztuczna inteligencja, technologie neutralne emisyjnie i półprzewodniki;
 - transformacja ekologiczna i cyfrowa, w tym rzeczywista unia energetyczna i inwestycje w przełomowe technologie cyfrowe w Europie;
 - zrównoważony i odporny sektor rolny;
 - promowanie środowiska sprzyjającego innowacjom i przedsiębiorczości;
 - rozwój współpracy w dziedzinie zdrowia na szczeblach europejskim i międzynarodowym;
 - inwestycje w umiejętności, szkolenia i edukację.

Konsekwentnie, opierając się na strategicznym programie Rady Europejskiej i wynikach dyskusji z grupami politycznymi Parlamentu Europejskiego, w 2024 roku przewodnicząca Komisji Europejskiej (KE) określiła **siedem priorytetów politycznych Komisji Europejskiej**, do których zaliczono⁴:

⁴ Materiał źródłowy: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities/european-union-priorities-2024-2029_en i <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/strategic-agenda-2024-2029/>

- **Nowy plan na rzecz zrównoważonego dobrobytu i konkurencyjności Europy** – zapewnienie firmom warunków sprzyjających wzrostowi gospodarczemu, wspieranie konkurencyjności europejskiego przemysłu i tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy. Rozwój odpornej gospodarki o obiegu zamkniętym, w której na pierwszym miejscu są badania naukowe i innowacje oraz przyspieszone inwestycje, zapobieganie niedoborom pracowników i kwalifikacji poszukiwanych przez pracodawców. Wiodąca rola we wprowadzaniu innowacji w dziedzinie technologii cyfrowych;
- **Nowa era dla europejskiej obrony i bezpieczeństwa** – zagwarantowanie Europie bezpieczeństwa poprzez zbudowanie Europejskiej Unii Obrony. Reagowanie na wszystkie zagrożenia w Internecie i poza nim oraz przygotowanie się na kryzysy. Wzmocnienie wspólnych granic oraz sprawiedliwe i zdecydowane zarządzanie migracją;
- **Wsparcie dla ludzi, silne społeczeństwo i europejski model społeczny** – utrzymanie i podniesienie standardu życia obywateli poprzez promowanie sprawiedliwości społecznej w nowoczesnej gospodarce, wzmocnianie solidarności przez jednoczenie społeczeństw i wspieranie młodych ludzi oraz zapewnianie wszystkim równych szans;
- **Troska o jakość życia: bezpieczeństwo żywnościowe, woda i przyroda** – budowanie konkurencyjnego i odpornego rolnictwa i systemu żywnościowego oraz ochrona różnorodności biologicznej, co służy wspieraniu rolników i produkcji zdrowej żywności;
- **Ochrona demokracji i wartości europejskich** – ochrona demokracji i zwiększenie odporności i gotowości społecznej, wzmocnienie praworządności z myślą o sprawiedliwym i dobrze funkcjonującym społeczeństwie, promowanie aktywności obywatelskiej i czerpanie z pomysłów obywateli przy kształtowaniu polityki;
- **Globalna Europa: silna pozycja, silne partnerstwa** – dążenie do rozszerzenia Unii, aby wzmocnić jej wpływy na arenie międzynarodowej. Nacisk na współpracę w szerszym sąsiedztwie w celu promowania pokoju, partnerstwa i stabilności gospodarczej. Prowadzenie nowej gospodarczej polityki zagranicznej i reforma systemu międzynarodowego w celu dostosowania go do współczesnego świata;
- **Wspólna realizacja celów i przygotowanie się na przyszłość** – skonstruowanie wydajnego budżetu UE. Wdrożenie reform, aby większa Unia funkcjonowała sprawnie oraz wzmocnienie partnerstwa między Komisją Europejską a Parlamentem Europejskim, aby wspólnie działać skuteczniej.

Zaistniała w 2020 roku pandemia COVID-19 i związane z nią nowe zagrożenia i wyzwania spowodowały konieczność weryfikacji polityki wspólnotowej, w tym fiskalnej. Odpowiedzią Unii Europejskiej na pandemię stał się **Plan odbudowy dla Europy**. Został on oparty na największym długoterminowym budżecie w historii UE oraz na tzw. **Funduszu Odbudowy** (ang.: *Next Generation EU*) o wartości ponad 700 mld euro⁵. Celem Planu jest złagodzenie gospodarczych i społecznych skutków pandemii koronawirusa oraz zapewnienie zrównoważonej gospodarki przygotowanej na wyzwania i możliwości związane z transformacją ekologiczną i cyfrową.

Najważniejsze elementy porozumienia w ramach Funduszu Odbudowy⁶:

- badania naukowe i innowacje z wykorzystaniem programu „Horyzont Europa”;
- sprawiedliwa transformacja klimatyczna i cyfrowa z wykorzystaniem Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i programu „Cyfrowa Europa”;
- gotowość, odbudowa i odporność na kryzysy, finansowane za pomocą Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, *rescEU* i nowego programu działań w dziedzinie zdrowia – UE dla zdrowia;

⁵ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl.

⁶ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl.

- modernizację realizowanych od dawna polityk, takich jak polityka spójności i wspólna polityka rolna, aby zmaksymalizować ich wkład w realizację priorytetów Unii;
- walkę ze zmianą klimatu – 30 proc. środków unijnych, czyli dotychczas największy odsetek na ten cel w europejskim budżecie;
- ochronę różnorodności biologicznej i równouprawnienie płci.

W konsekwencji przyjętego projektu budżetu UE na lata 2021-2027 i Funduszu Odbudowy (*Next Generation EU*), stanowiący Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*), dla Polski przewidziano kwotę na ok. 23,9 mld euro dotacji i ok. 11,5 mld euro pożyczek (w cenach bieżących)⁷. Korzystanie z w/w funduszy poszczególnych krajów członkowskich opiera się na tzw. Krajowych Planach Odbudowy, które są przełożeniem wsparcia finansowego na konkretne reformy, programy i inwestycje.

Wydarzenia zapoczątkowane w lutym 2022 r. (pełnoskalowa agresja militarna Federacji Rosyjskiej na Ukrainę), z pewnością doprowadzą do kolejnej rewizji unijnej polityki fiskalnej. W wielu aspektach zmiany mogą być fundamentalne. W związku z konfliktem zbrojnym zauważa się zmiany w polityce międzynarodowej.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności⁸

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) został zaakceptowany w czerwcu 2022 roku przez Komisję Europejską i Radę UE, a następnie zmieniony pod koniec 2023 r. (rewizja). W okresie marzec – kwiecień 2024 przeprowadzone zostały konsultacje społeczne rewizji KPO, a następnie została ona przyjęta przez Radę Ministrów. Na początku lipca 2024 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej poinformowało, że Komisja Europejska zatwierdziła wniosek Polski w sprawie rewizji KPO.

KPO jest dokumentem programowym określającym cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 oraz służącym do realizacji reform strukturalnych i inwestycji, w horyzoncie czasowym do 2026 r. Dokument stanowi podstawę ubiegania się o wsparcie z europejskiego Funduszu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*). KPO koncentruje się na interwencjach, które przyczynią się będą do pobudzenia gospodarki, inwestycji, wzrostu gospodarczego oraz zatrudnienia. Zaplanowano realizację reform i inwestycji w tych obszarach, które są najbardziej istotne z punktu widzenia konieczności odbudowy gospodarki, ale także w tych, które tworzą trwałe podwaliny pod budowę gospodarki odpornej na kolejne wstrząsy.

W ujęciu generalnym KPO skupia się na wsparciu następujących komponentów:

- 1) **Odporność i konkurencyjność gospodarki;**
- 2) **Zielona energia i zmniejszenie energochłonności;**
- 3) **Transformacja cyfrowa;**
- 4) **Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia;**
- 5) **Zielona, inteligentna mobilność;**
- 6) **Poprawa jakości instytucji i warunków realizacji KPO.**

Wokół w/w komponentów koncentruje się wsparcie na rzecz przedsiębiorców, instytucji publicznych oraz innych podmiotów społeczno-gospodarczych. W każdym komponencie ujęto także działania na rzecz spójności terytorialnej – w zależności od zidentyfikowanych problemów – adresowane do obszarów wiejskich, miast, czy też obszarów szczególnie poszkodowanych w wyniku pandemii, gdzie występuje kumulacja problemów społeczno-gospodarczych.

⁷ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plan-poland_pl.

⁸ Materiał źródłowy: <https://www.gov.pl/web/planodbudowy/o-kpo>.

Adresatami proponowanych działań w ramach KPO są: obywatele, przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa, samorządy terytorialne, instytucje publiczne oraz podmioty spoza systemu administracji publicznej (np. podmioty społeczne, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe).

Krajowy Plan Odbudowy objęty jest **zasadą do no significant harm (DNSH) – niewyrządzenia znaczącej szkody środowisku**.

Zgodnie z rozporządzeniem dotyczącym Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*) większość środków należy przeznaczyć na działania w obszarze związanym z realizacją **celów klimatycznych** oraz na **transformację cyfrową**. Do KPO mogą być włączone reformy i inwestycje, które rozpoczęły się 1 lutego 2020 r., jednak ich realizacja musi się zakończyć w sierpniu 2026 r. (płatności mogą być dokonywane do końca 2026 r.).

Polityka spójności⁹

Polityka spójności w latach 2021-2027 ma zadanie wdrażanie dwóch celów traktatowych UE: realizowanie **inwestycji na rzecz zatrudnienia i wzrostu** oraz **Europejską Współpracę Terytorialną** (Interreg). Wyodrębniono także pięć dodatkowych celów polityki spójności:

- 1) **Bardziej konkurencyjna i inteligenta Europa;**
- 2) **Zielona, nisko-emisyjna, zmierzająca w kierunku zero-emisyjności Europa;**
- 3) **Bardziej skomunikowana Europa;**
- 4) **Europa społeczna i włączająca społecznie;**
- 5) **Europa bliska obywatelom.**

Podstawowym dokumentem określającym współpracę UE z Polską, jest Umowa Partnerstwa (UP) – uzgodniona z Komisją Europejską strategia wykorzystania funduszy unijnych.

Polityka spójności na lata 2021-27 obejmuje następujące fundusze:

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego** – służy wzmocnieniu spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej. Ma on łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji;
- **Fundusz Spójności** – służy redukowaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu, w tym transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T);
- **Europejski Fundusz Społeczny+** – służy zwiększaniu spójności społecznej i gospodarczej, odpowiada na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymuluje zrównoważony rozwój gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki. EFS+ będzie obejmować obecnie rozproszone instrumenty: EFS, Inicjatywę na rzecz osób młodych (YEI), Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) oraz Europejski Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (EaSI);
- **Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji** – jest częścią Europejskiego Zielonego Ładu i elementem (I filarem) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji. Celem FST jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej;
- **Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury** - służy unijnej polityce morskiej i rybołówstwa. Celem funduszu jest szeroko rozumiane wsparcie społeczności nadmorskich, w tym m.in. wspieranie rybaków w przechodzeniu na zrównoważone rybołówstwo czy finansowanie projektów przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz podnoszenia jakości życia społeczności nadmorskich w Europie.

⁹ Materiał źródłowy: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-na-lata-2021-2027/dowiedz-sie-wiecej-o-funduszach-europejskich-na-lata-2021-2027/>

Do realizacji założeń Umowy Partnerstwa służą **programy krajowe i regionalne**, określające obszary wsparcia i wyznaczają konkretne działania. Podobnie, jak w poprzednich latach (perspektywach: 2007-2013, 2014-2020), tak również w perspektywie 2021-2027 około 60% funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym. Pozostałe 40% otrzymują programy regionalne.

1.2. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU KRAJU

Podstawowe (nadrzędne) uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju Polski w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, w horyzoncie czasu dziesięcio-piętnastoletnim oraz podstawowe działania na okres czterech lat, określa średniookresowa strategia rozwoju kraju. Obecnie jest nią, uchwalona przez Radę Ministrów w 2017 roku, Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r.

Dokument powyższy realizowany jest przez inne strategie odnoszące się do sektorów, dziedzin, regionów lub rozwoju przestrzennego (opisane w tabeli poniżej) oraz przez strategię rozwoju województwa (opisaną w rozdz. 1.3.).

Tab. 1 Główne założenia najważniejszych dokumentów strategicznych szczebla krajowego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Koncepcja Rozwoju Kraju 2050</p>	<p>Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 jest dokumentem, który ma umożliwić najlepsze wybory strategiczne w perspektywie nadchodzącego ćwierćwiecza, w ramach średniookresowych strategii i polityk publicznych wdrażanych przez rząd, samorządy terytorialne i innych interesariuszy gry o rozwój.</p> <p>KRK 2050 jest ważnym, parasolowym dokumentem w polityce rozwoju państwa i dotyczy kluczowych dla przyszłości kraju zagadnień. Dokument zarysowuje możliwe zmiany, które mogą wydarzyć się w długookresowej perspektywie w przyszłości i zmienić rzeczywistość naszego kraju. To nowy sposób planowania rozwoju w Polsce – z wykorzystaniem foresightu strategicznego.</p> <p>KRK 2050:</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje trendy i wyzwania rozwojowe, z jakimi już teraz oraz w przyszłości będzie zmagano się państwo; – dostarcza scenariuszy przyszłości, które pozwalają na „symulację” warunków, w jakich administracja publiczna będzie podejmować decyzje, i które przygotowują instytucje publiczne do realizacji celów rozwojowych w różnych uwarunkowaniach; – zarysowuje celowo wyidealizowaną wizję kraju w 2050 r. wyznaczającą poziom ambicji dla przyszłych polityk publicznych; – wskazuje kluczowe wnioski. <p>Wizja KRK 2050 brzmi następująco:</p> <p>Polska w 2050 r. jest krajem, który rozwinął swoje potencjały rozwojowe stanowiące trwałe fundamenty na przyszłość oraz miejscem, w którym chcemy żyć i pracować. Panuje konsensus między społeczeństwem i decydentami co do potrzeby spójności społecznej oraz kluczowej roli środowiska naturalnego w procesach rozwojowych, zwłaszcza w obliczu coraz bardziej dotkliwych i nieodwracalnych skutków zmian klimatu. Nowoczesna gospodarka, zarządzana w sposób społecznie i środowiskowo odpowiedzialny, tworzy dobre warunki rozwoju dla obecnych i przyszłych pokoleń. Luka demograficzna została zniwelowana. Optymalne wykorzystanie rozwiązań technologicznych, instytucjonalnych i społecznych pozwala na zrównoważone gospodarowanie zasobami. Policentryczna struktura osadnicza kraju zapewnia trwały rozwój wszystkich terytoriów, zarówno miast i ich obszarów funkcjonalnych jak i obszarów wiejskich. Polska jest bezpieczna pod względem militarnym, żywnościowym i energetycznym oraz odporna na zagrożenia. Posiada silną pozycję w zmieniających się układach międzynarodowych.</p> <p>Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, KRK – jako dokument o długofalowym charakterze będzie podlegał aktualizacji w przypadku wystąpienia znaczących zmian trendów rozwojowych w kraju, jak i na świecie.</p>
<p>Strategia Rozwoju Polski do 2035 r. - projekt</p>	<p>SRP stanowić będzie kluczowy, średniookresowy dokument strategiczny Polski, określający cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Motywem przewodnim projektowanej Strategii jest poszukiwanie nowej równowagi między: konkurencyjnością gospodarki (czyli jej zdolnością do utrzymania wysokiego wzrostu gospodarczego), spójnością społeczną i terytorialną (czyli dbałość o dobrą jakość życia wszystkich obywateli niezależnie od ich miejsca zamieszkania), bezpieczeństwem kraju, rozumianym nie</p>

	<p>tylko jako siła militarna, ale także odporność społeczeństwa i instytucji państwa na sytuacje kryzysowe. Cel horyzontalny to utrzymanie policentrycznego modelu rozwoju kraju. Ma to polegać na dbaniu w równym stopniu o rozwój tyleż metropolii, co przede wszystkim małych i średnich miast, które są kluczowe dla zachowania dobrej jakości życia obywateli w całym kraju.</p>
<p>Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r. (SOR)</p>	<p>SOR nadal obowiązuje, choć niektóre obszary (jak polityka regionalna) posiadają już nowsze, bardziej szczegółowe strategie (jak KSRR 2030 – opis w dalszej części). SOR określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Przedstawia model rozwoju Kraju jako rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. Przyjęty model rozwoju zakłada odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz wspierania sektorów strategicznych, mogących stać się motorami polskiej gospodarki.</p> <p>Celem głównym SOR jest: Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności, w wymiarze społecznym, ekonomicznym środowiskowym i terytorialnym. Wyszczególniono także cele szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna); II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie); III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE); <p>oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.</p>
<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)</p>	<p>KSRR 2030 rozwija postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), zdefiniowane w filarze II: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. KSRR jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r.</p> <p>KSRR 2030 określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalnej. Odegra on w nadchodzących latach ważną rolę w procesie programowania środków publicznych, w tym funduszy UE. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030.</p> <p>KSSR 2030 r. kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich. W strategii przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju, a także efektywniejsze rozpoznanie zasobów, jakimi dysponują, wskazanie wyzwań i barier rozwojowych. Takie podejście przełoży się na lepsze dopasowanie narzędzi interwencji (np. programów) do możliwości i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów kraju.</p> <p>Jednym z celów KSRR jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano obszary strategicznej interwencji (OSI), które otrzymają szczególne wsparcie (będą to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).</p> <p>Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. W związku z tym wspierane będą lokalne przedsiębiorstwa.</p> <p>W strategii istotny nacisk położono na rozwijanie kompetencji administracji publicznej. Chodzi o umiejętności niezbędne do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspieranie powiązań między lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki.</p> <p>W dokumencie przewidziano zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych, jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej. Strategia tworzy warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnym.</p>
<p>Polityka energetyczna Polski do 2040 r.</p>	<p>PEP 2040 wskazuje ramy transformacji energetycznej w Polsce. Zawiera strategiczne przesądzenia w zakresie doboru technologii służących budowie niskoemisyjnego systemu energetycznego. Stanowi wkład w realizację Porozumienia Paryskiego z uwzględnieniem</p>

<p>(PEP 2040)</p>	<p>konieczności przeprowadzenia transformacji w sposób sprawiedliwy i solidarny. PEP2040 stanowi krajową kontrybucję w realizację polityki klimatyczno-energetycznej UE. Polityka uwzględnia skalę wyzwań związanych z dostosowaniem krajowej gospodarki do uwarunkowań regulacyjnych UE związanych z celami klimatyczno-energetycznymi na 2030 r., Europejskim Zielonym Ładem, planem odbudowy gospodarczej po pandemii COVID i dążeniem do osiągnięcia neutralności klimatycznej zgodnie z krajowymi możliwościami, jako wkładu w realizację Porozumienia Paryskiego. Niskoemisyjna transformacja energetyczna przewidziana w PEP2040 inicjować będzie szersze zmiany modernizacyjne całej gospodarki, gwarantując bezpieczeństwo energetyczne, dbając o sprawiedliwy podział kosztów i ochronę najbardziej wrażliwych grup społecznych.</p> <p>Zgodnie z PEP 2040 celem polityki energetycznej państwa jest: bezpieczeństwo energetyczne, przy zapewnieniu konkurencyjności gospodarki, efektywności energetycznej i zmniejszenia oddziaływania sektora energii na środowisko, przy optymalnym wykorzystaniu własnych zasobów energetycznych.</p> <p>Cele szczegółowe PEP 2040 to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Optymalne wykorzystanie własnych surowców energetycznych. 2) Rozbudowa infrastruktury wytwórczej i sieciowej energii elektrycznej. 3) Dywersyfikacja dostaw i rozbudowa infrastruktury sieciowej gazu ziemnego, ropy naftowej oraz paliw ciekłych. 4) Rozwój rynków energii. 5) Wdrożenie energetyki jądrowej. 6) Rozwój odnawialnych źródeł energii. 7) Rozwój ciepłownictwa i kogeneracji. 8) Poprawa efektywności energetycznej gospodarki.
<p>Polityka ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030)</p>	<p>Rolą PEP 2030 jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Polski oraz wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. PEP2030 ma stanowić podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021–2027. Strategia wspiera także realizację celów i zobowiązań Polski na szczeblu międzynarodowym, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030.</p> <p>Celem głównym PEP 2030 jest: Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców, który został przeniesiony wprost z obszaru „Środowisko” w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR). PEP 2030 doprecyzowuje zapisy SOR i przedstawia praktyczne rozwiązania dla poszczególnych kierunków interwencji. PEP 2030 wyznacza następujące cele środowiskowe, które są wspierane przez cele horyzontalne:</p> <p>Cel szczegółowy I: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego;</p> <p>Cel szczegółowy II: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska;</p> <p>Cel szczegółowy III: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych;</p> <p>Cel horyzontalny 1: Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa;</p> <p>Cel horyzontalny 2: Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.</p>

<p style="text-align: center;">Strategia Produktywności 2030 (SP 2030)</p>	<p>Głównym celem SP 2030 jest: wzrost produktywności w warunkach gospodarki niskoemisyjnej, o obiegu zamkniętym i opartej na danych. Strategia przewiduje działania w ramach siedmiu obszarów interwencji, wraz z przypisanymi do nich celami szczegółowymi:</p> <p>Obszar I. Zasoby naturalne (ziemia i surowce): (a) Wzrost wydajności surowcowej gospodarki, (b) Wzrost wykorzystania surowców odnawialnych i biomasy w gospodarce;</p> <p>Obszar II. Praca i kapitał ludzki: (a) Szybki rozwój praktycznego kształcenia przez całe życie, (b) Przygotowanie kompetentnych kadr na potrzeby scyfryzowanej gospodarki;</p> <p>Obszar III. Inwestycje (kapitał trwały i finansowy): (a) Trwałe zwiększenie stopy inwestycji prywatnych, (b) Automatyzacja, robotyzacja i cyfryzacja przedsiębiorstw;</p> <p>Obszar IV. Organizacja i instytucje: (a) Podniesienie jakości zarządzania w przedsiębiorstwach i instytucjach publicznych, (b) Stymulowanie mechanizmów współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi;</p> <p>Obszar V. Wiedza: Wzrost intensywności wykorzystania wiedzy i nowych technologii w gospodarce;</p> <p>Obszar VI. Dane: Szybki rozwój algorytmicznej gospodarki opartej na danych;</p> <p>Obszar VII. Umiędzynarodowienie: (a) Zwiększenie liczby eksporterów, w szczególności na rynki pozaeuropejskie, (b) Zwiększenie eksportu towarów w obszarze wysokich technologii i kanałami e-commerce.</p>
<p style="text-align: center;">Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 (SRKL 2030)</p>	<p>Celem głównym SRKL 2030 jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce. Strategia wyznacza ponadto cztery cele szczegółowe:</p> <p>Cel szczegółowy 1: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych;</p> <p>Cel szczegółowy 2: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej;</p> <p>Cel szczegółowy 3: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy;</p> <p>Cel szczegółowy 4: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.</p>
<p style="text-align: center;">Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (SRKS 2030)</p>	<p>Głównym celem SRKS 2030 jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja niniejszego celu jest oparta na trzech celach szczegółowych:</p> <p>Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;</p> <p>Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;</p> <p>Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.</p>
<p style="text-align: center;">Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej</p>	<p>Celem głównym Strategii jest zapewnienie zdolności państwa do przeciwdziałania zagrożeniom i sprostania wyzwaniom, wynikającym ze zmieniających się uwarunkowań bezpieczeństwa Polski. Ma również na celu wykorzystanie szans, dzięki którym możliwa będzie poprawa bezpieczeństwa państwa i obywateli, zapewnienie jego dalszego rozwoju oraz wzmacnianie pozycji Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej.</p> <p>W kontekście realizacji celu głównego określone zostały następujące filary:</p> <p>Filar I: Bezpieczeństwo państwa i obywateli, uwzględniający zagadnienia, jak zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, odporność państwa i obronę powszechną, Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, cyberbezpieczeństwo i przestrzeń informacyjną;</p> <p>Filar II: Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego, uwzględniający Sojusz Północnoatlantycki i Unię Europejską, współpracę bilateralną, regionalną i w wymiarze globalnym;</p> <p>Filar III: Tożsamość i dziedzictwo narodowe, odnoszący się do tożsamości narodowej Rzeczypospolitej Polskiej, tworzenie pozytywnego wizerunku Polski;</p> <p>Filar IV: Rozwój społeczny i gospodarczy i Ochrona środowiska, odnoszący się do zdrowia i ochrony rodziny, polityki migracyjnej, bezpieczeństwa ekonomicznego, energetycznego, ochrony środowiska naturalnego i potencjału naukowego i technologicznego.</p> <p>W lipcu 2024 r. wprowadzony został dokument poświęcony rekomendacjom do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Bazują one na prowadzonych w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego (BBN) analizach środowiska bezpieczeństwa, wnioskach wynikających z wojny rosyjsko-ukraińskiej oraz z przeprowadzonych w 2023 r. ćwiczeń symulacyjnych z udziałem najwyższych organów władzy państwowej. Rekomendacje zostały skonsultowane z wiodącymi ekspertami zajmującymi się różnymi aspektami bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Równoległe z propozycjami dotyczącymi wzmocnienia sektora militarnego, rekomendacje wskazują także na szeroki pakiet pilnych i ważnych zadań w pozamilitarnej sferze bezpieczeństwa, zwłaszcza dotyczących budowy systemu odporności i obrony powszechnej, realizowanych przy wykorzystaniu całości dostępnych zasobów ludzkich</p>

<p>Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030 (SSiNP 2030)</p>	<p>(czynnik społeczny), organizacyjnych (czynnik strukturalny), materialnych (czynnik gospodarczy) i niematerialnych (czynnik <i>soft power</i>). Treść rekomendacji została ujęta w trzech zasadniczych obszarach problemowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zdefiniowane zostały interesy narodowe i cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego; – Dokonana została diagnoza środowiska bezpieczeństwa; – Zaprojektowane zostały potrzebne działania strategiczne oraz niezbędne przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego. <p>Rekomendacje zawarte w dokumencie uwzględniają i systematyzują wnioski z realizowanych dotąd zamierzeń, a także wskazują obszary wymagające dalszych konsekwentnych działań.</p>
<p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030 (SZRWRiR 2030)</p>	<p>Celem głównym SSiNP 2030 jest sprawne i nowoczesne państwo służące obywatelom, środowisku oraz gospodarce. Do jego osiągnięcia w perspektywie do 2030 r. przyczyniać się będzie 5 celów szczegółowych</p> <ul style="list-style-type: none"> – I: Lepsze prawo. – II: Sprawne instytucje państwa. – III: Podniesienie sprawności realizacji zadań państwa poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych i zmianę sposobu działania stosownie do możliwości, jakie stwarza technologia. – IV: Efektywne planowanie i wykorzystanie środków finansowych. – V: Zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego.
<p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (SRT2030)</p>	<p>Głównym celem niniejszej Strategii jest rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego.</p> <p>W kontekście realizacji celu głównego określone zostały następujące cele szczegółowe:</p> <p>I: Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej;</p> <p>II: Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska;</p> <p>III: Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa.</p> <p>Obszarami wpływającymi na realizację celów strategii to: sprawne zarządzanie rozwojem, stabilne finansowanie rozwoju, trwała zdolność kreacji i uczenia się.</p>
<p>Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły</p>	<p>Głównym celem Strategii jest zwiększenie dostępności transportowej kraju oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego oraz utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego na poziomie krajowym, europejskim i globalnym. Realizacja wyżej opisanego celu jest związana z wdrażaniem 6 kierunków interwencji dla każdej z gałęzi transportu tj.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1: budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce. 2: poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym. 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności. 4: poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów. 5: ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. 6: poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe. <p>Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły stanowi wypełnienie zobowiązań wynikających z ustaleń Ramowej Dyrektywy Wodnej w zakresie cyklicznej aktualizacji planów gospodarowania wodami, a także umożliwia dopełnienie zobowiązań raportowych do Komisji Europejskiej. Priorytetem Planu gospodarowania wodami jest stworzenie w ekosystemach wodnych i od wód zależnych warunków, określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej, sprzyjających osiągnięciu celów środowiskowych wyznaczonych dla poszczególnych jednolitych części wód oraz dla obszarów chronionych. W dokumencie tym zawarto również wykaz inwestycji koniecznych do osiągnięcia założonych celów środowiskowych (dla wód powierzchniowych, podziemnych i obszarów chronionych).</p> <p>W kontekście opracowania strategii rozwoju gminy Klukowo istotne są następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kontrole dotyczące stosowania programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu przez podmioty prowadzące produkcję rolną i działalność; – ograniczenie zanieczyszczenia wód związkami biogennymi pochodzącymi z rolnictwa oraz ograniczenie zanieczyszczenia pestycydami; – realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych;

**Plan zarządzania
ryzykiem
powodziowym dla
obszaru dorzecza
Wisły**

- rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych zależnych od hydromorfologii (wg celów środowiskowych: wymogów rzek włośienicznikowych, wylewy Q50);
- realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych;
- kontrola przestrzegania warunków stosowania środków ochrony roślin;
- aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do jcwp;
- analiza możliwości przebudowy budowli piętrzących w zakresie zapewniającym ciągłość biologiczną i spełnienie celów środowiskowych.
- opracowanie wariantowej analizy sposobu udrożnienia budowli piętrzących na cieku wraz ze wskazaniem wariantu do realizacji oraz opracowaniem dokumentacji projektowej;
- realizacja wybranego wariantu udrożnienia cieku - działanie inwestycyjne;
- realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Aktualny Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (2022), stanowi aktualizację PZRP dla OD Wisły przyjętego do realizacji w 2016 r. Dokument ten, zgodnie z ustaleniami art. 173 ust. 21 Ustawy Prawo Wodne zawiera:

- wszelkie zmiany lub uaktualnienia dotyczące tych planów, wraz z podsumowaniem przeglądów wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego;
- ocenę postępów w realizacji celów zarządzania ryzykiem powodziowym;
- opis i wyjaśnienie przyczyn niezrealizowania zaplanowanych działań zmierzających do osiągnięcia celów zarządzania ryzykiem powodziowym;
- opis działań podjętych, a niezaplanowanych w tych planach;
- możliwy wpływ zmian klimatu na występowanie powodzi.

Nadrzędnym i podstawowym celem zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie potencjalnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego a także działalności gospodarczej. W ramach wdrażania założeń Planu wskazano następujące cele główne, którym przyporządkowano cele szczegółowe:

- Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego;
 - Zapewnienie warunków ograniczających możliwość występowania powodzi,
 - Zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP;
- Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego;
 - Zapewnienie warunków redukujących możliwość występowania powodzi,
 - Redukcja obszaru zagrożonego powodzią oraz zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP,
 - Redukcja wrażliwości społeczności i obiektów na OZP;
- Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym;
 - Zwiększenie skuteczności prognozowania i ostrzegania o zagrożeniach meteorologicznych i hydrologicznych,
 - Zwiększenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych,
 - Zwiększenie skuteczności odbudowy i powrotu do stanu sprzed powodzi,
 - Wdrożenie systemu analiz popowodziowych i zwiększanie jego skuteczności,
 - Wdrożenie instrumentów prawnych i finansowych zwiększających bezpieczeństwo powodziowe,
 - Zwiększenie świadomości i wiedzy na temat źródeł zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego.

Plan przeciwdziałania skutkom suszy

Dokument ten sporządzony został na okres sześcioletni (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodne.

Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:

- analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy stwierdza się, że gmina Klukowo:

- w przeważającej części w stopniu „ekstremalnym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy rolniczej. Niższe ryzyko występuje na terenach leśnych oraz w pobliżu najważniejszych cieków w gminie;
- w stopniu „umiarkowanym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy hydrologicznej;
- w stopniu „słabym” narażona na ryzyko wystąpienia suszy hydrogeologicznej;
- w przeważającej części w stopniu „silnym” narażona jest na syntetyczne ryzyko wystąpienia suszy. Niższe ryzyko występuje na terenach leśnych oraz w pobliżu najważniejszych cieków w gminie.

W zakresie przeciwdziałania skutkom suszy wskazano następujący katalog działań do realizacji na poziomie lokalnym (w tym gminnym):

- Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych;
- Zwiększenie retencji naturalnej i sztucznej na gruntach leśnych;
- Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych;
- Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji;
- Podpiętrzenie wód jezior dla przeciwdziałania skutkom suszy;
- Realizacja działań inwestycyjnych w zakresie kształtowania zasobów wodnych poprzez zwiększanie sztucznej retencji;
- Budowa oraz przebudowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększania retencji glebowej;
- Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych;
- Budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych;
- Uwzględnienie tematyki suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej w ramach planów zarządzania kryzysowego wszystkich szczebli;
- Budowa i przebudowa ujęć wód podziemnych oraz budowa lub przebudowa rurociągów wodociągowych magistralnych do przesyłania wody do obszarów zagrożonych suszą hydrologiczną dla potrzeb zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi mieszkańców tych obszarów;
- Czasowe ograniczenie zużycia wody z sieci wodociągowej;
- Czasowe ograniczenie korzystania z wód;
- Zmiana sposobu wykonywania oraz przesunięcie terminów realizacji prac utrzymaniowych na ciekach, z uwagi na wystąpienie suszy hydrologicznej, ujętych w planach utrzymania wód;
- Edukacja i kreowanie świadomości rolników w zakresie zwiększania retencji na gruntach rolnych, zwiększania materii organicznej w glebie oraz upowszechniania upraw mniej wrażliwych na suszę. Propagowanie ubezpieczeń rolnych;
- Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach strategicznych oraz na: <https://www.gov.pl/web/ia/strategie-krajowe>.

1.3. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami strategii rozwoju województwa, która stanowi punkt odniesienia oraz podstawowy dokument strategiczny określający długofalową wizję rozwoju województwa. Dla województwa podlaskiego obowiązuje aktualnie Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030, przyjęta Uchwałą Nr XVIII/213/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 kwietnia 2020 roku.

Tab. 2 Główne założenia obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p style="text-align: center;">Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030</p>	<p>Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 jako najważniejszy dokument dotyczący polityki regionalnej bierze pod uwagę nie tylko obecne uwarunkowania, ale również wybiega w przyszłość. Określa, jakie działania należy podjąć w kolejnej perspektywie finansowej i jak optymalnie wykorzystać środki unijne w planie długofalowym, m.in. z krajowych programów operacyjnych, Programu Operacyjnego Polska Wschodnia czy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego. Uwzględnia cele polityki spójności po 2020 roku, które widzą Europę jako: inteligentną, zieloną i niskowęglową, lepiej powiązaną, bardziej społeczną oraz bliżej obywateli.</p> <p>Wizja Strategii Rozwoju Podlaskiego 2030 opiera się na trzech głównych filarach, które będą determinowały działania podejmowane w ramach realizacji Strategii i są odpowiedzią na formułowane potrzeby rozwojowe regionu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Podlaskie przedsiębiorcze; – Podlaskie partnerskie; – Podlaskie perspektywiczne. <p>Wizja ta będzie możliwa do osiągnięcia poprzez realizację głównych trzech celów strategicznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka; – Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy; – Cel strategiczny 3. Partnerski region. <p>Wybór celów strategicznych jest następstwem analizy uwarunkowań zewnętrznych rozwoju województwa podlaskiego w latach dwudziestych XXI wieku oraz kluczowych wniosków z przeprowadzonej diagnozy strategicznej województwa podlaskiego (str. 28 Strategii Rozwoju Województwa):</p>
	<p>W Strategii zidentyfikowano także sześć obszarów strategicznej interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze; – obszary zagrożone trwałą marginalizacją; – subregionalne ośrodki wzrostu;

- Białystok i jego obszar funkcjonalny;
- miasta powiatowe;
- obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne.

Obszar gminy Klukowo położony jest w obszarze zagrożonym trwałą marginalizacją ze względu na kumulację problemów społeczno-ekonomicznych. *Na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją kluczowe będzie realizowanie celu operacyjnego 1.3 dotyczącego lokalnej przedsiębiorczości, w szczególności nastawionej na rozwój ekologicznych form produkcji rolniczej i powiązany z nim rozwój przetwórstwa żywności wysokiej jakości. Przedsiębiorczość na części obszarów może wiązać się także z lokalnymi produktami turystycznymi, jak również z działaniami związanymi z rozwojem odnawialnych źródeł energii i energetyki rozproszonej (cel operacyjny 1.4 Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego). Istotne jest także wzmocnienie powiązań funkcjonalnych gmin wiejskich z miastami oraz poprawa dostępności usług publicznych (inwestycje w niezbędną infrastrukturę – cel operacyjny 2.3), a także poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych w zakresie zarządzania rozwojem i zdolności do nawiązywania współpracy. Zapewnienie trwałych podstaw rozwoju obszarów zagrożonych marginalizacją będzie wymagało włączenia się poszczególnych gmin w szersze procesy rozwojowe, tworzenie partnerstw ponadlokalnych, co oznacza duże zaangażowanie w realizację celu operacyjnego 3.1 Dobre zarządzanie.*

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w dokumencie.

Poza Strategią Rozwoju Województwa, do istotnych dokumentów regionalnych, kierunkujących ogólne założenia rozwojowe województwa i gmin należą m.in.:

Tab. 3 Główne założenia pozostałych dokumentów szczebla regionalnego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego</p>	<p>Aktualnie obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego przyjęto Uchwałą Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r.</p> <p>Celem strategicznym obowiązującego Planu jest <i>zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni województwa podlaskiego, sprzyjające rozwojowi społeczno-gospodarczemu, spójności społecznej i terytorialnej, konkurencyjności oraz wykorzystaniu potencjału przyrodniczego, kulturowego i położenia przygranicznego</i>. Cele polityki przestrzennej województwa dopełnia 5 celów cząstkowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Cel 1. Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania;</i> – <i>Cel 2. Wzmocnienie spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego;</i> – <i>Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego, poprzez rozwój infrastruktury transportowej ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej;</i> – <i>Cel 4. Osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej i walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów;</i> – <i>Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego, naturalne i awariami przemysłowymi oraz jego zdolności obronnych i ochronnych.</i> <p>Dla realizacji założonych celów polityki przestrzennej województwa służą przyjęte zasady ogólne polityki przestrzennej województwa podlaskiego. Dotyczą one ustrojowej zasady zrównoważonego rozwoju, która definiowana jest jako <i>rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje integrowanie działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności oraz obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń</i>. Z zasady zrównoważonego rozwoju wynikają następujące zasady planowania publicznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>zasada racjonalności ekonomicznej;</i> – <i>zasada preferencji regeneracji;</i> – <i>zasada przezroczności ekologicznej;</i> – <i>zasada kompensacji ekologicznej.</i>

	<p>Gmina Klukowo włączona jest w obszar strategicznej interwencji „obszary wiejskie”. Wobec gmin należących do tych obszarów wymagane jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>wsparcie jakości kapitału ludzkiego, od przedszkola po kształcenie ustawiczne;</i> – <i>tworzenie warunków dla rozwoju energetyki na bazie źródeł odnawialnych;</i> – <i>poprawa dostępności komunikacyjnej do ośrodków powiatowych i rozwoju infrastruktury technicznej, w tym teleinformatycznej.</i> <p>W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego określono również rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – inwestycje celu publicznego w zakresie gospodarki wodnej*: <ul style="list-style-type: none"> - rzeka Płonka - kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego koryta rzeki wraz budowlami - 13,750km; – inwestycje celu publicznego w zakresie bezpieczeństwa energetycznego: <ul style="list-style-type: none"> - zabezpieczenie bezpieczeństwa energetycznego w Polsce północno-wschodniej. <p><small>*Zgodnie z zapisami II Okresowej Oceny Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego (2024), nie podjęto działań ku realizacji inwestycji.</small></p>
<p>Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego 2021-2027+</p>	<p>Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego 201-2027+ stworzony został ze względu na potrzebę określenia kierunków wsparcia innowacyjności. W dokumencie podkreślono kluczową rolę współpracy oraz Samorządu Województwa w zarządzaniu strategii inteligentnych specjalizacji, a także opisano ideę poczwórnej helisy w trakcie prac nad Planem. Podjęto się diagnozy i analizy aktualnej sytuacji województwa w obszarze wskaźników i trendów związanych z innowacyjnością. Przeanalizowano wyzwania i „wąskie gardła” oraz bariery dyfuzji innowacji, działania wspierające transformację przemysłową i wzmacniające współpracę międzynarodową. Uzupełnieniem Planu są rekomendacje i indykatory plan finansowy oraz założenia systemu zarządzania i monitorowania dokumentem.</p> <p><i>Zadaniem Planu jest realizacja Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego w obszarze kapitału ludzkiego, przedsiębiorczości i innowacyjności. Celem nadrzędnym Planu jest wzrost aktywności 55 innowacyjnej oraz zwiększenie liczby przedsiębiorstw w regionie. Plan przewiduje cztery cele szczegółowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Cel 1. Kapitał ludzki dla innowacji;</i> – <i>Cel 2. Przedsiębiorczość w powiązaniu z innowacyjnością;</i> – <i>Cel 3. Konkurencyjność poprzez innowacje;</i> – <i>Cel 4. Powiązania krajowe i międzynarodowe.</i>
<p>Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku</p>	<p>Program wskazuje cele w zakresie ochrony środowiska województwa podlaskiego. W dokumencie określono obszary (dziedziny) interwencji, dla których przyjęto zadania w ramach poniższych kierunków interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Ochrona klimatu i jakości powietrza: Wdrażanie programów ochrony powietrza i planów działań krótkoterminowych, Przygotowanie i realizacja gminnych programów ograniczania niskiej emisji, Przygotowanie i realizacja planów adaptacji do zmian klimatu, Dynamiczny rozwój OZE, Rozwój sieci gazowej i ciepłowniczej, Poprawa stanu technicznego dróg, budowa obwodnic miast, Rozwój niskoemisyjnego systemu transportu kolejowego oraz metod produkcji energii elektrycznej, Ograniczenie stosowania rozproszonego, nadmiernego oświetlenia drogowego i w przestrzeni miejskiej, Dostęp do funduszy z programów pomocowych NFOSiGW oraz Unii Europejskiej i innych, Wdrażanie Europejskiego Zielonego Ładu;</i> – <i>Zagrożenia hałasem: Realizacja programów ochrony środowiska przed hałasem, Poprawa stanu technicznego dróg, budowa obwodnic, Działania prewencyjne na etapie planowania przestrzennego, Rozwój systemu transportu zbiorowego, a także systemów wypożyczania i współdzielenia pojazdów. Rozwój transportu rowerowego, w tym systemów roweru miejskiego, Wzrost udziału pojazdów elektrycznych i hybrydowych, Tworzenie obszarów cichych;</i> – <i>Pola elektromagnetyczne: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi;</i> – <i>Gospodarowanie wodami: Zwiększenie retencji wodnej; rozwój niebieskiej i zielonej infrastruktury, Racjonalne gospodarowanie wodą, Aktualizacja i wdrożenie planów gospodarowania wodami w obszarach dorzeczy, Opracowanie i realizacja planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych, Wdrożenie planów zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzeczy, Realizacja miejskich planów adaptacji do zmian klimatu, Zachowanie naturalnych torfowisk i obszarów podmokłych retencjonujących wodę, Wsparcie dla rolników stosujących metody retencjonowania wody, dostępność środków finansowych Unii Europejskiej, Program dofinansowania do ujęć wody i retencji w gospodarstwach rolnych, Scalone kompetencje w gospodarowaniu wodami na rzecz PGW Wody Polskie;</i>

- Gospodarka wodno-ściekowa: *Prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej, Wysoki stopień zwodociągowania, Wysoki stopień skanalizowania w miastach, Dostępność funduszy zewnętrznych na realizację inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej;*
- Zasoby geologiczne: *Odpowiednie planowanie zagospodarowania terenu – ochrona kopalni w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, Racjonalna gospodarka złożami, minimalizacja strat zasobów, Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych – przywrócenie pierwotnej funkcji terenu;*
- Gleby: *Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza, Rozwój rolnictwa ekologicznego i metod zapobiegających degradacji gleb uprawnych, Rekultywacja gruntów zdewastowanych, realizacja Planu przeciwdziałania skutkom suszy;*
- Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów: *Rozwój selektywnego zbierania odpadów, Zwiększenie liczby instalacji do odzysku odpadów, Zagospodarowanie odpadów na cele energetyczne z uwzględnieniem hierarchii sposobu postępowania z odpadami, Wzrost świadomości społecznej w zakresie selektywnej zbiórki odpadów, Wdrożenie gospodarki obiegu zamkniętego, wprowadzenie ekoprojektowania opakowań w ramach rozszerzonej odpowiedzialności producenta, Dostępność środków finansowych Unii Europejskiej;*
- Zasoby przyrodnicze: *Zachowanie licznych siedlisk i gatunków zagrożonych wyginięciem, Ustanowienie planów zadań ochronnych dla większości obszarów Natura 2000, Realizacja planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, parków narodowych i parków krajobrazowych, Zrównoważona gospodarka leśna, rolna, łowiecka i wodna, rozwój zrównoważonego rolnictwa, Działania prewencyjne na etapie planowania przestrzennego, Sporządzanie i wdrażanie audytu krajobrazowego, Dostępność środków finansowych Unii Europejskiej;*
- Zagrożenia poważnymi awariami: *Doposażenie jednostek ratownictwa chemicznego, Rozwój systemów powiadamiania o zagrożeniach i ekstremalnych zjawiskach pogodowych, Poprawa stanu technicznego dróg.*

Material źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach.

1.4. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKcjONALNYCH

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami założeń dokumentów szczebla powiatowego oraz w odniesieniu do dokumentów strategicznych utworzonych w ramach partnerstw jednostek samorządu terytorialnego.

Aktualnie powiat wysokomazowiecki nie posiada obowiązującego dokumentu strategicznego (stan na marzec 2026 r.).

Gmina Klukowo włączona została w skład Strategii terytorialnej Partnerstwa „Ziemia wysokomazowiecka”, która obecnie jest w fazie projektowej. W skład Partnerstwa wchodzi: powiat wysokomazowiecki, Wysokie Mazowieckie (gm. m.), gmina Ciechanowiec (gm. m-w.), gmina Czyżew (gm. m-w.), gmina Klukowo (gm. w.), gmina Kobylin-Borzymy (gm. w.), gmina Kulesze Kościelne (gm. w.), gmina Nowe Piekuty (gm. w.), gmina Sokoły (gm. w.), gmina Szepietowo (gm. m-w.), gmina Wysokie Mazowieckie (gm. w.).

Dokument określa *kluczowe dla obszaru partnerstwa wyzwania rozwoju społeczno-gospodarczego, wynikające ze zdiagnozowanych i przedstawionych w „Raporcie diagnostycznym”, istniejących uwarunkowań społecznych, ekonomicznych, środowiskowych i infrastrukturalnych. Jest wyrazem wspólnej polityki gmin i powiatów partnerskich, zbieżnej ze strategią wojewódzką do roku 2030.*

Wizja rozwoju Partnerstwa brzmi następująco: *długoterminowe, stałe pogłębianie i poszerzanie zakresu współpracy Partnerów na rzecz podnoszenia szeroko rozumianej jakości życia mieszkańców obszaru Partnerstwa osiągniętej poprzez ich aktywność i kompetencje, zrównoważony rozwój gospodarczy i zachowanie walorów środowiska obszaru Partnerstwa.*

Realizacja w/w Wizji możliwa będzie dzięki wdrażaniu następujących celów strategicznych:

- *Cel strategiczny 1: Innowacyjna i zrównoważona gospodarka;*
- *Cel strategiczny 2: Aktywna społeczność dla rozwoju;*

- Cel strategiczny 3: Przestrzeń dla życia i rozwoju;
- Cel strategiczny 4: Partnerska Ziemia wysokomazowiecka.

1.5. LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

Gmina Klukowo wchodzi w skład Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Brama na Podlasie”, które swoją działalnością obejmuje 16 gmin z trzech powiatów województwa podlaskiego: Ciechanowiec, Czyżew, Klukowo, Kulesze Kościelne, Szepietowo, Wysokie Mazowieckie miasta i gmina, Kołaki Kościelne, Rutki, Szumowo oraz Zambrów miasto i gmina jak również Nowe Piekuty, Rudka oraz miasto i gmina Brańsk. Obszar ten jest spójny terytorialnie, ale również spójny wewnętrznie pod względem społecznym, funkcjonalnym, historycznym i geograficznym. *Charakteryzuje się wspólnymi tradycjami, lokalną tożsamością, poczuciem przynależności oraz wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami.*

Wizja rozwoju obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju brzmi następująco:

Lokalna Grupa Działania „Brama na Podlasie” to obszar przyjazny dla mieszkańców i turystów, konkurencyjny społecznie i gospodarczo, zamieszkały przez wykształcone i aktywne społeczeństwo dbające o środowisko naturalne, tradycję i kulturę regionu.

Nadrzędnym zadaniem jest zmotywowanie mieszkańców obszaru LD do integracji środowisk, wykorzystywania swojego potencjału oraz budowania kapitału społecznego. Główne cele powyższej wizji dotyczą wzmocnienia edukacji i aktywizacji mieszkańców, przedsiębiorczości oraz poprawy atrakcyjności i dostępu do usług publicznych na terenie LGD.¹⁰

Tab. 4 Główne założenia Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Brama na Podlasie” na lata 2021-2027

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
<p>Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Brama na Podlasie” na lata 2021-2027</p>	<p>Głównym dokumentem opracowywanym przez Stowarzyszenie jest Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Brama na Podlasie” na lata 2021-2027.</p> <p>Strategia zawiera przedsięwzięcia wynikające z analizy potrzeb i potencjału obszaru LSR, które mają na celu poprawę jakości życia i zasobności mieszkańców, pobudzenie kapitału społecznego, zwiększenie atrakcyjności dla nowych mieszkańców, przedsiębiorców i turystów.</p> <p>Układ celów i poszczególnych przedsięwzięć LSR kształtuje się następująco:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel 1. Wzmocnienie edukacji i aktywizacji mieszkańców na rzecz wspierania rozwoju lokalnego LGD: <ul style="list-style-type: none"> - Przedsięwzięcie 1.1 Podniesienie jakości kształcenia dzieci i młodzieży na terenie LGD, - Przedsięwzięcie 1.2 Rozwój usług społecznych na terenie LGD, - Przedsięwzięcie 1.3 Zwiększenie uczestnictwa osób w niekorzystnej sytuacji w życiu społecznym LGD, - Przedsięwzięcie 1.4 Wzmacnianie kapitału społecznego w realizacji LSR, - Przedsięwzięcie 1.5 Współpraca na rzecz rozwoju LGD; – Cel 2. Wzmocnienie lokalnej przedsiębiorczości na terenie LGD: <ul style="list-style-type: none"> - Przedsięwzięcie 2.1 Wsparcie przedsiębiorczości na terenie LGD, - Przedsięwzięcie 2.2 Aktywizacja społecznozawodowa mieszkańców LGD, - Przedsięwzięcie 2.3 Współpraca w ramach krótkich łańcuchów dostaw, - Przedsięwzięcie 2.4 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych; – Cel 3. Poprawa atrakcyjności i dostępu do usług publicznych obszaru LGD: <ul style="list-style-type: none"> - Przedsięwzięcie 3.1 Wspieranie wykorzystania OZE, - Przedsięwzięcie 3.2 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego, naturalnego i walorów turystycznych obszaru LGD,

¹⁰ Materiał źródłowy: <https://bramanapodlasie.pl/>, Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Brama na Podlasie” na lata 2021-2027, 2025.

- Przedsięwzięcie 3.3 Rewitalizacja obiektów, terenów i przestrzeni użyteczności publicznej,
- Przedsięwzięcie 3.4 Zwiększenie dostępności infrastruktury i usług,
- Przedsięwzięcie 3.5 Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego wsi.

Opracowane cele zgodnie z zasadą partycypacji są komplementarne z dokumentami wyższego rzędu.

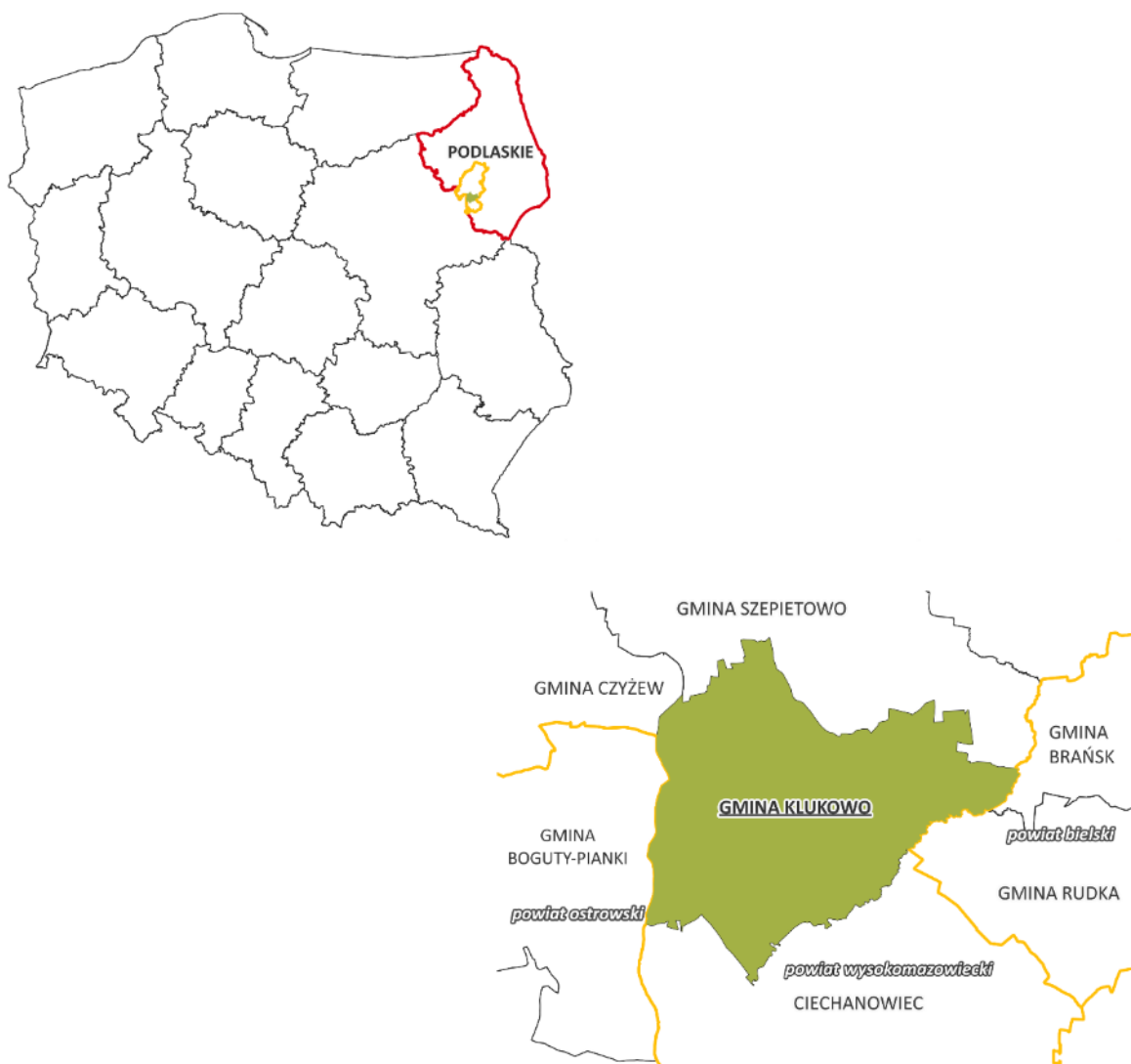
2. POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ

2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE

Gmina Klukowo posiada status gminy wiejskiej, zajmuje powierzchnię ok. 124 km² i położona jest w południowej części powiatu wysokomazowieckiego, w województwie podlaskim i sąsiaduje:

- od północy z gminą Szepietowo i gminą Czyżew;
- od wschodu z gminą Rudka i gminą Brańsk;
- od południa z miastem i gminą Ciechanowiec;
- od zachodu z gminą Boguty-Pianki (województwo mazowieckie).

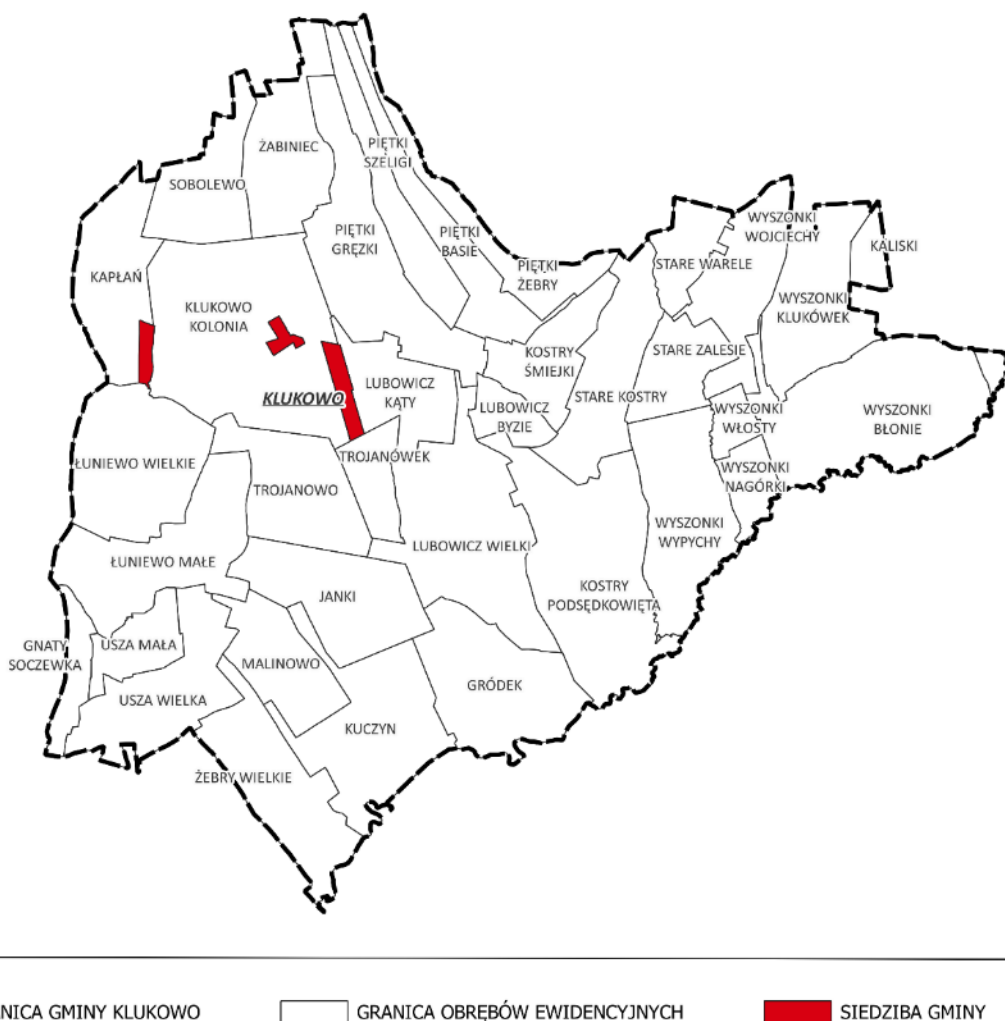
Gmina od strony zachodniej graniczy z województwem mazowieckim.

Ryc. 1 Położenie administracyjne gminy

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Rejestru Granic.

W skład gminy wchodzi następujące sołectwa¹¹: Dzikowiny, Gródek, Janki, Wiktorzyn, Kaliski, Kaplań, Klukowo, Klukowo – Kolonia, Kostry – Podsędkowięta, Kostry - Śmiejki, Kuczyn, Lubowicz – Byzie, Lubowicz – Kąty, Lubowicz Wielki, Łuniewo Małe, Łuniewo Wielkie, Malinowo, Piętki – Basie, Piętki – Gręzki, Piętki – Szeliği, Piętki – Żebry, Sobolewo, Stare Kostry, Stare Warele, Stare Zalesie, Trojanowo, Trojanówek, Usza Mała, Usza Wielka, Wyszonki – Błonie, Wyszonki – Klukówek, Wyszonki Kościelne, Wyszonki – Nagórki, Wyszonki – Włosty, Wyszonki – Wojciechy, Wyszonki – Wypychy, Żabiniec, Żebry Wielkie.

Ryc. 2 Struktura jednostek podziału terytorialnego

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Rejestru Granic.

2.2. WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

2.2.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA

Układ komunikacji drogowej na terenie gminy Klukowo stanowi¹²:

układ podstawowy:

- drogi powiatowe:

¹¹ Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy Klukowo oraz Dane GUS, stan na 2024 r.

¹² Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

- 2077B, relacji droga nr 66 – Plewki – Dąbrowa-Moczydły – Klukowo – Kuczyn – Ciechanowiec – do drogi wojewódzkiej nr 690;
 - 2083B, relacji Czyżew – granica województwa – (Godlewo-Bački) – granica województwa – Klukowo;
 - 2085B, relacji Klukowo – Łuniewo – Usza Mała – Ciechanowiec – do granicy miasta;
 - 2086B, relacji Wojny-Szuby – Warele-Filipowicze – Wyszonki Kościelne;
 - 2090B, relacji dr. nr 2070B – Gródek – Wyszonki-Wypychy – Wyszonki Kościelne – Mień;
 - 2088B, relacji Klukowo – Piętki-Basie;
 - 2089B, relacji Wyszonki Kościelne – Wyszonki-Błonie;
 - 2087B, relacji Klukowo – Wyszonki-Wypychy;
 - 2070B, relacji Brzóska Brzezińskie – Średnica-Pawłowięta – Dąbrówka Kościelna – dr. krajowa nr 66 – Wojny-Szuby – Piętki-Basie – Lubowicz Wielki – Gródek – droga nr 2077B;
- układ uzupełniający:
- drogi gminne (tab. poniżej):

Tab. 5 Wykaz dróg gminnych w gm. Klukowo

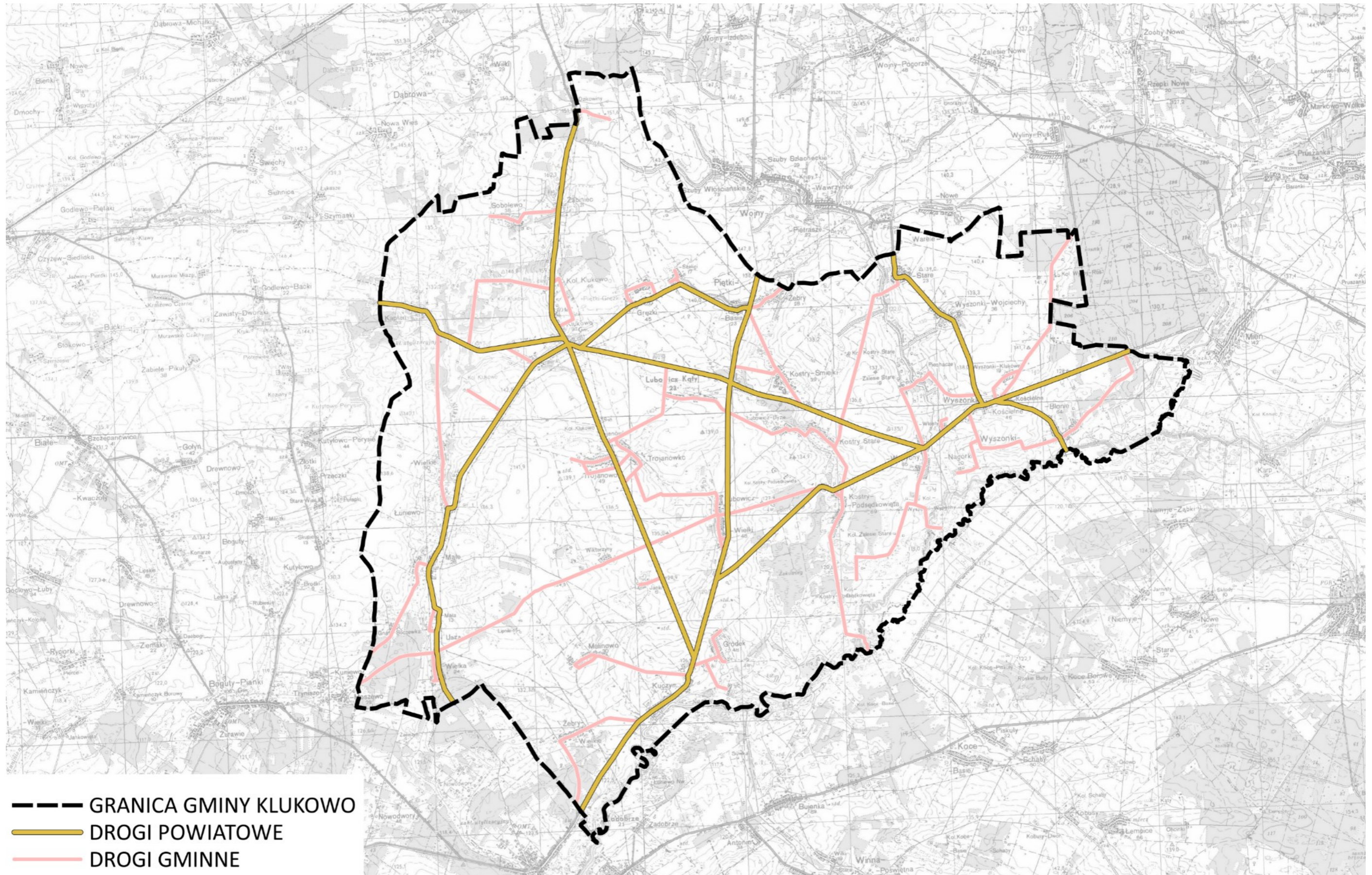
WYKAZ DRÓG GMINNYCH		
NUMER DROGI GMINNEJ	PRZEBIEG DROGI/ULICA	DŁUGOŚĆ [m]
108061B	Łuniewo Małe – granica z gminą Boguty-Pianki	2,914
108062B	Kuczyn – Malinowo	2,203
108063B	Kuczyn – Żebry Wielkie – granica z gminą Ciechanowiec	3,245
108064B	Łuniewo Wielkie – Kapłań	3,300
108065B	od drogi powiatowej Klukowo – Wyszonki Kościelne – Szepietowo (gmina Szepietowo) – Lubowicz-Kąty – Lubowicz-Byzie – Stare Kostry	4,465
108066B	Wyszonki Kościelne – Wyszonki-Klukówek	0,868
108067B	Wyszonki Kościelne – Stare Zalesie – Wyszonki-Wypychy – granica z gminą Rudka	5,530
108068B	Wyszonki Kościelne – Wyszonki-Nagórki	1,575
108069B	Piętki-Basie – Kostry-Śmiejki do drogi powiatowej Klukowo – Wyszonki Kościelne – Szepietowo	1,200
108070B	Piętki-Basie – Kostry-Śmiejki do drogi powiatowej Klukowo – Wyszonki Kościelne – Szepietowo	2,106
108071B	Żabiniec – Sobolewo	1,470
108072B	od drogi powiatowej Szepietowo – Ciechanowiec przez wieś Trojanowo do drogi powiatowej Szepietowo – Ciechanowiec	1,674
108073B	od drogi powiatowej Szepietowo – Ciechanowiec do wsi Trojanówek przez wieś i do drogi powiatowej Szepietowo – Ciechanowiec	1,315
108074B	od drogi powiatowej Szepietowo – Ciechanowiec do Dzikowin	0,677
108075B	od drogi powiatowej Klukowo – Łuniewo do drogi powiatowej Klukowo – Kapłań	0,630
108076B	Lubowicz-Kąty – Trojanówek	1,425
108077B	od drogi powiatowej Klukowo – Wojny-Szuby przez wieś Piętki-Gręzki do drogi powiatowej Klukowo – Lubowicz Wielki	1,241
108078B	od drogi powiatowej Klukowo- Lubowicz Wielki przez wieś Piętki-Szeligi do drogi powiatowej Klukowo – Lubowicz Wielki	0,488
108079B	od drogi powiatowej Klukowo – Wyszonki Kościelne – Szepietowo do wsi Wyszonki-Włosty	0,225
108080B	od drogi powiatowej Szepietowo – Ciechanowiec do wsi Klukowo – Kolonia	0,225
108081B	od drogi powiatowej Szepietowo – Ciechanowiec do wsi Klukowo – Kolonia – do drogi powiatowej Szepietowo – Ciechanowiec	1,440
108082B	od drogi powiatowej Szepietowo – Ciechanowiec do drogi powiatowej Klukowo – Czyżew	2,782

WYKAZ DRÓG GMINNYCH		
NUMER DROGI GMINNEJ	PRZEBIEG DROGI/ULICA	DŁUGOŚĆ [m]
108083B	od drogi powiatowej Klukowo – Łuniewo – Ciechanowiec do wsi Klukowo – Kolonia	0,825
108084B	od drogi powiatowej Wyszonki Kościelne – Mień przez wieś Wyszonki-Błonie do drogi gminnej łączącej Wyszonki Kościelne z miejscowością Wyszonki-Nagórki	4,203
108085B	od drogi powiatowej Ciechanowiec – Kuczyn – Lubowicz Wielki do wsi Piętki-Basie przez wieś Lubowicz Wielki (koło kolonistów) do Trojanówka	3,300
108086B	granica z gminą Ciechanowiec – Kostry – Podsędkowięta – Lubowicz Wielki – Janki – Wiktorzyn – Usza Wielka – granica z gminą Czyżew	12,756
108087B	Kostry-Podsędkowięta – Stare Kostry – Stare Warele	4,530
108088B	od drogi powiatowej Klukowo – Łuniewo Małe – Ciechanowiec przez wieś Usza Mała i do drogi powiatowej Klukowo – Łuniewo Małe – Ciechanowiec	0,611
108089B	od drogi powiatowej Klukowo – Łuniewo Małe – Ciechanowiec przez wieś Usza Wielka i do drogi powiatowej Klukowo – Łuniewo Małe – Ciechanowiec	0,675
108089B	do drogi powiatowej Ciechanowiec – Szepietowo do wsi Janki	0,525
108091B	droga od drogi powiatowej Nr 2070B – do wsi Kostry-Śmiejki	0,922
108092B	droga od drogi powiatowej Nr 2090B – Wyszonki-Klukówek – Kaliski – do granicy gminy Klukowo z gminą Szepietowo	3,600
Brak numeru	droga z miejscowości Wyszonki-Błonie do granicy z gminą Rudka zlokalizowana na działce nr 259, wraz z mostem na rzece Nurzec	0,259

Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

- pozostałe drogi, niebędące drogami publicznymi, w tym wewnętrzne i dojazdowe.

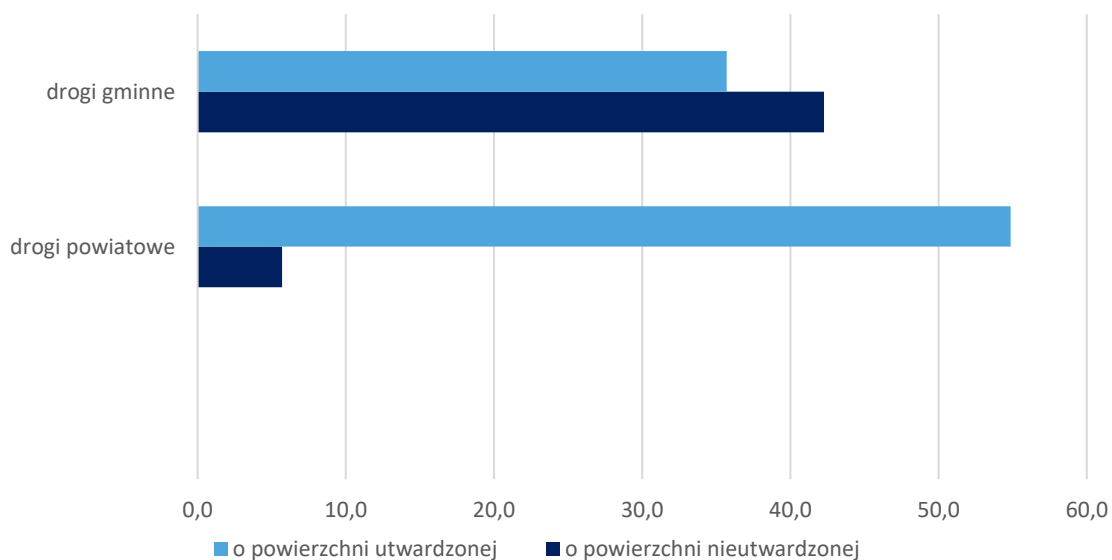
Układ drogowy gminy przedstawia się następująco:

Ryc. 3 Układ komunikacyjny nadrzędny i podstawowy gminy
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10K.

Drogi powiatowe niemal w całości posiadają nawierzchnię utwardzoną (90,6%). Również w przypadku dróg gminnych dominują drogi o nawierzchni utwardzonej (ok. 54,2%).¹³

W odniesieniu do nawierzchni utwardzonej, w dalszym ciągu stan części dróg wymaga poprawy. Pomimo poczynionych w ostatnich latach inwestycji w infrastrukturę komunikacyjną konieczne są dalsze, sukcesywne modernizacje i przebudowy oraz realizacje nowych odcinków dróg.

Ryc. 4 Długość dróg [km] na terenie gminy w podziale na drogi o nawierzchni utwardzonej i nieutwardzonej

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k oraz Dane GUS, stan na 2024 r.

2.2.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

Przez teren gminy Klukowo nie przebiegają obecnie linie kolejowe. Najbliższe czynne stacje kolejowa znajdują się w Czyżewie oraz w Szepietowie. Obsługują one linię kolejową nr 6 o znaczeniu krajowym (relacji Zielonka – Kuźnica Białostocka). Z Czyżewa oraz Szepietowa funkcjonują bezpośrednie połączenia m.in. do Białegostoku Warszawy, Łodzi oraz dalej w kierunku Krakowa oraz Wrocławia.

2.2.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA

Na terenie gminy Klukowo infrastruktura rowerowa nie jest szczególnie rozwinięta, a większość transportu rowerowego odbywa się poboczem lub drogami. Nie funkcjonuje spójny system ścieżek rowerowych.¹⁴

Zważywszy na powszechne użytkowanie rowerów jako środków transportu lokalnego, pożądany byłby rozwój infrastruktury rowerowej, zwłaszcza realizowanej w formie ciągów rowerowych, zwiększających bezpieczeństwo użytkowników (odseparowanie ruchu pojazdów silnikowych od rowerowego i pieszo-rowerowego). W miejscach o utrudnionych warunkach realizacji ciągów wskazane jest wyznaczenie i oznakowanie ścieżek w formie pasów lub kontrapasów. Natomiast na terenach o niskiej intensywności zabudowy lub terenach otwartych warto wprowadzić oznakowanie.

¹³ Zgodnie z ustawą z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym: droga twarda to droga z jezdnią o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej, klinierowej lub brukowcowej oraz z płyt betonowych lub kamienno-betonowych, jeżeli długość nawierzchni przekracza 20 m.

¹⁴ Droga rowerowa określana jest jako droga lub jej część, przeznaczona dla ruchu rowerów, odpowiednio oznakowana, służąca głównie do celom komunikacyjnym, a nie turystycznym (w statystyce dróg rowerowych nie ujmuje się tzw. szlaków rowerowych, np. położonych w lesie).

Ukształtowana sieć powiązań rowerowych stanowiłaby zachętę do korzystania z alternatywnych środków transportu, jakim są pojazdy rowerowe.

2.2.4. TRANSPORT ZBIOROWY

Transport zbiorowy gminy Klukowo opiera się wyłącznie na transporcie autobusowym. W granicach gminy nie funkcjonuje żaden dworzec kolejowy i autobusowy, a komunikacja odbywa się z wykorzystaniem przystanków autobusowych.

Z terenu gminy Klukowo realizowane są bezpośrednie i regularne połączenia autobusowe do Wysokiego Mazowieckiego. Funkcjonują również dojazdy do Ciechanowca i Szepietowa, niemniej kursy te sprowadzają się zazwyczaj do kilku połączeń dziennie, skorelowanych z godzinami pracy i nauki. Ponadto obsługiwane są tutaj połączenia w zakresie dowozu uczniów do szkoły. W 2024 r. na terenie gminy dowozami objętych było 23 uczniów szkół podstawowych i 168 uczniów szkół ponadpodstawowych.¹⁵

Jednocześnie należy wskazać, że dostępność połączeń z większymi ośrodkami miejskimi, takimi jak Białystok czy Warszawa jest ograniczona i realizowana jest z wykorzystaniem przesiadek, głównie w sąsiednim Wysokim Mazowieckim lub na stacji kolejowej w Szepietowie.¹⁶

Usługi transportu zbiorowego świadczą autobusy gminne, autobusy PKS oraz prywatne linie autobusowe. Biorąc pod uwagę czynniki ekonomiczne, powierzchnię i zaludnienie gminy, charakter występującej zabudowy, a także powszechny dostęp do prywatnych środków transportu, należy uznać, że na jej obszarze nie ma przesłanek do stworzenia publicznych, lokalnych połączeń autobusowych (nie licząc dowozów do szkoły).¹⁷

2.2.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH

W odniesieniu do gminy Klukowo najbliższym ośrodkiem miejskim jest bezpośrednio sąsiadujący Ciechanowiec, oddalony o ok. 12 km (czas dojazdu ok. 15 min.).

Z perspektywy administracyjno-funkcjonalnej kluczowym ośrodkiem pozostaje Wysokie Mazowieckie, pełniące funkcję siedziby powiatu wysokomazowieckiego, znajdujące się w odległości ok. 20 km (czas dojazdu ok. 20 min.).

Inne, ważne ośrodki miejskie z perspektywy gminy Klukowo to: Szepietowo, Czyżew, Brańsk, Zambrów, Sokołów Podlaski i Siemiatycze, które zlokalizowane są w odległości od 15 do 50 km, natomiast czas dojazdu transportem indywidualnym nie przekracza 1 godziny.

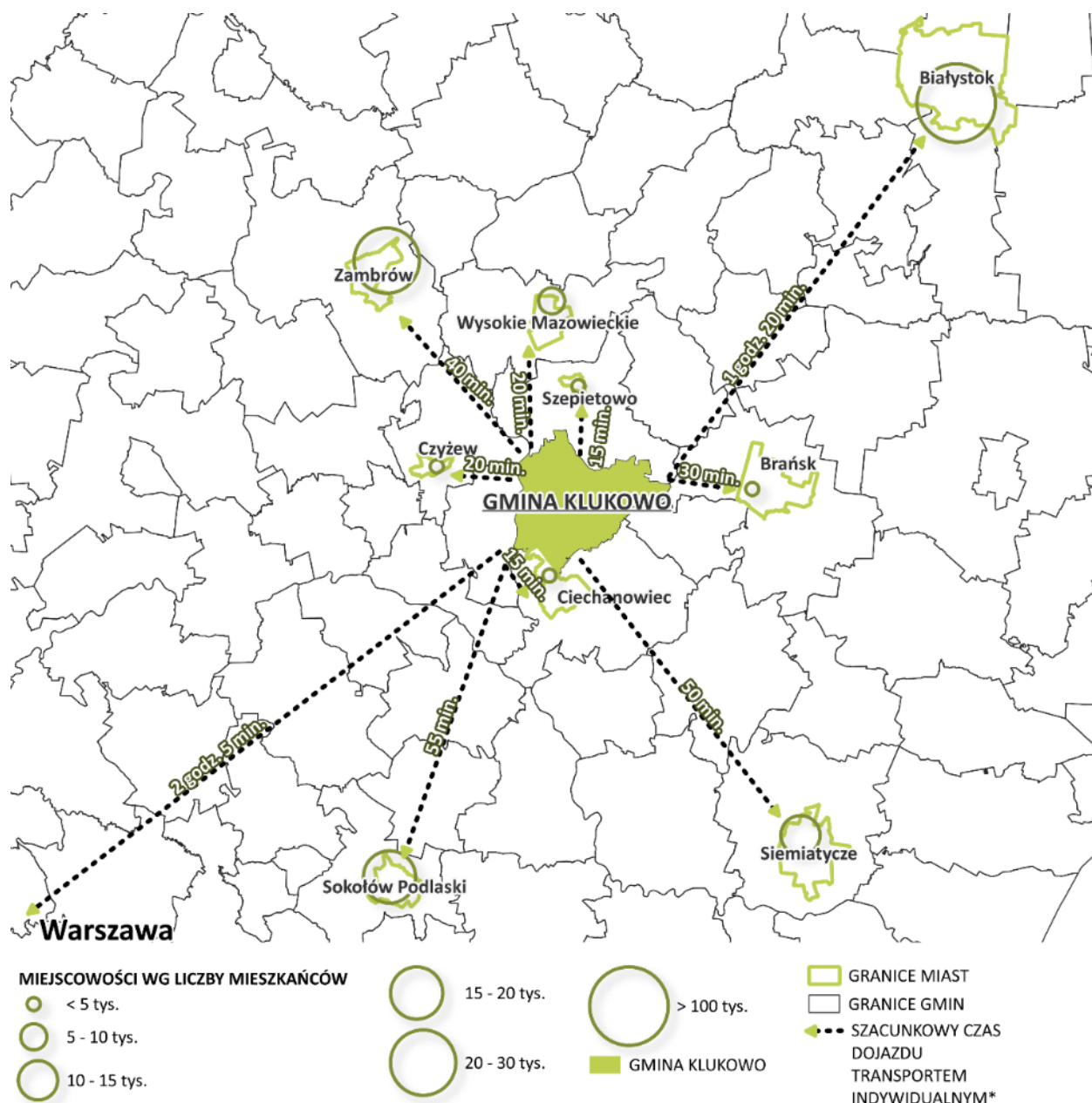
Siedziba województwa podlaskiego (Białystok) znajduje się w odległości ok. 80 km (1 godz. 20 min.), natomiast siedziba sąsiadującego województwa mazowieckiego (Warszawa) znajduje się w odległości 150 km (2 godz. 5 min.).

Odległość, a także stan infrastruktury komunikacyjnej przekłada się na czas dojazdu, potrzebny na dotarcie do poszczególnych miast (transport indywidualny), co zobrazowano poniżej:

¹⁵ Materiał źródłowy: Dane GUS – dojazdy uczniów do szkół – w budowie, stan na 31.12.2024 r.

¹⁶ Materiał źródłowy: <https://www.e-podroznik.pl/>

¹⁷ Materiał źródłowy: <https://pksnova.pl>.

Ryc. 5 Lokalizacja gminy w stosunku do ośrodków miejskich oraz szacunkowy czas podróży transportem indywidualnym

* szacunkowy czas liczony z centrum gminy Klukowo do centrów poszczególnych miejscowości.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k.

2.2.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM

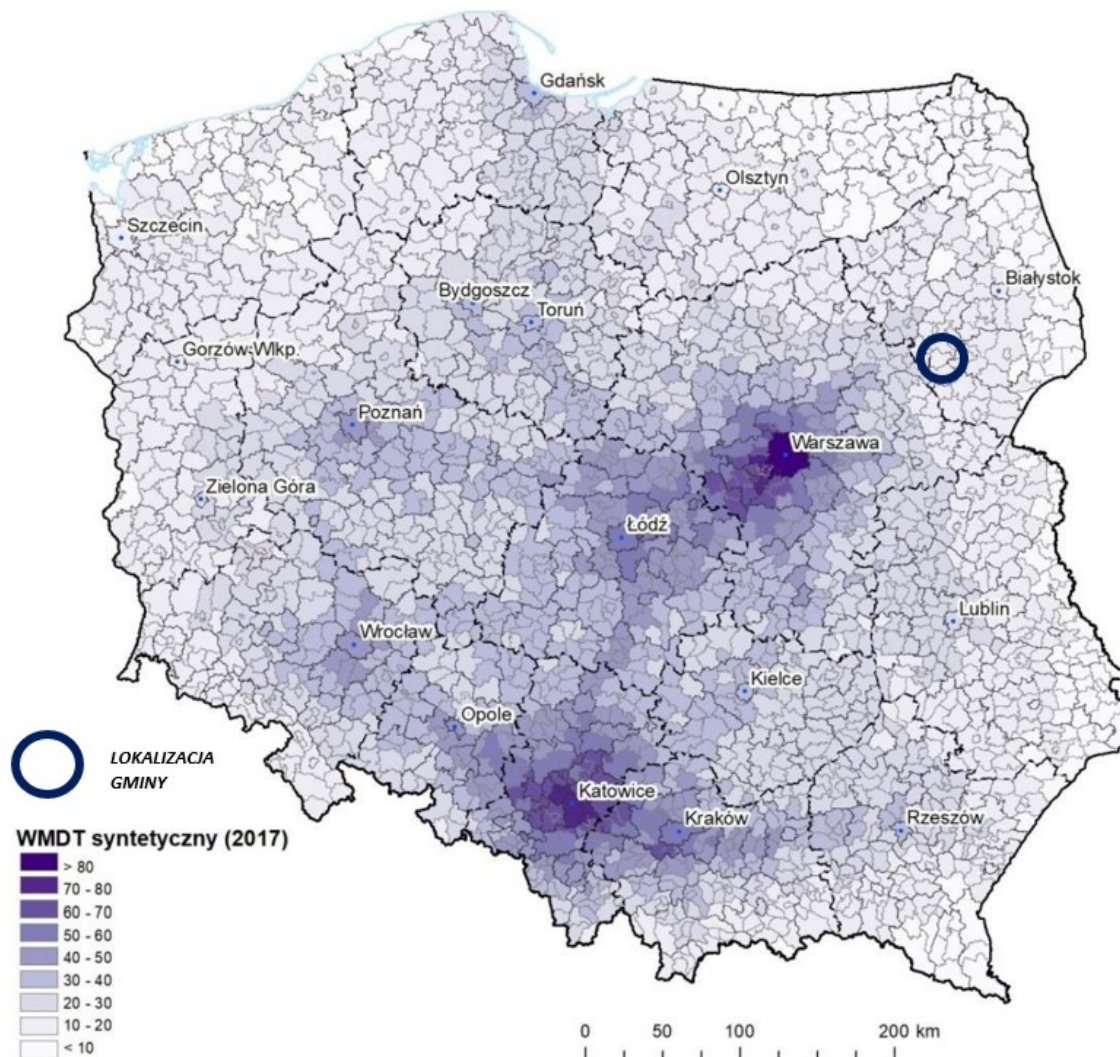
Dostępność transportowa stanowi jeden z kluczowych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego, wpływając zarówno na mobilność mieszkańców, jak i na atrakcyjność inwestycyjną poszczególnych obszarów kraju. W celu jej zobrazowania w skali lokalnej i ponadlokalnej stosuje się wskaźnik dostępności potencjałowej, określany jako wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT). Jest to syntetyczna miara odzwierciedlająca łączne oddziaływanie różnych gałęzi transportu, w tym drogowego, kolejowego oraz – w mniejszym stopniu – lotniczego, na poziom powiązań przestrzennych gmin.

Analiza została podzielona na cztery elementy. Najpierw pokazano, jak kształtowała się dostępność międzygałęziowa gmin w 2017 roku. Następnie przedstawiono prognozowany stan dostępności w 2030 r., wynikający z realizowanych inwestycji infrastrukturalnych. Kolejna część dotyczy zmian wskaźnika WMDT w latach 2020–2030, wskazując obszary o najszybszej poprawie. Na

zakończenie zaprezentowano planowany układ dróg ekspresowych i autostrad, który będzie podstawą dalszego kształtowania dostępności kraju.

WSKAŹNIK MIĘDZYGAŁĘZIOWEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ W 2017 ROKU

W 2017 roku gmina Klukowo odznaczała się niskim w skali kraju wskaźnikiem dostępności transportowej (WMDT: 10-20). Było to charakterystyczne dla gmin z tego rejonu województwa podlaskiego, które cechowała zbliżona dostępność transportowa.

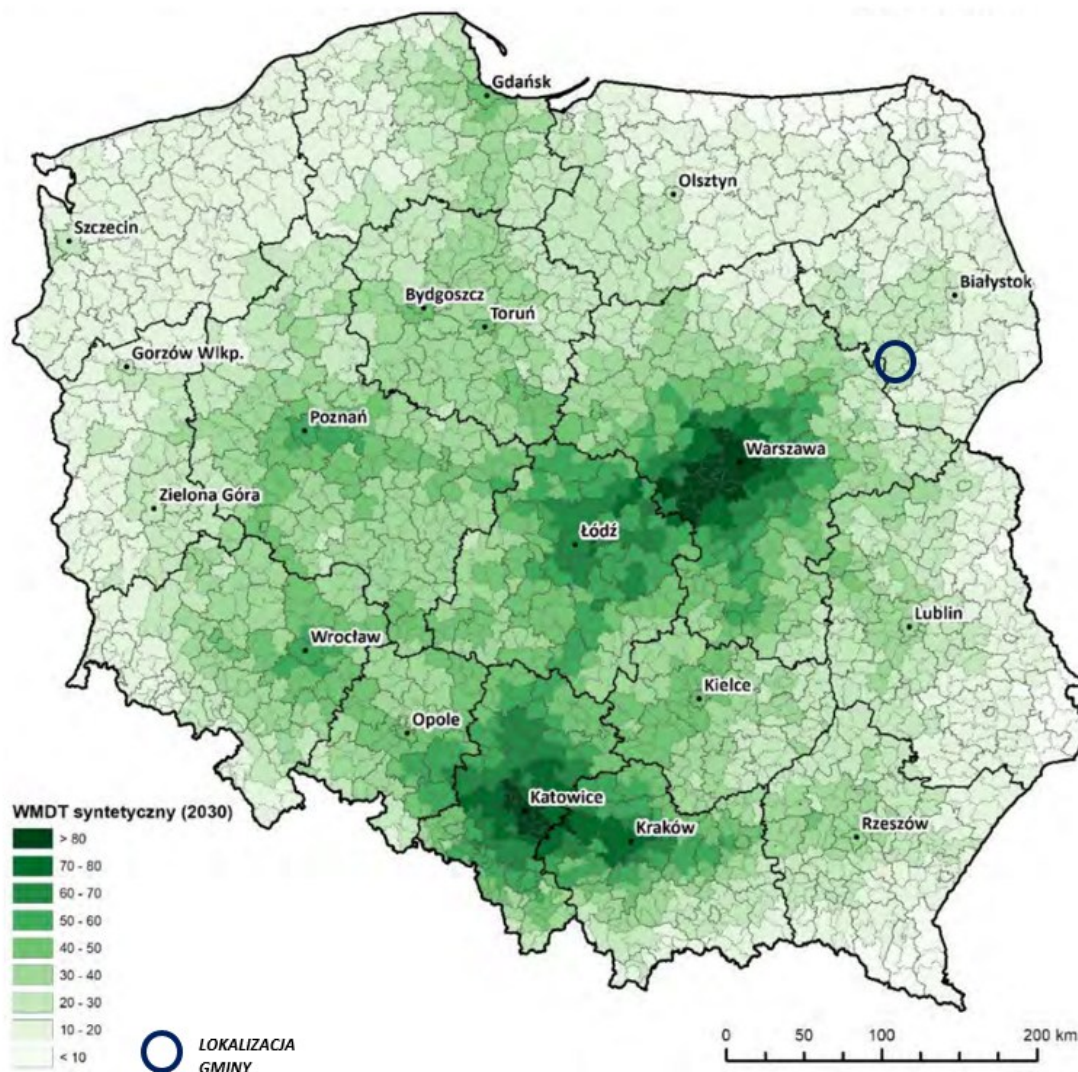

Ryc. 6 Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej w odniesieniu do gmin w Polsce, stan na 2017 r.

Materiał źródłowy: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (za: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych dot. perspektywy finansowej 2014-2020 (aktualizacja). 2017, Komornicki i in. IGI PAN Warszawa).

WSKAŹNIK MIĘDZYGAŁĘZIOWEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ W 2030 ROKU

Uwzględniając docelowy układ komunikacyjny przewidywany na rok 2030, w tym zrealizowane przedsięwzięcia infrastrukturalne, należy stwierdzić, iż gmina Klukowo będzie w dalszej perspektywie charakteryzować się przeciętnym poziomem dostępności transportowej, odpowiadającym wartościom wskaźnika WMDT w przedziale 20–30 (ryc. poniżej).

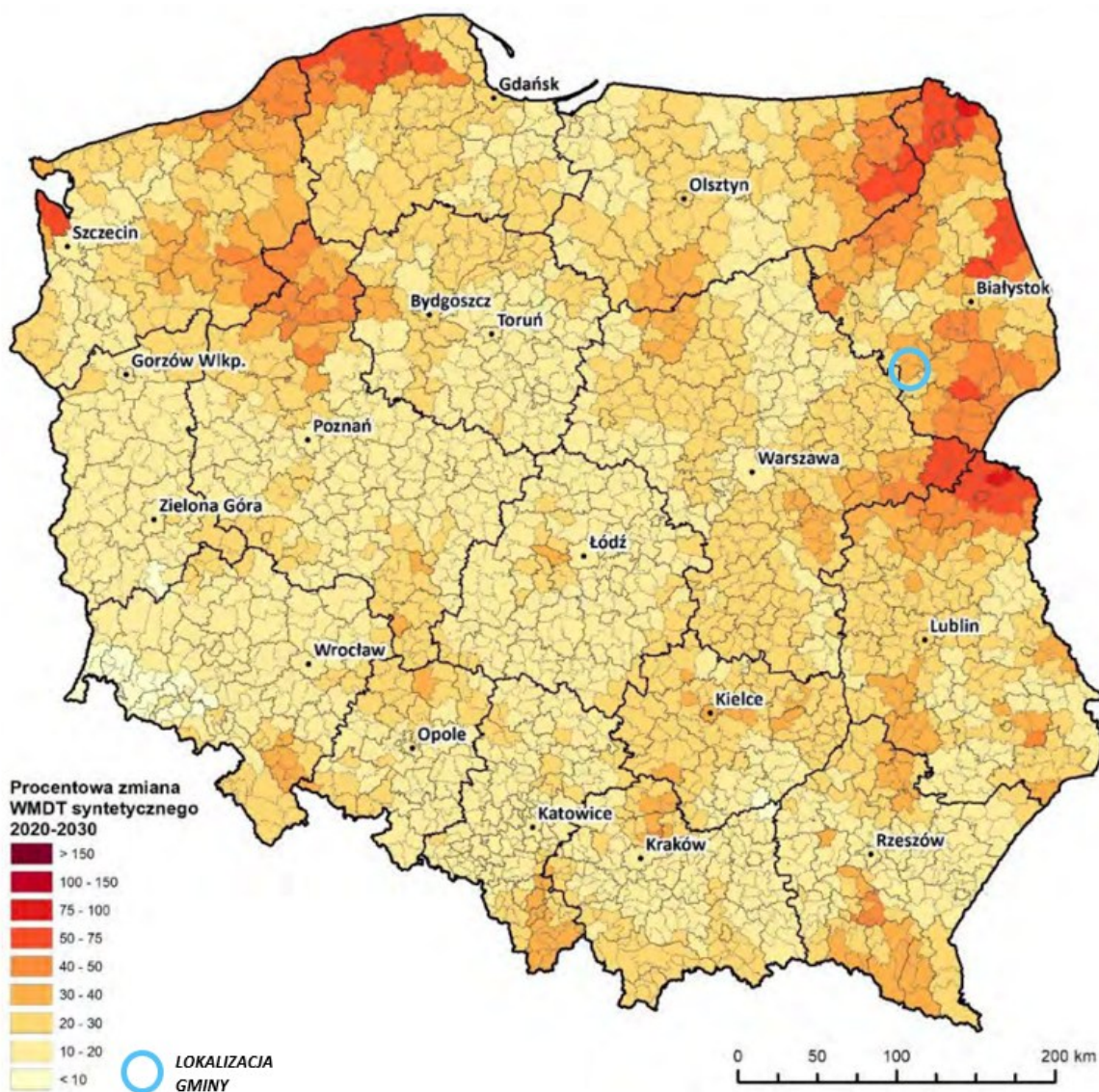

Ryc. 7 Oczekiwany wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej dla gmin w 2030 roku

Materiał źródłowy: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych perspektyw finansowych 2014-2020 i 2021-2027 (aktualizacja 2024/2025).

ZMIANA WSKAŹNIKA MIĘDZYGAŁĘZIOWEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ NA PRZESTRZENI OKRESU 2020-2030

Na obszarze gminy Klukowo w latach 2020–2030 prognozuje się wzrost wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej o 30-40%. Tendencja ta jest typowa dla gmin położonych w regionie, gdzie odnotowuje się podobny lub nieco wyższy poziom wzrostu tego wskaźnika.

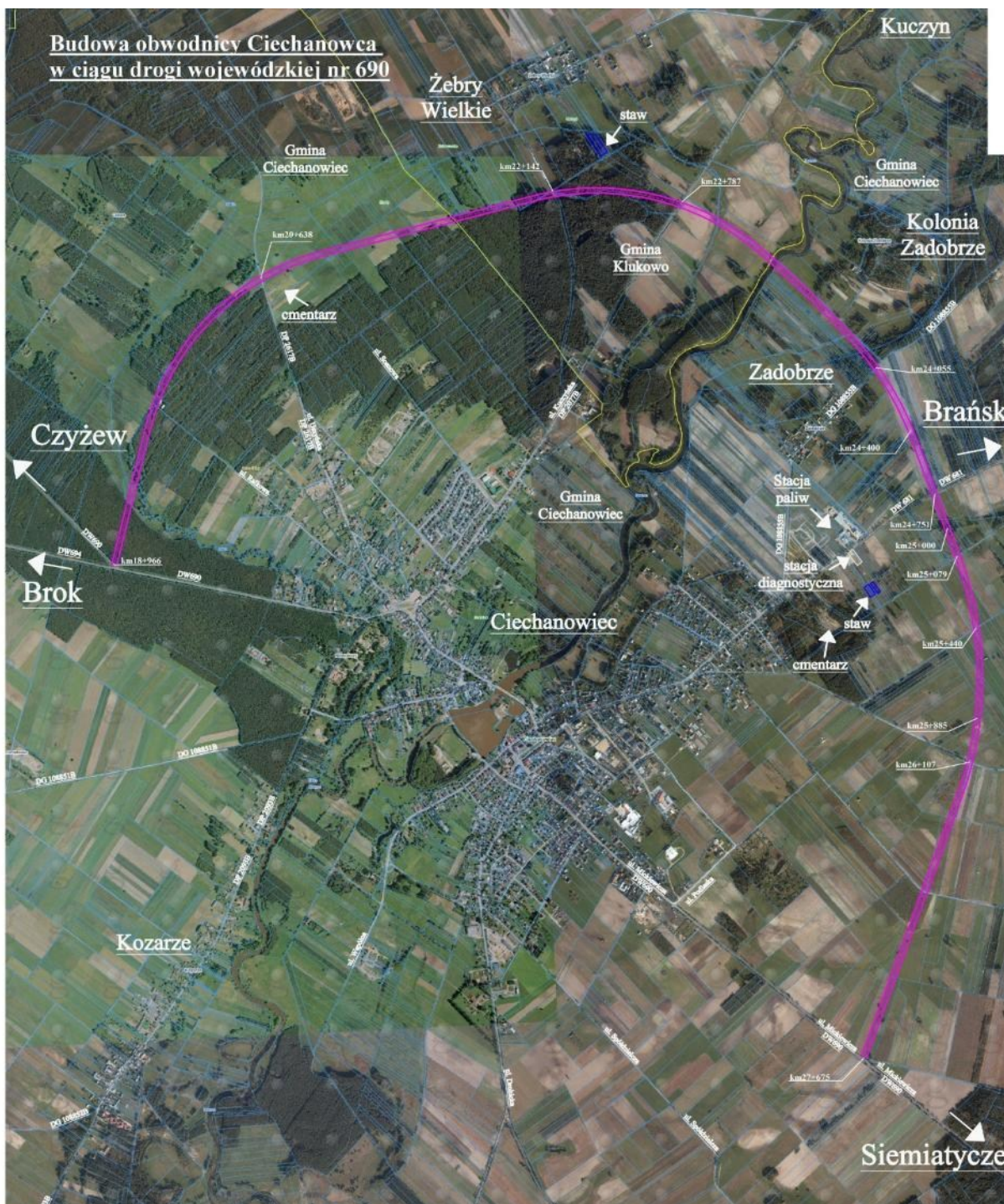

Ryc. 8 Oczekiwana procentowa zmiana wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej dla gmin na przestrzeni okresu 2020-2030

Materiał źródłowy: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych perspektyw finansowych 2014-2020 i 2021-2027 (aktualizacja 2024/2025).

Prognozowana poprawa dostępności transportowej w znacznym stopniu wynika z realizacji kluczowych inwestycji drogowych, w tym budowy obwodnicy Ciechanowca w ciągu drogi wojewódzkiej nr 690. Trasa ta wyprowadzi ruch tranzytowy i ułatwi wyjazd w kierunku południowym i drogi krajowej nr 63, omijając tereny zurbanizowane. W ramach inwestycji powstał most drogowy nad rzeką Nurzec, który łączy brzegi rzeki na styku gmin Ciechanowiec i Klukowo. Ponadto wybudowano dwa mosty nad ciekami wodnymi pod Klukowem. Wszystkie projektowane obiekty pełnią funkcje bezkolizyjnych przejść dla zwierząt. Całość działań ukierunkowana jest na podniesienie poziomu bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego.¹⁸

¹⁸ Materiał źródłowy: <https://ba.pdl.piib.org.pl/obwodnica-ciechanowca-w-budowie/>

Ryc. 9 Lokalizacja projektowanej obwodnicy Ciechanowca w ciągu drogi wojewódzkiej nr 690

Materiał źródłowy: <https://ba.pdl.piib.org.pl/obwodnica-ciechanowca-w-budowie/>

Równie istotne znaczenie ma rozbudowa dróg wojewódzkich nr 681, 682 i 678 (łapy – Roszkowódzki – Wysokie Mazowieckie), która dzięki nowym parametrom i obwodnicom znacząco skróci czas dojazdu do Białegostoku.¹⁹

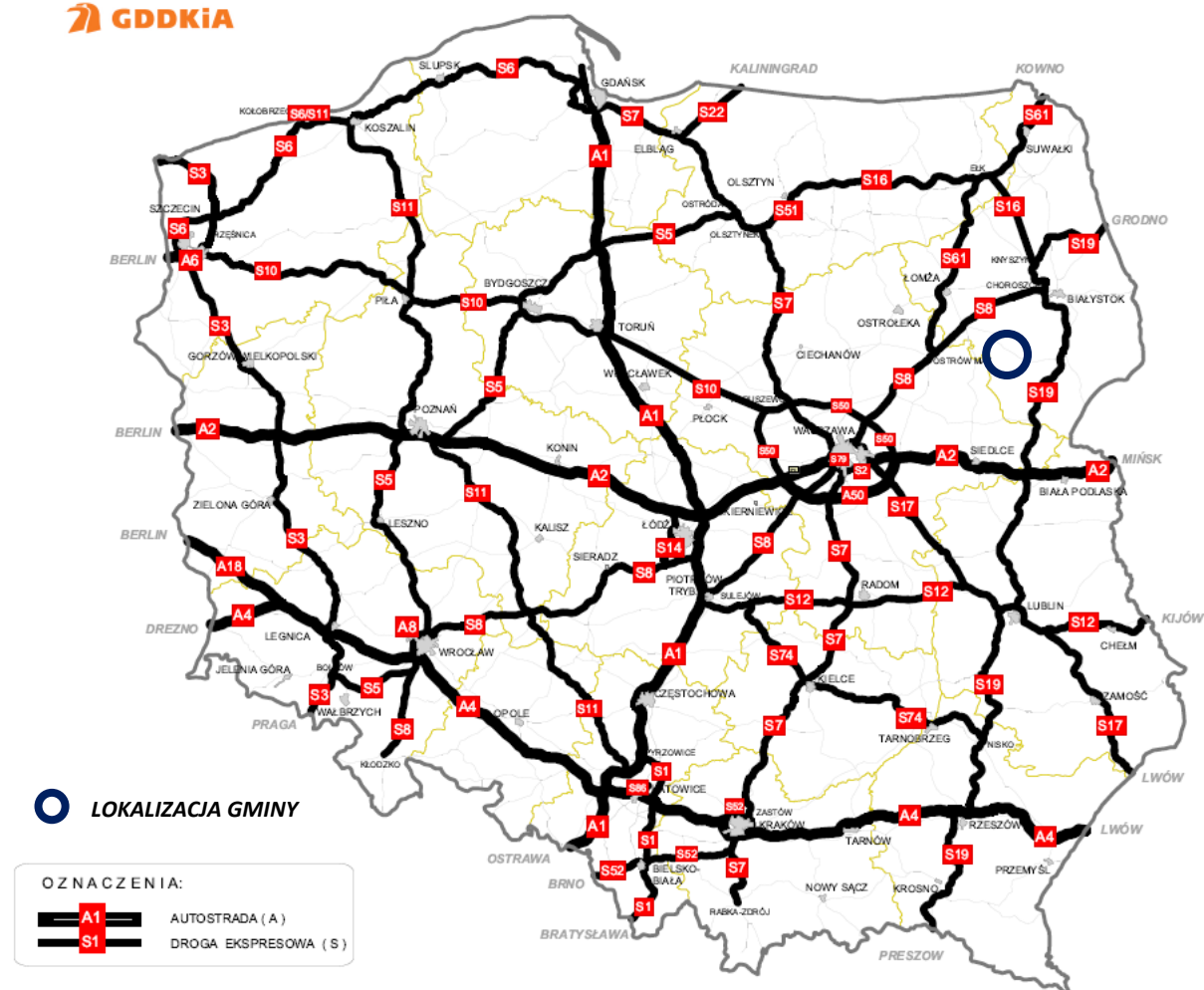
Istotny wpływ na poprawę dostępności transportowej będzie miała również realizacja drogi ekspresowej 1S9 (Via Carpatia), która poprzez pobliskie węzły włączy region w nowoczesną sieć dróg szybkiego ruchu. Jednocześnie, kluczowe znaczenie ma przebudowa linii kolejowej E75 (Rail Baltica),

¹⁹ Materiał źródłowy: <https://www.wysokomazowiecki24.pl/>

która dzięki zakończonej w styczniu 2026 r. modernizacji odcinka Czyżew – Szepietowo – Białystok. Dla mieszkańców gminy Klukowo oznacza to poprawę dostępności do szybkich połączeń dalekobieżnych (w tym do Warszawy i Białegostoku) poprzez zmodernizowane węzły przesiadkowe w pobliskim Szepietowie i Czyżewie.

DOCELOWY UKŁAD DRÓG EKSPRESOWYCH I AUTOSTRAD W 2030 ROKU

Zgodnie z docelowym układem sieci drogowej przewidzianym dla Polski na 2030 rok, na obszarze gminy Klukowo nie są planowane żadne trasy o parametrach drogi szybkiego ruchu. Najbliżej zlokalizowany będzie fragment planowanego odcinka drogi ekspresowej S8 i S19, które przebiegać mają w odległości kilkudziesięciu kilometrów na północ (S8) i wschód (S19) od granicy gminy (ryc. poniżej).

Ryc. 10 Docelowy przebieg sieci dróg ekspresowych i autostrad w Polsce

Materiał źródłowy: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

PODSUMOWANIE

Uwzględniając przyszłościowy, docelowy układ sieci dróg ekspresowych i autostrad²⁰ gmina Klukowo odznaczać się będzie stosunkowo niskim poziomem dostępności transportowej w ujęciu krajowym. Wynika to z faktu, iż przez teren gminy nie przebiegają ciągi komunikacyjne o znaczeniu ponadlokalnym (drogi wojewódzkie i krajowe) oraz linie kolejowe, co ogranicza jej bezpośrednie połączenia z głównymi szlakami komunikacyjnymi. Kluczowymi szlakami komunikacji drogowej

²⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

(zewewnętrznej) pozostanie droga krajowa nr 66 oraz drogi wojewódzkie nr 681 i 690 zlokalizowane w bliskim sąsiedztwie gminy. Zapewniają one dojazd do ośrodków regionalnych i krajowych, tj. Wysokie Mazowieckie, Zambrów, Białystok oraz Bielsk Podlaski. Trasy te umożliwiają także sprawny dojazd do Ciechanowca, Czyżewa i Siemiatycz. Ponadto poziom dostępności transportowej wspomaga bliskość przebudowanej stacji kolejowej w Szepietowie, obsługującej ruch na międzynarodowej trasie Rail Baltica.

Jednocześnie należy wskazać, że dostępność transportowa gminy do dużych ośrodków miejskich, w tym do Białegostoku (siedziby województwa podlaskiego) pozostaje ograniczona. Brak bezpośrednich, szybkich połączeń drogowych skutkuje wydłużonym czasem przejazdu.

2.2.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIECI TRANSPORTOWEJ

Na terenie gminy Klukowo, zgodnie z zapisami obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego nie planuje się inwestycji w odniesieniu do sieci transportowej.

W odniesieniu do dróg powiatowych jako priorytetowe wskazuje się na inwestycję w odniesieniu do dróg:

- rozbudowa ronda w ciągu drogi powiatowej nr 2077B w miejscowości Klukowo (w trakcie);
- przebudowa mostu przez rzekę Płonkę wraz z rozbudową drogi powiatowej nr 2090B na odcinku Wyszonki-Wypychy – Wyszonki Kościelne wraz z przebudową i budową niezbędnej infrastruktury technicznej;
- remonty dróg powiatowych na terenie gminy (w zależności od potrzeb).

W odniesieniu do dróg gminnych i lokalnych w najbliższych latach planowane są następujące inwestycje:²¹

- przebudowa drogi gminnej nr 108086B Lubowicz Wielki – Kostry-Podsędkowięta;
- przebudowa drogi gminnej nr 108085B w m. Lubowicz Wielki;
- przebudowa drogi gminnej nr 108092B Wyszonki-Klukówek-Kaliski-do granicy gminy Klukowo z gminą Szepietowo;
- przebudowa drogi gminnej nr 108086B Usza Wielka – granica gminy (w trakcie realizacji);
- remonty dróg gminnych (w zależności od potrzeb).

W/w inwestycje należy traktować jako priorytetowe wg stanu na maj 2026 r. Nie wyklucza się modyfikacji listy inwestycyjnej, w tym poszerzenia jej zakresu. W dużym stopniu jest to uzależnione od możliwości finansowania inwestycji.

2.3. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET

Na terenie gminy Klukowo znajduje się sieć telekomunikacyjna (zarówno bezprzewodowa, jak i przewodowa). Sieć telekomunikacyjna składa się z łącz telekomunikacyjnych i radiowych.

Znajduje się tu kilka stacji bazowych telefonii komórkowej (GSM). Zasięg działania mobilnych sieci komórkowych jest w większości dobry lub bardzo dobry/w większości stosunkowo dobry. Szybki dostęp do Internetu dla mieszkańców gminy realizowany jest dzięki sieci światłowodowej. Problemy z dostępnością sieci występują głównie na terenach niezagospodarowanych (lasy, łąki itp.) oraz lokalnie na terenach, gdzie występuje rozproszona zabudowa.

²¹ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach, co pozwoliło mieszkańcom gminy korzystać z łączy o minimalnej prędkości 100 Mb/s. Inwestycja obejmowała zarówno gospodarstwa domowe, jak i placówki oświatowe, które zostały podłączone do nowoczesnej sieci o symetrycznej przepustowości.²⁴

Dzięki infrastrukturze światłowodowej mieszkańcy mogą korzystać z usług internetowych i telewizyjnych oferowanych przez ogólnopolskich i lokalnych dostawców. Infrastruktura zrealizowana została w technologii, która opiera się na kablach światłowodowych doprowadzanych bezpośrednio do domostw, gwarantujących szybkość i niezawodność usług cyfrowych. W przypadku miejscowości wiejskich sieć internetowa w dalszym ciągu dostępna jest za pośrednictwem kabli telefonicznych.

W przyszłości alternatywą dla sieci światłowodowej mogą okazać się inne technologie, zapewniające dostępność i właściwą jakość połączeń internetowych, jak np. satelitarny system telekomunikacyjny. System satelitarny mający docelowo składać się z ok. 12 000 satelitów umieszczonych na niskiej orbicie okołoziemskiej (na wysokościach: 340 km, 550 km oraz 1150 km nad Ziemią), aktualnie jest w fazie tworzenia. Jego ideą jest globalne zapewnienie dostępu do Internetu. Ponadto niewykluczone są, kolejne generacje ruchomych sieci telekomunikacyjnych (5G i więcej).

2.4. WNIOSKI

INFRASTRUKTURA DROGOWA

- Brak układów komunikacyjnych poziomu krajowego oraz regionalnego.
- Niewystarczający stan techniczny niektórych odcinków dróg lokalnych, równający się niższemu poziomowi bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

- Brak infrastruktury kolejowej obsługującej zarówno ruch pasażerski, jak również kolejowy.

INFRASTRUKTURA ROWEROWA

- Niedostatecznie rozwinięta sieć dróg rowerowych.

²⁴ Materiał źródłowy: Lista projektów realizowanych z Programu Polska Cyfrowa w Polsce w latach 2014-2020.

TRANSPORT ZBIOROWY

- Relatywnie niska dostępność komunikacji zbiorowej (brak dworca autobusowego, brak czynnego transportu kolejowego).

POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH

- Stosunkowo duże oddalenie od dużych ośrodków miejskich (podróż transportem indywidualnym do Białegostoku przekracza 1 godzinę).

DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA W UJĘCIU KRAJOWYM

- Stosunkowo niska dostępność transportowa na poziomie ogólnokrajowym, z możliwością do dalszego rozwoju.

PLANY INWESTYCYJNE W ZAKRESIE SIECI TRANSPORTOWEJ

- Planowane inwestycje w infrastrukturę drogową stanowią potencjał dla poprawy jakości połączeń transportowych oraz wzmocnienia integracji komunikacyjnej z otoczeniem.

TELEKOMUNIKACJA I INTERNET

- Ograniczony zasięg sieci mobilnych na terenach słabo zagospodarowanych i o rozproszonej zabudowie.
- W dalszym ciągu wysoka liczba „białym plam NGA” (punktów adresowych położonych poza zasięgiem sieci szybkiego Internetu).

3. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.1. STAN LUDNOŚCI

3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA

Gminę Klukowo zamieszkuje ogółem ok. 3,9 tys. osób, co stanowi ok. 7,3% ludności powiatu wysokomazowieckiego.²⁵ Największy odsetek zamieszkuje miejscowość Klukowo oraz w dalszej kolejności miejscowości: Kuczyn, Wyszonki-Błonie, Gródek (tab. poniżej).

Tab. 7 Liczba ludności na terenie gminy w 2025 roku

MIEJSCOWOŚĆ	LICZBA MIESZKAŃCÓW	
	OSOBY	UDZIAŁ %
Dzikowiny	36	0,9
Gródek	183	4,5
Janki	16	0,4
Kapłań	80	2,0
Kaliski	26	0,6
Klukowo	548	13,4
ul. Czyżewska	78	
ul. Główna	114	
ul. Mazowiecka	203	
ul. Nowa	52	
ul. Spacerowa	12	
ul. Szkolna	45	
ul. Wspólna	44	
Klukowo-Kolonia	83	2,0
Kostrzy-Śmiejki	117	2,9
Kostrzy-Podsędkowięta	122	3,0
Kuczyn	248	6,1
Lubowicz-Byzie	30	0,7
Lubowicz-Kąty	110	2,7
Lubowicz Wielki	135	3,3
Łuniewo Małe	147	3,6
Łuniewo Wielkie	153	3,7
Malinowo	86	2,1
Piętki-Basie	50	1,2
Piętki-Gręzki	169	4,1
Piętki-Szeligi	68	1,7
Piętki-Żebry	55	1,3
Sobolewo	103	2,5
Stare Kostrzy	99	2,4
Stare Warele	89	2,2
Stare Zalesie	54	1,3
Trojanowo	162	4,0
Trojanówek	100	2,4

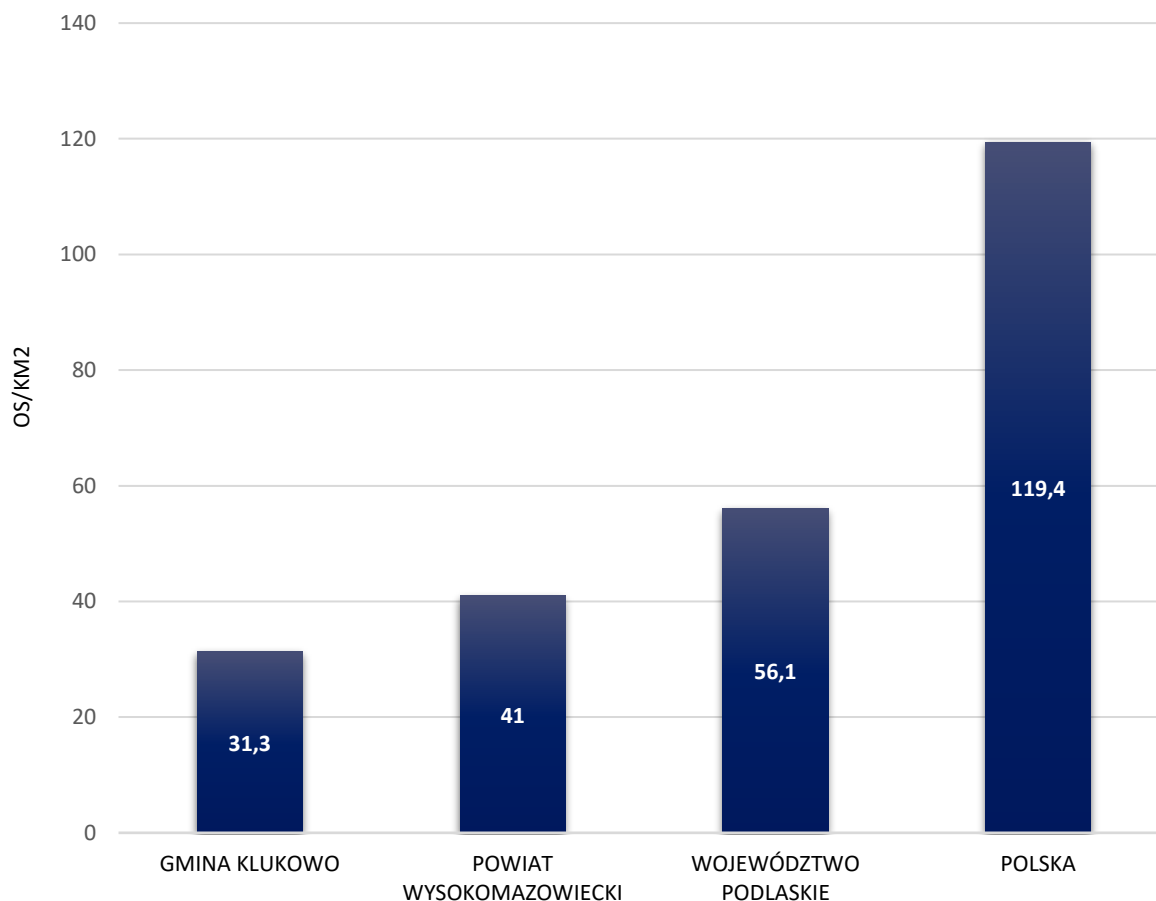
²⁵ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności, stan na 31.12.2024 r.

MIEJSCOWOŚĆ	LICZBA MIESZKAŃCÓW	
	OSOBY	UDZIAŁ %
Usza Mała	49	1,2
Usza Wielka	88	2,2
Wiktorzyn	13	0,3
Wyszonki-Błonie	221	5,4
Wyszonki-Klukówek	81	2,0
Wyszonki-Kościelne	78	1,9
Wyszonki-Włosty	17	0,4
Wyszonki-Nagórki	44	1,1
Wyszonki-Wypychy	171	4,2
Wyszonki-Wojciechy	123	3,0
Żabiniec	54	1,3
Żebry Wielkie	75	1,8

Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

Gęstość zaludnienia gminy Klukowo wynosi 31,3 os/km² i jest²⁶:

- Wyraźnie niższa w stosunku do średniej dla powiatu wysokomazowieckiego (41,0 os/km²),
- niemal dwukrotnie niższa niż średnia dla województwa podlaskiego (56,1 os/km²),
- ponad trzykrotnie niższa niż średnia dla Polski (119,4 os/km²).

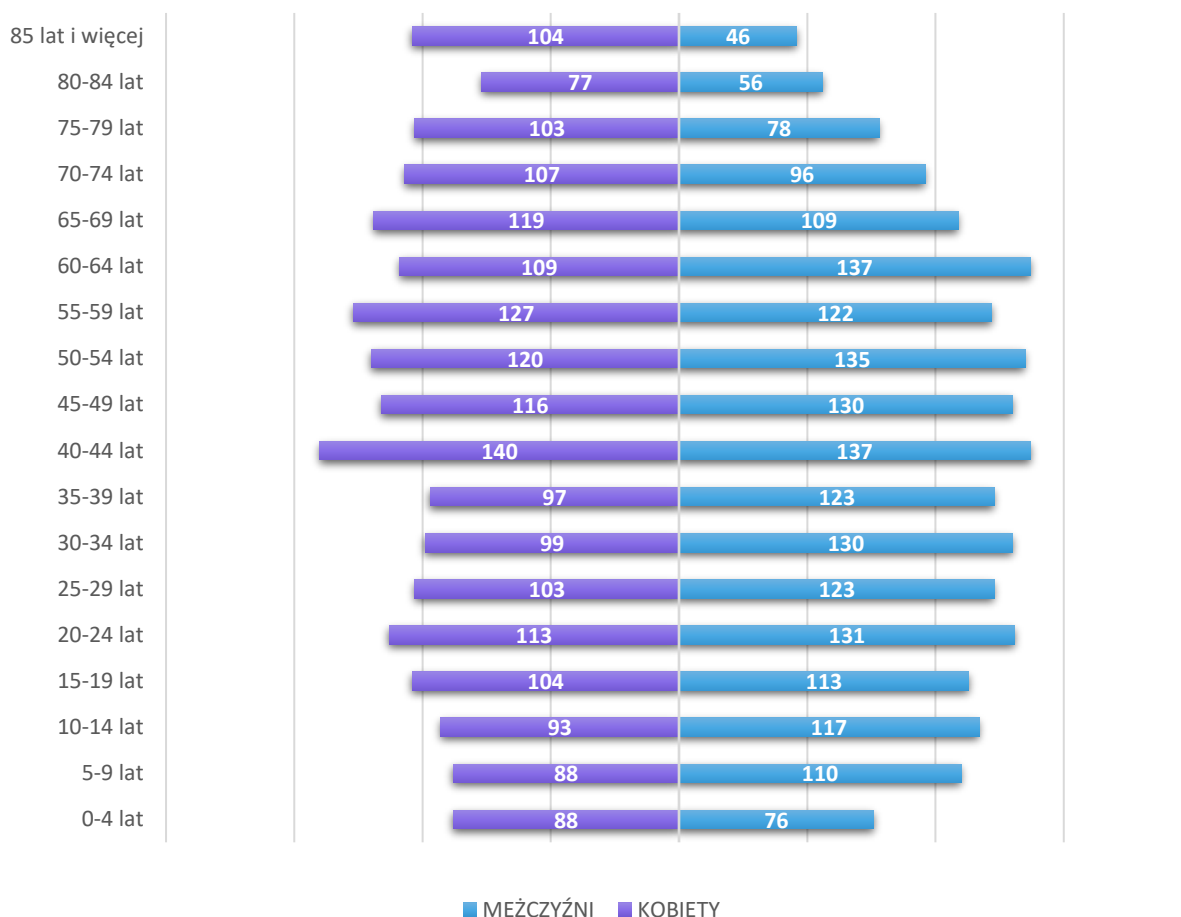
Ryc. 12 Gęstość zaludnienia gminy na tle powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

²⁶ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: gęstość zaludnienia, stan na 31.12.2024 r.

3.1.2. STRUKTURA PŁCI

W strukturze płci gminy Klukowo zaznacza się niewielka przewaga mężczyzn, których liczba wynosi 1 969, w stosunku do liczby 1 907 kobiet.²⁷ Współczynnik feminizacji (tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) wynosi 97, co jest wartością niższą od średniej dla powiatu wysokomazowieckiego (99), województwa podlaskiego (106) i średniej dla Polski (107).²⁸

Ryc. 13 Piramida wieku i płci w gminie Klukowo

Materiał źródłowy: Dane GUS - stan ludności: ludność wg grup wieku i płci, stan na 31.12.2024 r.

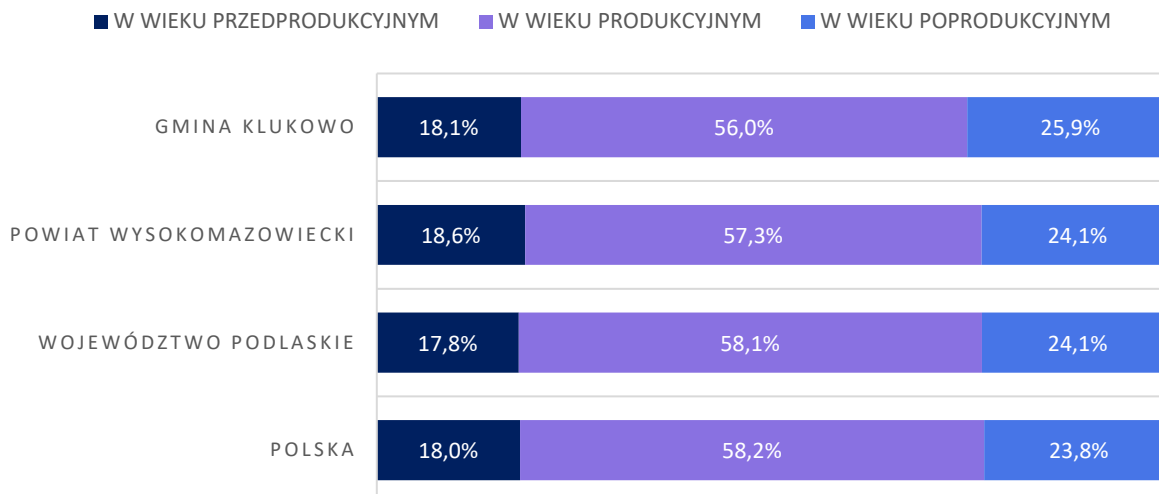
3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI

W podziale na ekonomiczne grupy wieku, w gminie Klukowo dominuje ludność w wieku produkcyjnym, która stanowi 56,0% ogółu mieszkańców. Drugą grupę stanowi ludność w wieku poprodukcyjnym, obejmująca 25,9% mieszkańców. Najmniej liczną grupę stanowi ludność w wieku przedprodukcyjnym, której udział wynosi 18,1%. W porównaniu ze wskaźnikami dla Polski, województwa i powiatu, zaznacza się zbliżony odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, a jednocześnie najwyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym.²⁹

²⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność wg grup wieku i płci, stan na 31.12.2024 r.

²⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: współczynnik feminizacji, stan na 31.12.2024 r.

²⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci, stan na 31.12.2024 r.

Ryc. 14 Udział ekonomicznych grup wieku w gminie na tle powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci, stan na 2024 r.

3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

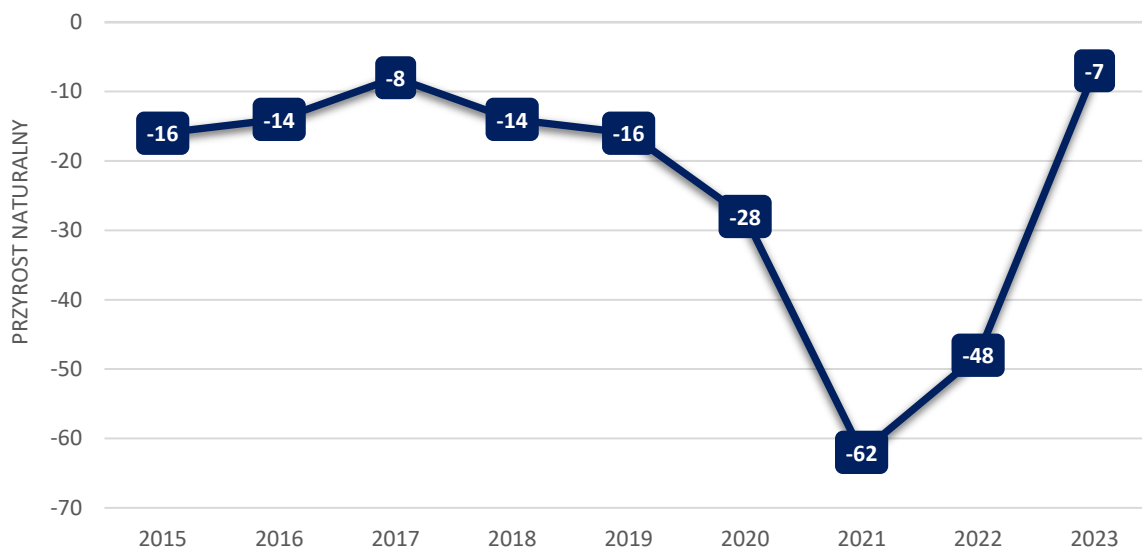
Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat wskaźnik przyrostu naturalnego osiągał wyłącznie ujemne wartości i wahał się od -62 os. w 2021 r. do -7 os. w 2023 r. Średni przyrost naturalny na przestrzeni analizowanych lat wyniósł -23,1 os./rok, zatem w analizowanym okresie liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń.

Należy nadmienić, iż w 2021 r. wskaźnik ten wyraźnie spadł. Z dużym prawdopodobieństwem można uznać, że był to efekt pandemii COVID-19, a co za tym idzie dane za 2021 rok nie są w pełni reprezentatywne.

Tab. 8 Ruch naturalny ludności w gminie w latach 2015-2024

ROK	RUCH NATURALNY WEDŁUG PŁCI										ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2015-2024
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
URODZENIA ŻYWE [os.]											
Ogółem	49	39	50	48	39	41	34	30	37	27	39,4
Mężczyźni	26	19	26	26	21	19	15	14	15	15	19,6
Kobiety	23	20	24	22	18	22	19	16	22	12	19,8
ZGONY OGÓŁEM [os.]											
Ogółem	65	53	58	62	55	69	96	78	44	45	62,5
Mężczyźni	29	29	31	37	35	34	56	44	27	29	35,1
Kobiety	36	24	27	25	20	35	40	34	17	16	-27,4
PRZYROST NATURALNY [os.]											
Ogółem	-16	-14	-8	-14	-16	-28	-62	-48	-7	-18	-23,1
Mężczyźni	-3	-10	-5	-11	-14	-15	-41	-30	-12	-14	-15,5
Kobiety	-13	-4	-3	-3	-2	-13	-21	-18	5	-4	-7,6

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Ryc. 15 Przyrost naturalny w gminie w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

3.2.2. MIGRACJE

W gminie Klukowo na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia obserwuje się wyłącznie ujemne saldo migracji. Najmniej korzystnie sytuacja kształtowała się w 2020 r., wówczas wskaźnik ten wyniósł -52 os.

Średnie saldo migracji w analizowanych latach wyniosło -32,4 os./rok³⁰, natomiast łącznie w analizowanych latach 2016-2024³¹ dokonano 207 zameldowań i 499 wymeldowań a zatem saldo migracji wyniosło łącznie -292 os.

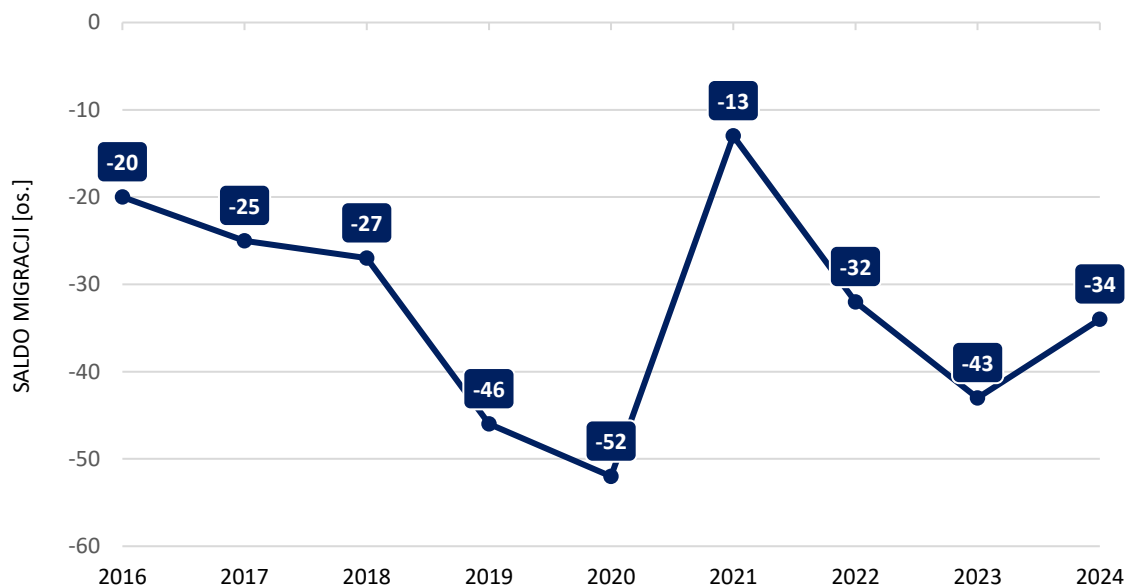
Tab. 9 Migracje w gminie w latach 2016-2024

ROK	MIGRACJE WEDŁUG KIERUNKÓW									ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2015-2024
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
ZAMELDOWANIA										
Ogółem	16	32	25	22	15	38	21	15	23	23,0
Z miast	6	13	8	9	11	23	11	5	10	10,7
Ze wsi	10	18	16	10	4	12	10	9	12	11,2
WYMELDOWANIA										
Ogółem	36	57	52	68	67	51	53	58	57	55,4
Do miast	28	39	43	39	46	29	37	33	40	37,1
Na wieś	8	18	9	29	21	22	16	25	17	18,3
SALDO MIGRACJI										
Ogółem	-20	-25	-27	-46	-52	-13	-32	-43	-34	-32,4

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

³⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS – migracje wewnętrzne i zagraniczne: migracje na pobyt stały gminne wg płci migrantów i kierunku (miasto, wieś), stan na 31.12.2023 r. (obliczenia bez uwzględnienia 2015 r.).

³¹ Bez 2015 roku – brak danych.

Ryc. 16 Saldo migracji w gminie w latach 2016-2024

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024.

Szansą zahamowania ujemnego salda migracji może być podjęcie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności gminy Klukowo jako miejsca do zamieszkania poprzez m.in. polepszenie warunków życia i promocję gminy jako miejsca atrakcyjnego osiedleńczo, a także stymulowanie rozwoju lokalnego rynku pracy.

3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI

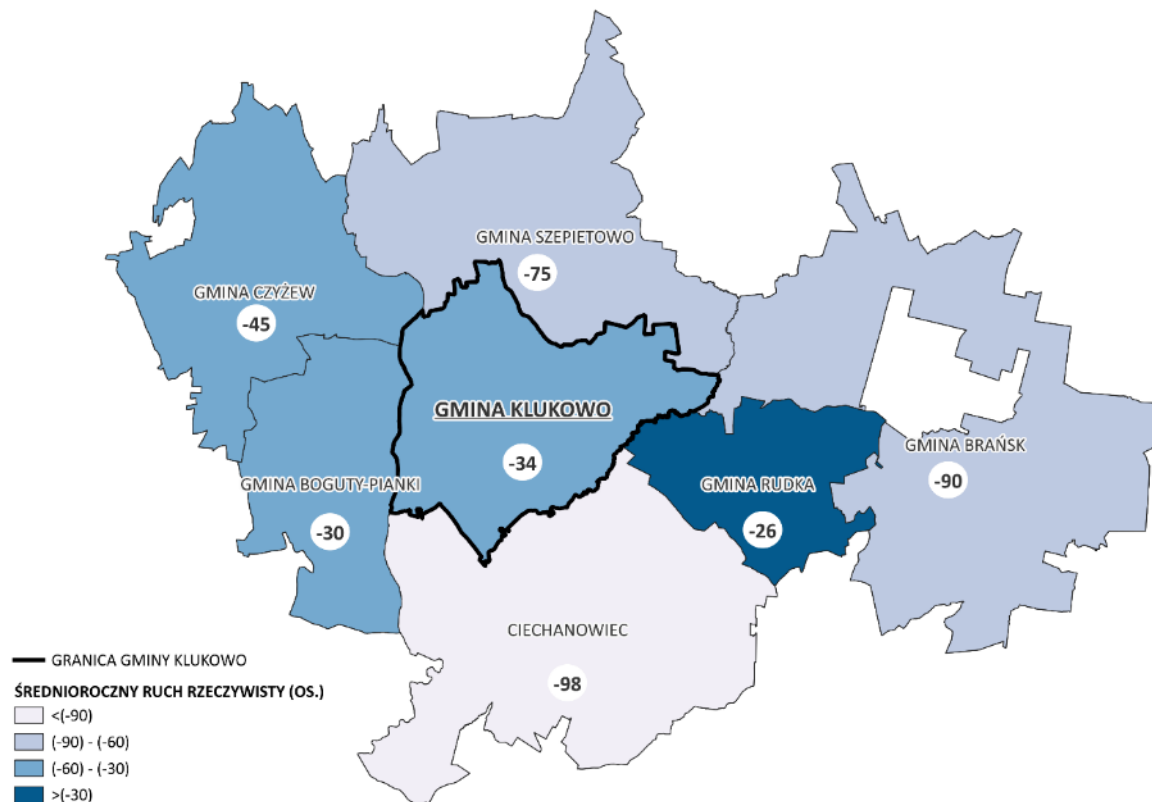
Przyrost rzeczywisty to zestawienie przyrostu naturalnego z saldem migracji, za pomocą którego można zobrazować rzeczywiste zmiany liczby ludności na terenie badanej jednostki. Z analizy współczynnika przyrostu rzeczywistego gminy Klukowo i gmin sąsiednich, dokonanej dla okresu 2016-2024 wynika, iż we wszystkich jednostkach terytorialnych liczba ludności sukcesywnie spadała (depopulacja).

Tab. 10 Wskaźnik przyrostu rzeczywistego w gminie Klukowo oraz gminach sąsiednich w latach 2015-2024

ROK	PRZYROST RZECZYWISTY									ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2016-2024
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
KLUKOWO	-34	-33	-41	-62	-80	-75	-80	-50	-52	-34
SZEPIETOWO	-56	-47	-57	-81	-62	-74	-95	-106	-100	-75
CZYŻEW	15	-61	-41	-27	-40	-40	-78	-72	-58	-45
RUDKA	-10	-29	-30	-32	-20	-28	-31	-35	-16	-26
BRAŃSK	-66	-108	-98	-81	-63	-95	-87	-73	-136	-90
CIECHANOWIEC	-88	-61	-88	-88	-90	-140	-119	-84	-123	-98
BOGUTY-PIANKI	-38	-9	-43	-17	-30	-40	-49	-18	-28	-30

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Spadek liczby ludności w gminie Klukowo w analizowanych latach średnio wyniósł -34 os., co w porównaniu do gmin ościennych było wynikiem przeciętnym. Relatywnie najkorzystniejszy wynik odnotowano w gminie Rudka, w której liczba ludności spadała średnio o 26 os./rok. Najniższy wskaźnik zanotowano natomiast w gminie Ciechanowiec, w której liczba ludności spadała średnio o 98 os.

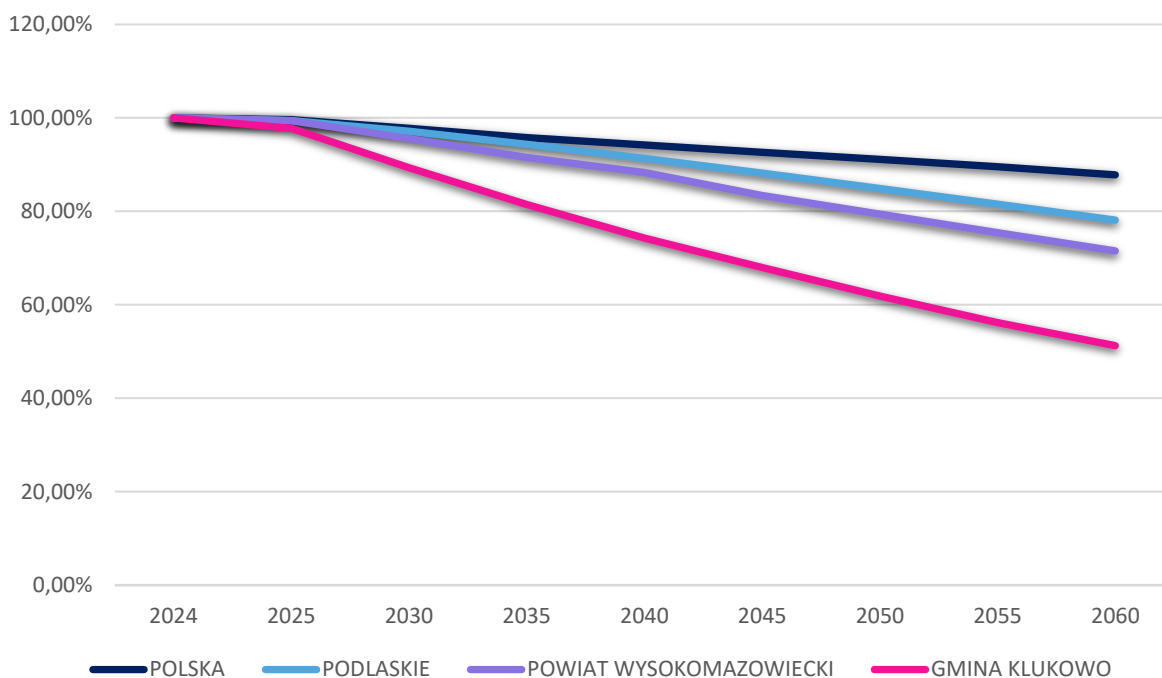

Ryc. 17 Ruch rzeczywisty w gminie Klukowo i w gminach sąsiednich w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.2.4. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA

Zachodzące aktualnie w Polsce i Unii Europejskiej procesy ludnościowe określane są mianem „drugiego przejścia demograficznego” i charakteryzują się m.in. spadkiem liczby urodzeń i zgonów, przesuwaniem średniego wieku rodzenia i tworzenia związków, wzrostem liczby rozwodów oraz niską płodnością. W najbliższych kilkudziesięciu latach przewiduje się dalszy, stopniowy ubytek liczby ludności w Polsce oraz znaczące zmiany struktury wiekowej. Prognozę w tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2024 r. (2024=100%) dla kraju, województwa, powiatu i gminy Klukowo zaprezentowano na poniższym wykresie.

Ryc. 18 Prognoza tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2024 r. (2024=100%) dla Polski, województwa podlaskiego, powiatu wysokomazowieckiego i gminy Klukowo

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W perspektywie 2060 r. szacuje się następujące prognozy demograficzne³²:

- ubytek ludności w Polsce może wynosić ok. 12,2%;
- na terenie województwa podlaskiego spodziewany jest spadek liczby ludności o ok. 21,9%;
- na terenie powiatu wysokomazowieckiego spodziewany jest ubytek ludności na poziomie ok. 28,5%;
- na terenie gminy Klukowo spodziewany jest spadek liczby ludności o ok. 48,7%.

W związku z czym przewiduje się, że ubytek ludności w gminie Klukowo będzie wyraźnie wyższy niż wskaźniki prognoz demograficznych dla kraju, województwa i powiatu.

Przewidywanie zmian w liczbie ludności zawsze obarczone jest dużą niepewnością i zależne jest od postępujących procesów globalizacyjnych oraz stale zmieniających się postaw światopoglądowych ludności. Szacowanie zaludnienia nabiera szczególnej trudności w kontekście wydarzeń w naszej części Europy (konfliktu militarnego w Ukrainie). Sytuacja z jaką mamy do czynienia od lutego 2022 r. pokazuje, jak dynamiczne mogą być zmiany zachodzące w Polsce i na świecie, w tym zmiany demograficzne. W związku z powyższym, celem strategicznego rozwoju gminy Klukowo powinno być przede wszystkim zapewnienie warunków w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym do podnoszenia atrakcyjności gminy jako miejsca do życia i prowadzenia aktywności gospodarczej, co powinno przełożyć się na sukcesywny wzrost liczby ludności.

³² Materiał źródłowy: Główny Urząd Statystyczny: Prognoza ludności dla gmin, powiatów i województw na lata 2023 – 2060.

3.3. WNIOSKI

STAN LUDNOŚCI

- Niska gęstość zaludnienia, sprzyjająca pobytowi ludzi.
- Niski współczynnik feminizacji w stosunku do średniej dla powiatu, województwa i kraju.
- Stosunkowo niekorzystna struktura demograficzna na tle powiatu, województwa i kraju. Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym przy jednocześnie niskim udziale ludności w wieku przedprodukcyjnym.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

- Postępujący proces starzenia się społeczeństwa.
- Postępujący spadek liczby ludności na przestrzeni ostatniej dekady.
- Utrzymujący się ujemny przyrost naturalny.
- Stale ujemne saldo migracji.

PROGNOZY DEMOGRAFICZNE

- Niekorzystne prognozy demograficzne wskazujące na dalszy spadek liczby ludności oraz pogłębianie się procesów starzenia się społeczeństwa.

4. ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY

4.1. ROLNICTWO

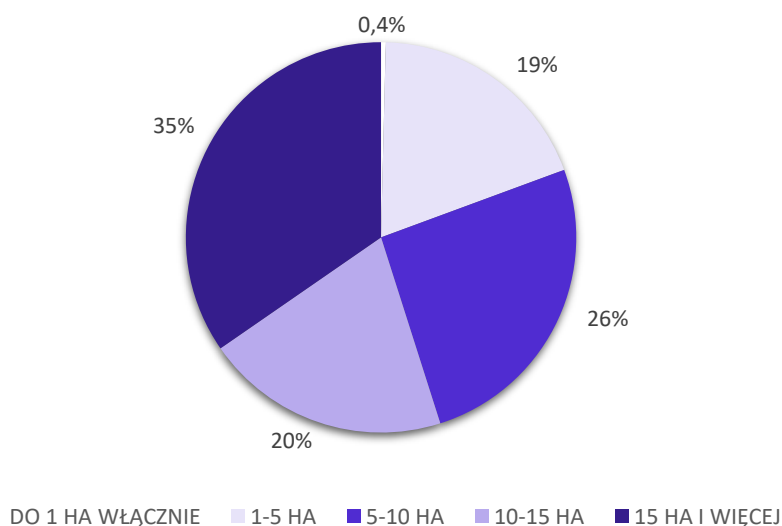
Rolnictwo stanowi jedno z głównych aktywności i źródeł utrzymania lokalnej społeczności. Przestrzenie rolnicze przeważają w strukturze użytkowania terenu gminy Klukowo, stanowiąc ok. 87,1% jej całkowitej powierzchni, tj. ok. 10,8 tys. ha, z czego: grunty orne obejmują ok. 8,5 tys. ha, natomiast użytki zielone (łąki i pastwiska trwałe) ok. 1,9 tys. ha.³³

Głównym kierunkiem produkcji rolnej w gminie Klukowo jest produkcja zwierzęca poprzez hodowlę bydła na dużą skalę. Na szczególną uwagę zasługuje rozwinięta branża produkcji mleczarskiej, która jest główną dziedziną aktywności gospodarczej mieszkańców oraz źródłem ich utrzymania. Według danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), w gminie pogłowie bydła mlecznego w 2021 roku wynosiło 17 147 sztuk, skupionych w 374 gospodarstwach. Oznacza to, iż na 1 gospodarstwo przypadło ok. 50 sztuk bydła. Wskaźnik ten pozycjonuje gminę Klukowo wśród liderów województwa podlaskiego pod względem intensywności produkcji mlecznej. Warto nadmienić, iż obok dominującego sektora mleczarskiego, gmina związana jest również z przetwórstwem mięsa.³⁴

Rolniczą przestrzeń produkcyjną tworzą w znacznym stopniu gleby oznaczające się wysokimi lub przeciętnymi wartościami dla produkcji rolniczej (wysoki udział gleb III i IV klasy bonitacyjnej).³⁵

Na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego (PSR 2020) w gminie Klukowo znajdowały się 774 gospodarstwa rolne, z czego aż 773 stanowiły gospodarstwa indywidualne o powierzchni ok. 12 tys. ha. W gospodarstwach rolnych pracowało 1 469 osób, w tym 864 mężczyzn i 605 kobiet. Ponadto na terenie gminy 651 gospodarstw prowadziło sprzedaż własnych produktów rolnych (ok. 84,1%).

Struktura gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych wskazuje, iż największy udział mają gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej oraz w dalszej kolejności o powierzchni 5-10 ha. Znikomy jest natomiast udział gospodarstw o powierzchni poniżej 1 ha.³⁶

Ryc. 19 Udział gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

³³ Materiał źródłowy: Dane GUS, powierzchnia geodezyjna kraju według kierunków wykorzystania, stan na 31.12.2014 r.

³⁴ Materiał źródłowy: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Klukowo na lata 2022-2026, 2022.

³⁵ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klukowo, 2024.

³⁶ Materiał źródłowy: Powszechny Spis Rolny 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

Na przestrzeni lat 2010-2020 nie zaobserwowano znaczącego spadku znaczenia rolnictwa jako istotnego sektora gospodarki na terenie gminy Klukowo. Wprost przeciwnie, zanotowano wzrost jego znaczenia w niektórych obszarach. Co prawda liczba gospodarstw rolnych w ciągu analizowanych lat spadła o 77 sztuk, natomiast wzrosła jednocześnie powierzchnia zasiewów upraw o ok. 1 271 ha.

W związku z powyższym zaobserwowano wzrost średniej wielkości gospodarstwa z 13,8 ha do 15,5 ha. Ponadto zauważalne są różnice w pogłowie zwierząt gospodarskich, gdzie nastąpił wzrost liczebności bydła. Szczegółowe wartości dotyczące gospodarki rolnej przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 11 Gospodarka rolna na terenie gminy - porównanie 2020 r. z 2010 r.

WARTOŚĆ		MIARA	2010	2020
GOSPODARSTWA ROLNE		szt.	851	774
POWIERZCHNIA GOSPODARSTW ROLNYCH WG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH		ha	11 758,79	11 957,01
GOSPODARSTWA ROLNE WG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH	DO 1 HA WŁĄCZNIE	szt.	35	3
	1 - 5 HA	szt.	122	147
	5 - 10 HA	szt.	251	199
	10 -15 HA	szt.	184	157
	15 HA I WIĘCEJ	szt.	259	268
POGŁOWIE ZWIERZĄT GOSPODARSKICH	BYDŁO OGÓŁEM	szt.	14 527	16 801
	DRÓB OGÓŁEM	szt.	6 828	882
	TRZODA CHLEWNA OGÓŁEM	szt.	2 457	1 900
POWIERZCHNIA ZASIEWÓW UPRAW		ha	6 410,60	7 681,54
ŚREDNIA WIELKOŚĆ GOSPODARSTWA ROLNEGO	GRUNTY OGÓŁEM	ha	13,82	15,45
	UŻYTKI ROLNE OGÓŁEM	ha	12,20	13,77

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020, 2010 – dane wg siedziby gospodarstwa.

4.2. PODMIOTY GOSPODARCZE

4.2.1. LICZEBNOŚĆ

Za podmiot gospodarczy uznaje się podmiot prowadzący działalność gospodarczą opartą na tzw. wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, czyli zgłoszeniu rodzaju prowadzonej działalności, miejsca jej prowadzenia i danych osoby prowadzącej w urzędzie gminy. Może nim być osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, utworzona zgodnie z przepisami prawa, jeżeli jej przedmiot działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia liczba podmiotów gospodarczych wykazywała tendencję wzrostową. W 2015 r. funkcjonowało 208 podmiotów, a w 2024 r. ich liczba wzrosła do poziomu 244. Wyraźnie przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (188 w 2024 r., tj. ok. 77% wszystkich podmiotów gospodarczych w gminie).

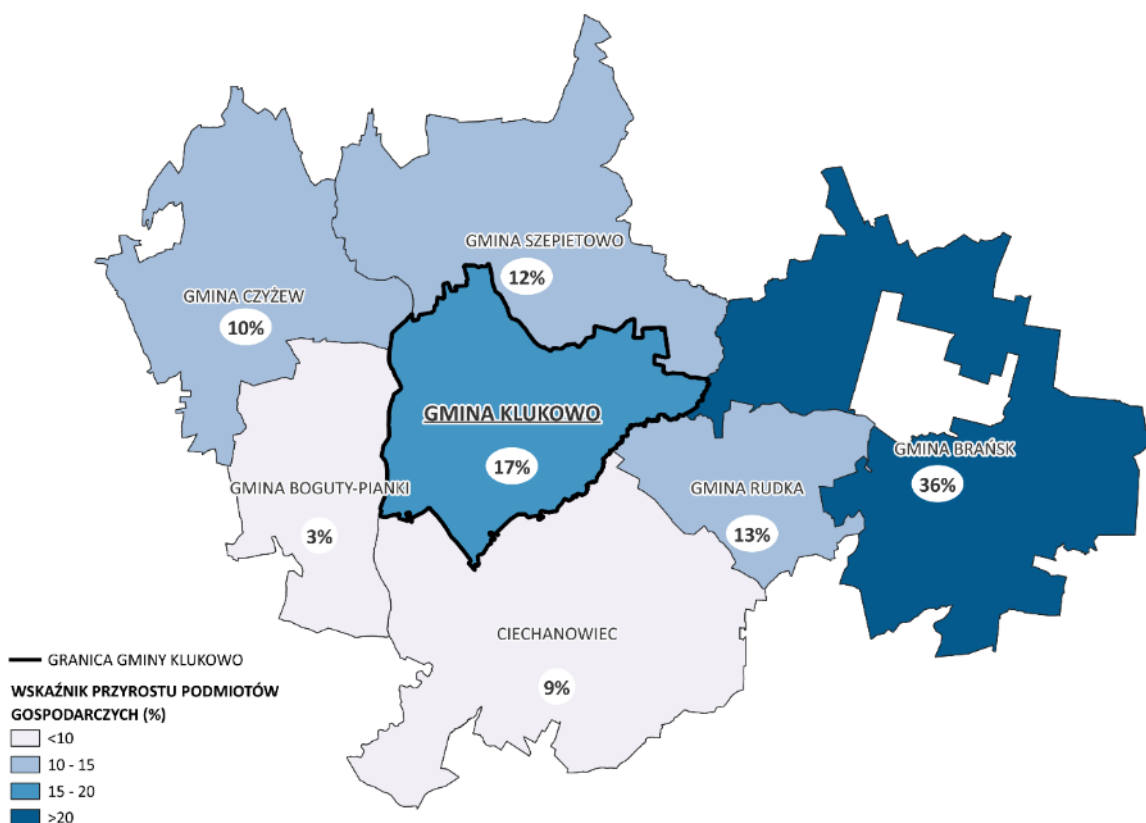
Tab. 12 Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie gminy w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sektor publiczny	14	14	12	12	12	12	12	12	12	13
Sektor prywatny	194	196	184	193	204	201	209	211	219	229
w tym: osoby fiz. prowadzące dz. gosp.	163	165	153	162	171	168	176	179	182	188
Ogółem podmioty gospodarcze	208	212	198	207	218	215	223	225	233	244

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Analizując wzrost liczby podmiotów gospodarczych w gminach sąsiednich (zestawienie roku 2015 z rokiem 2024) można zauważyć, że gmina Klukowo odznaczała się drugim najwyższym wzrostem poziomu przedsiębiorczości (17%). W zestawieniu tym przoduje gmina wiejska Brańsk, w której odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 36%, natomiast najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w gm. Boguty-Pianki (wzrost o 3%).

Należy przy tym mieć na względzie, że analizowane zjawisko dotyczy nie tyle samego poziomu przedsiębiorczości w gminach, co jego wzrostu na przestrzeni lat, którego wielkość jest wprost zależna od sytuacji wyjściowej roku bazowego).

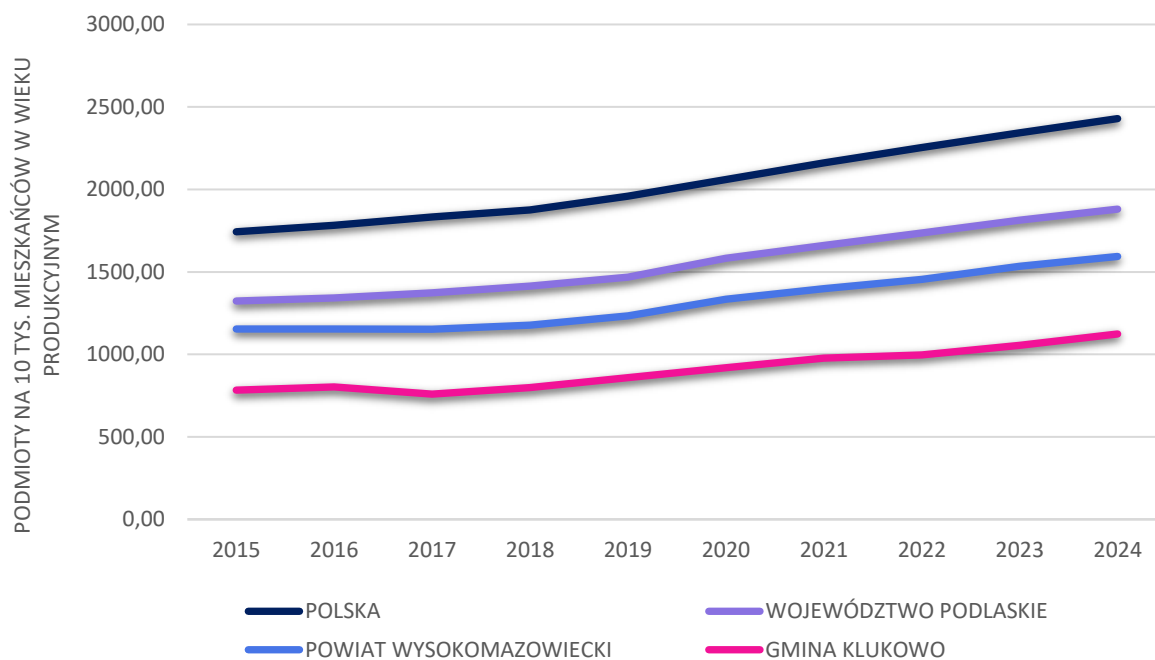
Ryc. 20 Procentowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie i w gminach sąsiednich w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Bazując na wartościach wskaźnikowych (przeliczając liczbę podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym), można dokonać analizy porównawczej z jednostkami administracyjnymi poszczególnych poziomów terytorialnych. Dane za 2024 r. wskazują, że na terenie gminy Klukowo funkcjonuje 1 123,9 podmiotów gospodarczych w przeliczeniu 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym, podczas gdy średnio w³⁷:

- kraju jest to 2 429,3 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- województwie podlaskim jest to 1 880,5 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- powiecie wysokomazowieckim jest to 1 593,7 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym.

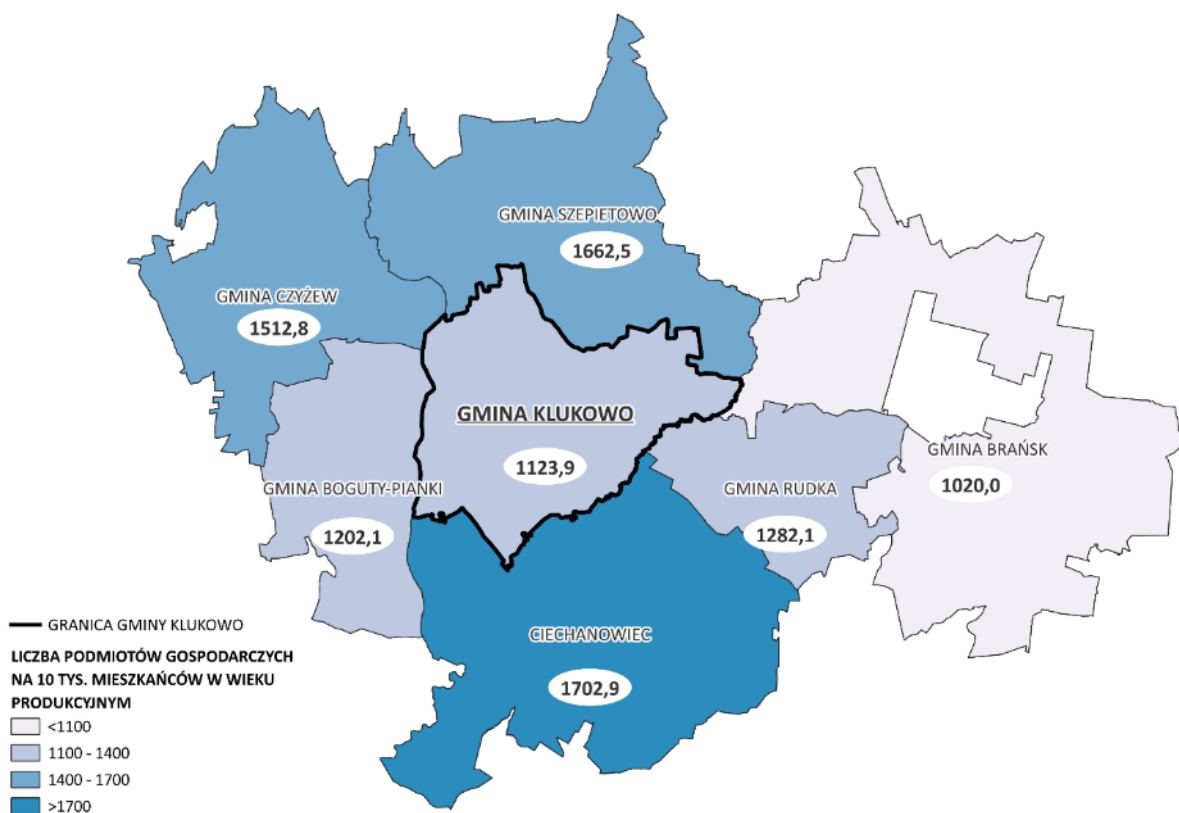
³⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Ryc. 21 Podmioty gospodarcze w przeliczeniu 10 tys. osób w wieku produkcyjnym w gminie na tle powiatu, województwa i kraju w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

W odniesieniu do gmin ościennych (dane za 2024 r.) poziom wskaźnika kształtował się następująco:

Ryc. 22 Liczba podmiotów gospodarczych/10 tys. os. w wieku produkcyjnym w gminie Klukowo i w gm. sąsiednich w 2024 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym na tle gmin ościennych wynika, iż gmina Klukowo osiąga relatywnie niski wynik. W niniejszym zestawieniu przoduje gmina Ciechanowiec, natomiast zdecydowanie najmniej korzystnie sytuacja plasuje się w gminie Brańsk.

4.2.2. WIELKOŚĆ

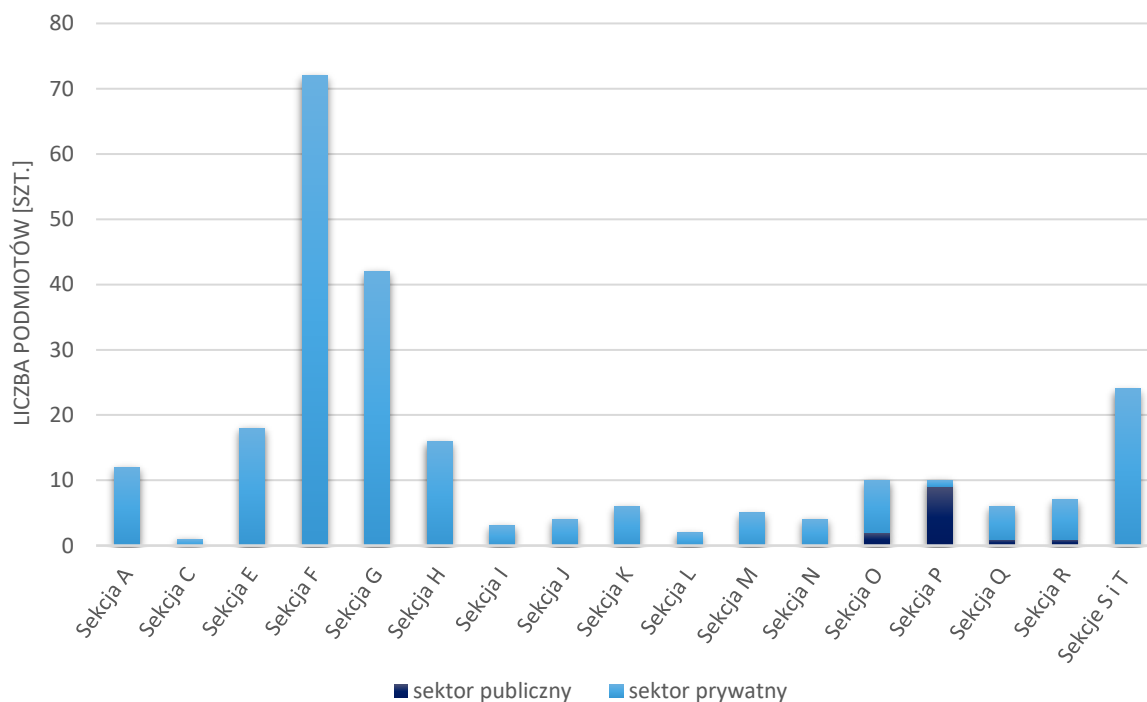
Pośród funkcjonujących 244 podmiotów gospodarczych, aż 237 stanowiły podmioty zatrudniające 0-9 os.. Pozostałe podmioty (7) to podmioty zatrudniające 10-49 os.

W związku z powyższym na terenie gminy znajdują się zakłady z rodzaju mikro- oraz małych przedsiębiorstw. Nie występują średnie i duże przedsiębiorstwa (dane za 2024 r.).³⁸

4.2.3. RODZAJ

W sektorze publicznym zarejestrowanych jest łącznie 13 podmiotów gospodarczych, które dotyczą: sektora edukacji (9), administracji publicznej i obrony narodowej oraz obowiązkowych zabezpieczeń społecznych (2), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (1) oraz działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (1).

Sektor prywatny charakteryzuje się natomiast wysoką liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji F (Budownictwo – 72 podmioty) oraz sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych – 42 podmioty).

Ryc. 23 Podmioty gospodarcze wg sekcji działań PKD 2007 zarejestrowane na terenie gminy w 2024 roku

Objaśnienia:

Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe

Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych

³⁸ Mikroprzedsiębiorstwa – zatrudniają do 9 pracowników, osiągają roczny obrót nieprzekraczający 2 milionów euro lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekroczyły równowartości tej kwoty;

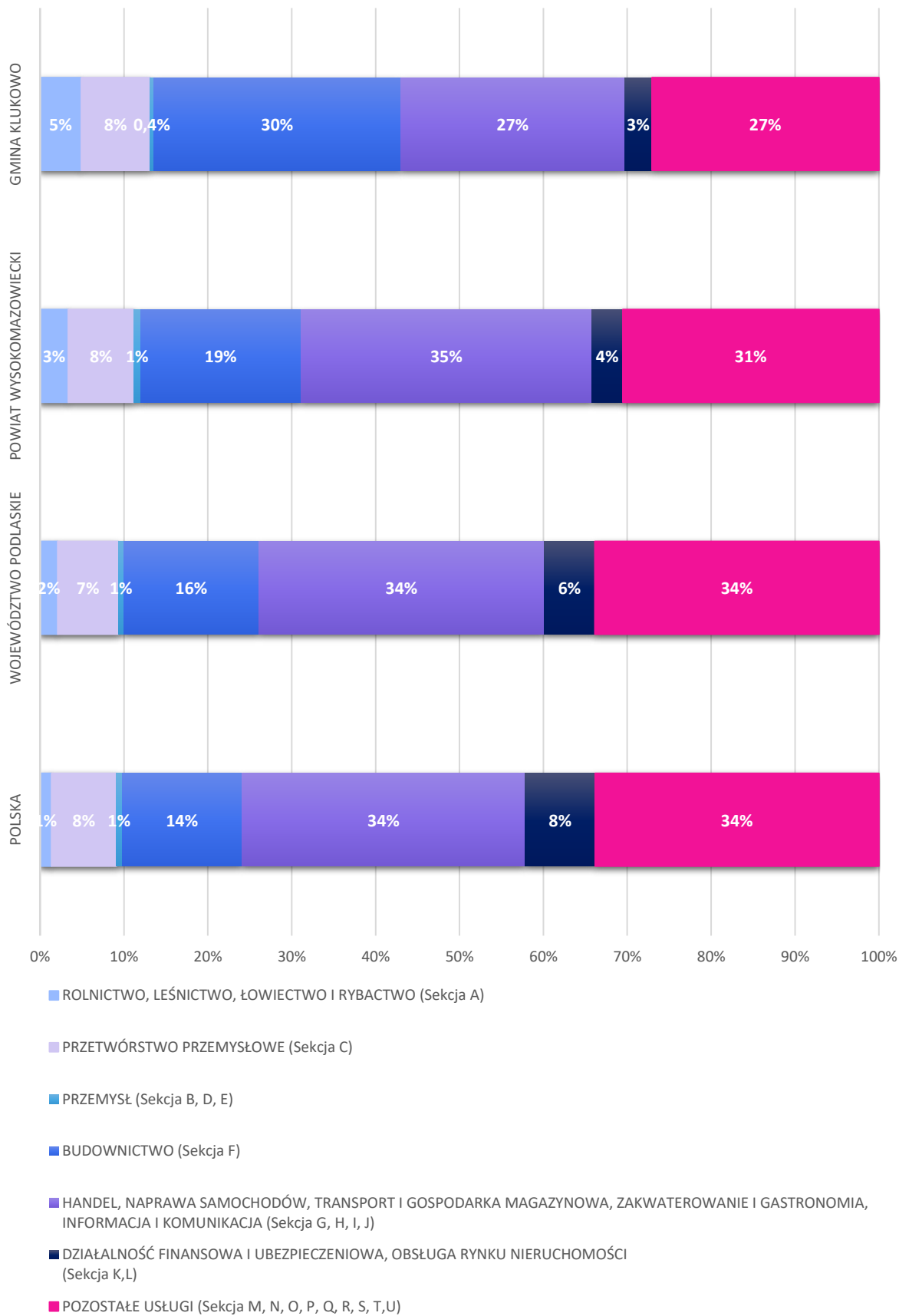
- Małe przedsiębiorstwa – zatrudniają od 10 do 49 pracowników, a roczny obrót lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekraczają równowartości 10 milionów euro;

Średnie przedsiębiorstwa – zatrudniają od 50 do 249 pracowników, natomiast roczne obroty nie przekraczają równowartości 50 milionów euro, sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie mogą przekroczyć równowartości 43 milionów euro;

Duże przedsiębiorstwa – pozostałe przedsiębiorstwa, które przekraczają limity dla wyżej wymienionych firm.

Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Sekcja F – Budownictwo
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J – Informacja i komunikacja
Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P – Edukacja
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S – Pozostała działalność usługowa
Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Gmina Klukowo na tle kraju, województwa podlaskiego i powiatu wysokomazowieckiego charakteryzuje się wyższym odsetkiem osób prowadzących działalność w budownictwie (30%). Najmniejszy odsetek podmiotów gospodarczych na terenie gminy przypada na przemysł (<1%). Niewielki udział podmiotów gospodarczych dotyczy również sektora działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsługi rynku nieruchomości (3%).

Ryc. 24 Struktura podmiotów gospodarczych wg. sekcji PKD 2007 w 2024 r. w podziale na dane dla gminy, powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Do najważniejszych przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie gminy Klukowo zalicza się stację paliw, warsztat samochodowy, podmioty zajmujące się przetwórstwem mięsnym, wywozem szamba, dostawą nawozów, wydobyciem kruszyw naturalnych oraz specjalistycznymi robotami ziemnymi, usługami gastronomiczno-bankietowymi (organizacja imprez okolicznościowych).³⁹

Ponadto ważnym podmiotem gospodarczym, wpływającym na rozwój gospodarczy gminy jest Spółdzielnia Mleczarska „Mlekovita” z główną siedzibą w Wysokiem Mazowieckiem. Przeważająca część lokalnych producentów rolnych należy do tej spółdzielni i dostarcza bezpośrednio do niej swoje produkty.⁴⁰

4.3. RYNEK PRACY

4.3.1. PRACUJĄCY

W 2024 roku liczba pracujących na terenie gminy Klukowo wynosiła średnio w miesiącu 1 601 os., z czego większość (ok. 59%) pracujących stanowili mężczyźni. Największy udział pracujących przypada na marzec (1 615 os. pracujących), natomiast najniższy na listopad (1 589 os. pracujących).

Tab. 13 Struktura osób pracujących wg miesięcy na terenie gminy w 2024 r.

MIESIĄC/ROK	2024	
	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY
STYCZEŃ	949	659
LUTY	953	659
MARZEC	955	660
KWIECIEŃ	950	658
MAJ	950	662
CZERWIEC	945	657
LIPIEC	944	655
SIERPIEŃ	939	652
WRZESIEŃ	935	656
PAŹDZIERNIK	941	654
LISTOPAD	938	651
GRUDZIEŃ	942	650
ŚREDNIA OGÓŁEM	945	656
SUMA	1 601	

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

W 2024 r. odsetek liczby pracujących w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w gminie Klukowo wynosił ok. 73,7%.⁴¹

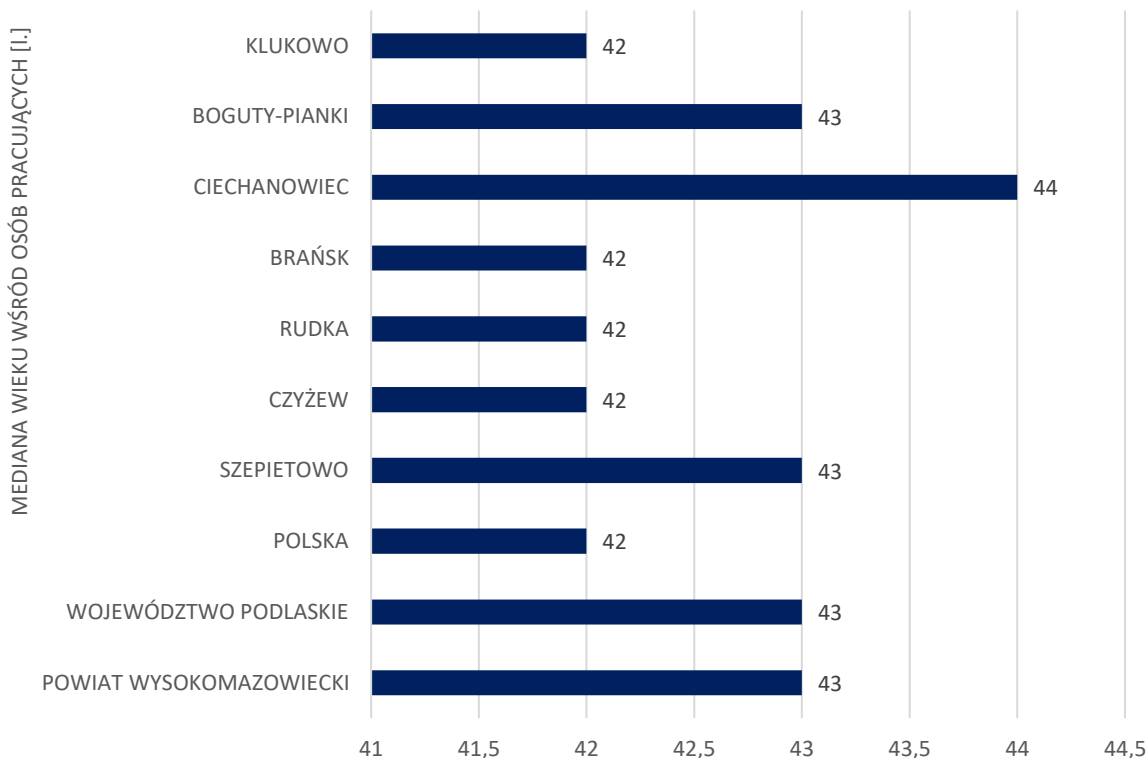
Mediana wieku wśród osób pracujących na terenie gminy Klukowo wynosi 42 lata i jest stosunkowo korzystna na tle gmin ościennych. Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w gminie Ciechanowiec, gdzie mediana wieku wyniosła 44 lata. Ponadto sytuacja w gminie jest bardziej korzystna niż średnie wartości dla powiatu (43 lata) i województwa podlaskiego (43 lata).⁴²

³⁹ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

⁴⁰ Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.

⁴¹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

⁴² Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Ryc. 25 Mediana wieku wśród osób pracujących w podziale na dane dla gminy, gmin ościennych, powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

4.3.2. BEZROBOCIE

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie gminy Klukowo wynosi 5,2% (2024 r.), przy czym bezrobocie wśród mężczyzn wynosi 5,4%, a wśród kobiet 4,9%. W 2025 r. zarejestrowanych bezrobotnych było w sumie 106 os., z czego 64 stanowili mężczyźni wobec 42 kobiet.⁴³

Tab. 14 Liczba bezrobotnych na terenie gminy w latach 2016-2025

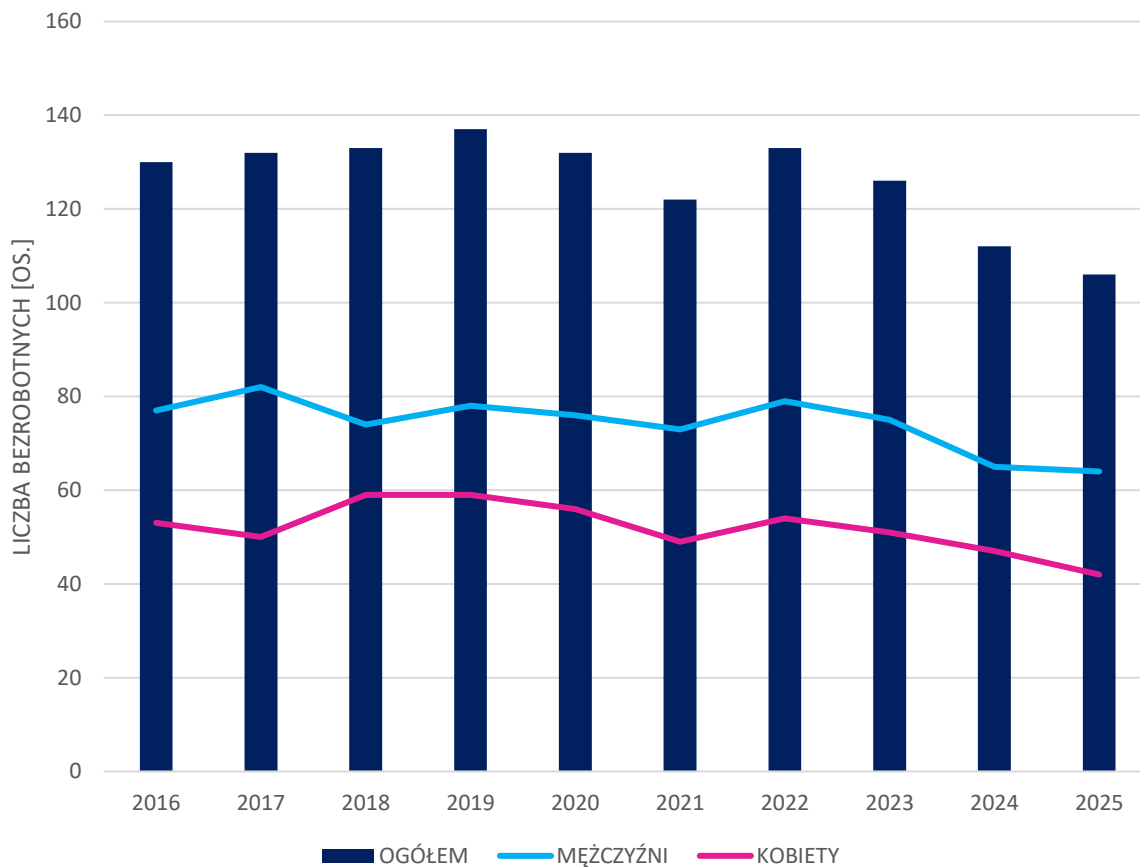
PŁEĆ/ROK	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Mężczyźni	77	82	74	78	76	73	79	75	65	64
Kobiety	53	50	59	59	56	49	54	51	47	42
Ogółem	130	132	133	137	132	122	133	126	112	106

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia zanotowano niewielki spadek bezrobocia w gminie. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła w okresie 2016-2025 o 11 osób, czyli o ok. 20,8%. W strukturze zarejestrowanych bezrobotnych dominują mężczyźni, średnio 60,4% w stosunku do 39,6% kobiet. Najwyższą liczbę bezrobotnych zarejestrowano w 2019 r. – 137 osób, zaś najniższą w 2025 r. – 106 osób.⁴⁴

⁴³ Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: bezrobocie rejestrowane: bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci, stan na 31.12.2024 r.; 31.12.2025 r.

⁴⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: bezrobocie rejestrowane: bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci, stan na 31.12.2025 r.

Ryc. 26 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie w latach 2016-2025

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2025 r.

4.4. TERENY INWESTYCYJNE

Gmina Klukowo nie posiada kompleksowo uzbrojonych terenów inwestycyjnych będących w dyspozycji samorządu.⁴⁵

⁴⁵ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

4.5. WNIOSKI

ROLNICTWO

- Stosunkowo niewielkie rozdrobnienie gospodarstw rolnych, z zauważalnym udziałem gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha sprzyjających utrzymaniu potencjału produkcyjnego.
- Korzystne warunki rozwoju zwierzęcej gospodarki rolnej (w tym ukształtowana gałąź produkcji zwierzęcej).
- W większości wysokie lub przeciętne warunki do rozwoju produkcji rolnej, zwłaszcza roślinnej (wysoki udział gleb o wysokich wartościach agroekologicznych).

PODMIOTY GOSPODARCZE

- Brak średnich oraz dużych przedsiębiorstw i zakładów pracy.
- Wysoki poziom wzrostu podmiotów gospodarczych na przestrzeni ostatnich lat w stosunku do większości gmin ościennych.
- Relatywnie niski w stosunku do większości gmin ościennych wskaźnik podmiotów gospodarczych na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym.

RYNEK PRACY

- Spadający poziom bezrobocia, przy jednoczesnym wzroście aktywności gospodarczej.
- Stosunkowo korzystna (niższa) w porównaniu do średniej dla gmin ościennych, powiatu i województwa mediana wieku wśród osób pracujących.

TERENY INWESTYCYJNE

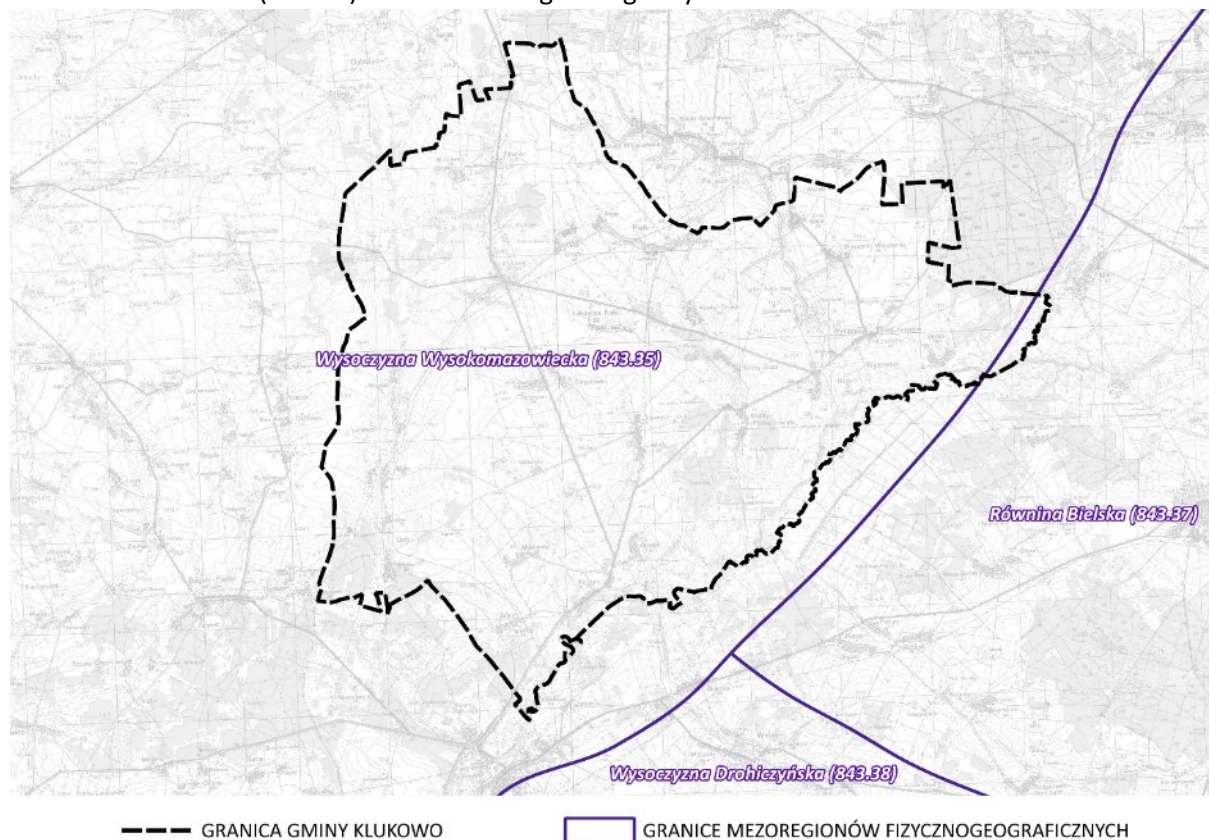
- Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych w dyspozycji samorządu.

5. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

5.1. POŁOŻENIE FIZYCNOGEOGRAFICZNE

Pod względem fizycznogeograficznym obszar gminy Klukowo położony jest w zasięgu dwóch mezoregionów fizycznogeograficznych:

- Wysoczyzna Wysokomazowiecka (843.35) – centralna część gminy (większość obszaru);
- Równina Bielska (843.37) – wschodni fragment gminy.

Ryc. 27 Położenie fizycznogeograficzne gminy

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego.

Wysoczyzna Wysokomazowiecka znajduje się pomiędzy Kotliną Biebrzańską na północy, Doliną Górnej Narwi na wschodzie, Doliną Dolnego Bugu na południu i Międzyrzeczem Łomżyńskim z wałem Czerwonego Boru na zachodzie. Zajmuje powierzchnię około 2430 km², urozmaiconą przez zdenudowane pagórki żwirowe, dochodzące pod Rutkami do wysokości 172 m.

Równina Bielska znajduje się między Doliną Górnej Narwi a Wysoczyzną Drohiczyńską i Wysoczyzną Wysokomazowiecką, a poza granicami kraju sąsiaduje z Przedpolesiem Zachodnim. Zajmuje powierzchnię około 2800 km², urozmaiconą przez wzgórza kemowe, które związane są z recesją zlodowacenia warciańskiego.⁴⁶

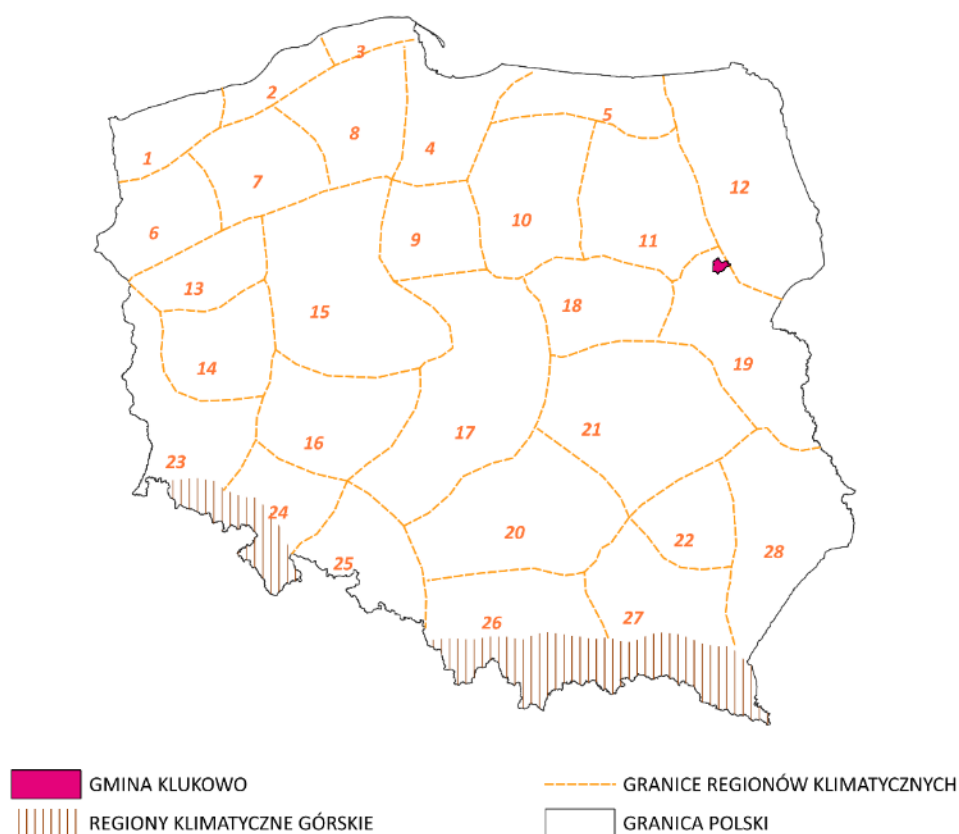
⁴⁶ Zarys ogólny mezoregionu według materiału źródłowego: Kondracki J., 2002, Geografia regionalna Polski, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

5.2. UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

5.2.1. WARUNKI KLIMATYCZNE

REGIONALIZACJA KLIMATYCZNA

Obszar gminy Klukowo położony jest w Polsce północno-wschodniej, gdzie występuje klimat przejściowy charakterystyczny dla całego Nizy Polskiego. Klimat przejściowy charakteryzuje się zmiennością stanów pogody. Jest to konsekwencja ścierania się dwóch mas powietrza: wilgotnego – morskiego oraz suchego – kontynentalnego. Pod względem regionalizacji klimatycznej Polski obszar gminy Klukowo położony jest niemal w całości w zasięgu regionu klimatycznego nr XIX (Podlasko-Poleski) oraz częściowo (północno-wschodnia część gminy) w zasięgu regionu klimatycznego nr XII (Mazursko-Podlaski).⁴⁷

Ryc. 28 Położenie gminy w stosunku do regionów klimatycznych Polski

Materiał źródłowy: Opracowanie własne według regionalizacji klimatycznej A. Woś (1999).

Region klimatyczny nr XIX (Podlasko-Poleski) cechuje najmniejsza liczba dni z pogodą umiarkowaną ciepłą. W ciągu roku jest ich średnio około 119. Dni umiarkowanie ciepłych i jednocześnie pochmurnych jest około 70 w roku. Region ten odznacza się również najmniejszą liczbą dni z pogodą umiarkowanie ciepłą z opadem. Dni z taką pogodą jest średnio tylko 55. Inną cechą regionu jest stosunkowo największa liczba dni umiarkowanie ciepłych i jednocześnie pochmurnych z opadem – w ciągu roku jest ich tylko około 26. Częściej niż w innych regionach, zjawiają się dni z pogodą dość mroźną, słoneczną, bez opadu (średnio 5 dni w ciągu roku). Region wyróżniają ponadto nieco większe liczby dni dość mroźnych bez opadu (19 dni) oraz nieco większa częstość występowania dni przymrozkowych z pogodą umiarkowanie zimną, których notuje się w roku średnio 30, wśród nich 14 z dużym zachmurzeniem.

⁴⁷ Woś A., 1999r., Klimat Polski, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Region klimatyczny nr XII (Mazursko-Podlaski) charakteryzuje stosunkowo największa częstotliwość pojawiania się pogód najmroźniejszych, ze średnią dobową temperaturą powietrza poniżej 15°C. W regionie tym obserwuje się średnio w roku 4 dni z pogodą bardzo mroźną, a także względnie największą liczbę dni z pogodą dość mroźną, których średnio w roku jest 34. Region ten wyróżnia się występowaniem maksymalnej liczby dni ze wszystkimi typami pogody dość mroźnej i jednocześnie pochmurnej lub z dużym zachmurzeniem nieba. Występują tu maksymalne na obszarze kraju liczby dni z pogodą przymrozkową umiarkowanie zimną z dużym zachmurzeniem bez opadu (6 dni) lub z opadem (10 dni). Region charakteryzuje się najmniejszą częstością występowania dni z pogodą chłodną i jednocześnie pochmurną bez opadu (6 dni) lub z opadem (5 dni). Ponadto obserwuje się niską frekwencję dni z pogodą umiarkowanie ciepłą i słoneczną bez opadu (7 dni).⁴⁸

LOKALNE WARUNKI KLIMATYCZNE

Lokalne warunki klimatyczne uzależnione są od różnych czynników, m.in.: rzeźby terenu, występowania lasów i innych zbiorowisk roślinnych, wód powierzchniowych, podmokłych zagłębień terenowych itp. Mniejszym nasłonecznieniem charakteryzują się tereny lasów, zboczy wysoczyznowych o ekspozycji północnej i zagłębienia terenowe. Część terenów gminy to obszary łąk i pastwisk występujących zwłaszcza w obrębie dolin rzecznych, a także jeziora polodowcowe. Występuje tu większa niż na terenach zurbanizowanych czy ornych wilgotność powietrza. Na terenach zurbanizowanych w stosunku do terenów otwartych zanotować można m.in. niższą wilgotność powietrza, wyższe dobowe i roczne amplitudy temperatur (lokalna wyspa ciepła).

Podstawowe dane meteorologiczne dla regionu gminy przedstawiono w tabeli:

Tab. 15 Podstawowe dane meteorologiczne dla regionu gminy Klukowo

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Temperatura średnia rok	(+8,0)°C – (+9,0)°C
Suma opadu rok	500 – 600 mm
Usłonecznienie sumaryczne rok	1800 – 1850 h
Zachmurzenie średnie rok	4,75-5,25
Temperatura maksymalna	(27,0)°C – (28,0)°C
Temperatura minimalna	(-10,0)°C – (-9,0)°C

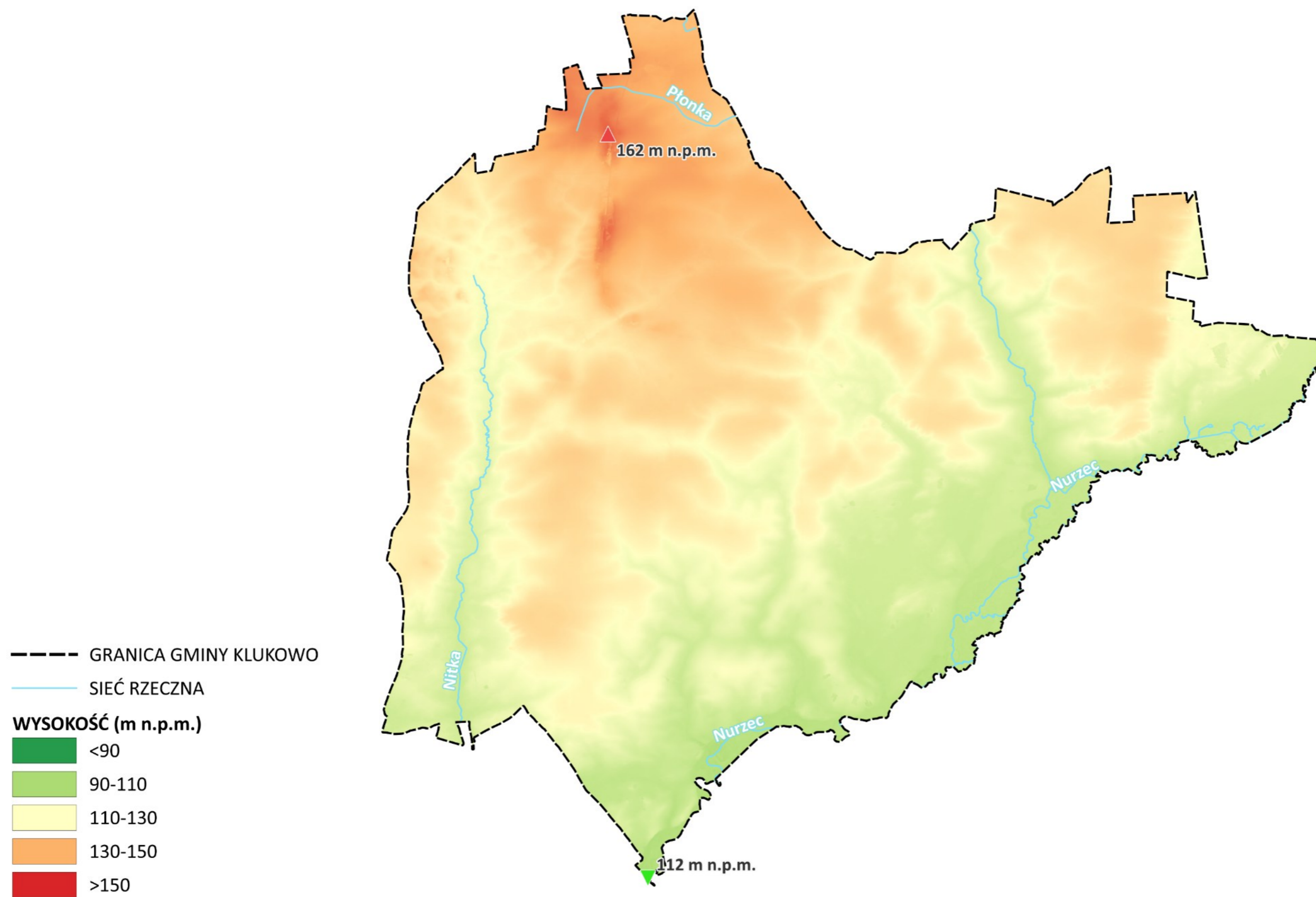
Materiał źródłowy: Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej (IMGW).

5.2.2. UKSZTAŁTOWANIE TERENU

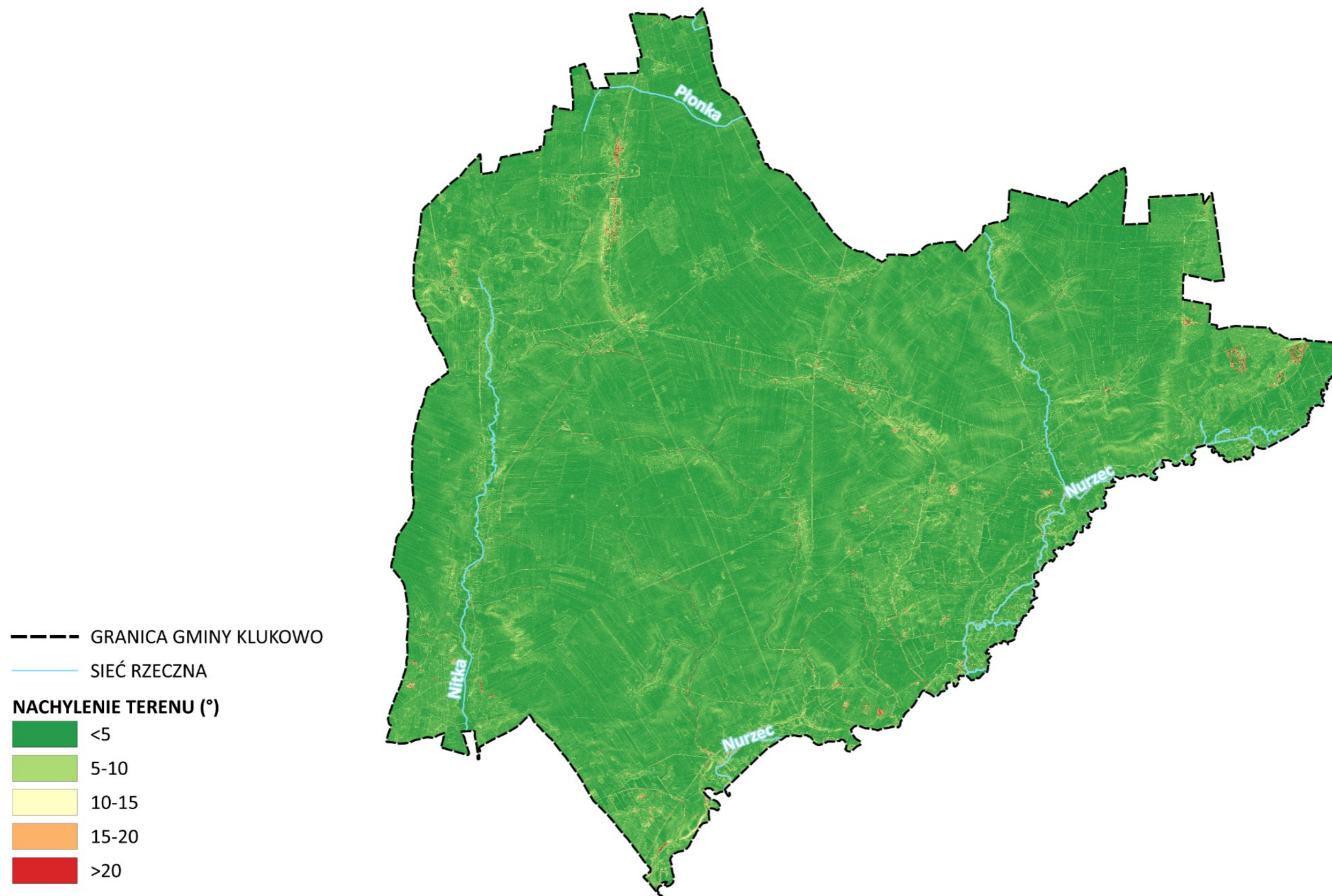
Rzeźba terenu na obszarze gminy Klukowo ukształtowana została w wyniku procesów zachodzących w trakcie zlodowaceń plejstocenijskich (głównie środkowopolskiego) oraz późniejszych procesów holocenijskich. Obszar gminy charakteryzuje się występowaniem falistych równin oraz powierzchni płaskich, łagodnie rozciętych dolinnymi formami.

Najwyżej położony punkt w gminie znajduje się na wysokości ok. 162 m n.p.m. w północno-zachodniej części gminy, natomiast najniższy punkt obejmuje dolinę Nurca, gdzie rzędna terenu wynosi ok. 112 m n.p.m. Maksymalna deniwelacja terenu wynosi tutaj ok. 50 m.

⁴⁸ Materiał źródłowy: Woś A., 1993, Klimat Polski, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Ryc. 29 Ukształtowanie powierzchni terenu gminy Klukowo
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Numerycznego Modelu Terenu (NMT); geoportal.

Ryc. 30 Poszczególne klasy nachylenia stoków na obszarze gminy Klukowo
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Numerycznego Modelu Terenu (NMT); geoportal.

W ujęciu generalnym na terenie gminy dominują powierzchnie płaskie lub lekko faliste, co związane jest z jej położeniem w obrębie wysoczyzny morenowej i równin sandrowych, o przeważnie niewielkich spadkach terenowych, nie przekraczających 5-10°.

Jednocześnie wskazuje się, że na terenie gminy występują również rejony, gdzie spadki terenowe osiągają znaczne wartości (powyżej 15-20°). Obejmują one zwłaszcza strefy marginalne wysoczyzny morenowej i skarp dolin rzecznych.

Ponadto zaznacza się, że w granicach gminy nie występują obszary zagrożone ruchami masowymi ziemi oraz tereny, na których występują te ruchy (w tym brak osuwisk).⁴⁹

5.2.3. LITOSFERA I GLEBY

Przypowierzchniowa budowa geologiczna jest efektem procesów rzeźbotwórczych zachodzących w okresie czwartorzędu, w epokach plejstocenu i holocenu. Osady plejstoceńskie związane są z okresem zlodowacenia północnopolskiego i występującymi wówczas procesami glacialnymi (lodowcowymi) i fluwioglacialnymi (rzczeno-lodowcowymi). Osady holocenijskie związane są z procesami erozyjnymi i akumulacyjnymi zachodzącymi przede wszystkim w dolinach rzecznych i zagłębieniach terenowych.

Powierzchnia gminy Klukowo zbudowana jest zarówno z utworów trudno przepuszczalnych, takich jak gliny zwałowe, jak i łatwo przepuszczalnych – piasków oraz żwirów. Utwory gliniaste dominują na przeważającym obszarze wysoczyzny plejstocenijskiej, która stanowi główny element morfologiczny terenu. Występują tu również piaszczysto-żwirowe w postaci oz i kemów (rejon Żabińca i Kapłani), moreny czołowej w okolicy Żeber Wielkich oraz na niewielkiej równinie sandrowej w południowo-wschodniej części gminy. Dodatkowo w dolinach rzecznych (Nurca, Mieni i Płonki) oraz w obrębie zagłębień bezodpływowych występują utwory torfowe, namuły ilaste oraz piaszczysto-mułkowe osady tarasów zalewowych.⁵⁰

W granicach gminy dominują gleby charakteryzujące się zazwyczaj wysokimi lub przeciętnymi wartościami agroekologicznymi. Dominują gleby o IV klasie bonitacyjnej, które stanowią ponad połowę powierzchni gruntów ornych. Gleby chronione III klasy bonitacyjnej zajmują natomiast ok. 1/3 powierzchni gruntów ornych.

W ujęciu generalnym na terenie gminy wyraźnie dominują gleby bielcowe i pseudobielcowe oraz gleby brunatne. W niektórych fragmentach znajdują się również czarne ziemie. Z kolei dna dolin rzecznych i zagłębień terenowych wypełniają mady oraz gleby pochodzenia organicznego, tj. gleby torfowe, torfowo-mułowe i murszowate.⁵¹

5.2.4. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Pod względem podziału hydrograficznego obszar gminy Klukowo położony jest na terenie dorzecza Wisły (I rzędu). Jednostkami niższego rzędu są:

- zlewnia rzeki Narew (II rzędu);
 - zlewnia jez. Zegrzyńskiego i Narew od zapory jez. Zegrzyńskiego do Wkry (III rzędu);
 - zlewnia jez. Zegrzyńskiego (IV rzędu).

Najważniejszą rzeką gminy Klukowo jest Nurzec, który biegnie wzdłuż południowo-wschodniej granicy gminy. Nurzec stanowi prawostronny dopływ Bugu, jego całkowita długość wynosi ok. 100 km, a powierzchnia dorzecza ok. 2,1 km². Rzeka ta zachowuje naturalny charakter koryta, który wykazuje erozyjne wcięcie rzędu 2-3 m w terasę zalewową. Na górnym odcinku ciek płynie szeroką doliną

⁴⁹ Materiał źródłowy: <https://mapa.osuwiska.pgi.gov.pl/>

⁵⁰ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klukowo, 2024.

⁵¹ Materiał źródłowy: Program Ochrony Środowiska dla gminy Klukowo na lata 2022-2026, 2022.

w kierunku południowo-zachodnim, a od Ciechanowca ulega przewężeniu i przyjmuje bieg południkowy, aż do ujścia rzeki Bug. W obrębie dna doliny występują liczne starorzecza. Ponadto, w okresach roztopów wiosennych Nurzec występuje z koryta i zalewa powierzchnię terasy.

Inne ważne rzeki z perspektywy gminy to Nitka i Płonka, wraz z sieciami ich dopływów bocznych.

Na zasoby wód powierzchniowych w gminie składa się również system rowów melioracyjnych, który znajduje się na terenach użytkowanych rolniczo.

Gmina uboga jest w naturalne zbiorniki wodne w postaci jezior. W granicach gminy występują natomiast stosunkowo liczne sadzawki, stawy hodowlane oraz mniejsze oczka wodne na gruntach prywatnych, rozproszone w różnych częściach gminy.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300) gmina Klukowo położona jest na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Lublinie i znajduje się w zasięgu jednolitych części wód:

Tab. 16 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych na terenie gminy

NAZWA I KOD JCWP	STATUS	POWIERZCHNIA (km ²)	OCENA STANU OGÓLNEGO	OCENA RYZYKA NIEOSIĄGNIĘCIA CELÓW ŚRODOWISKOWYCH
Mianka do Dzieży (RW20001026714665)	Naturalna	147.64	Zły	Zagrożona
Siennica (RW200010267146749)	Naturalna	80.30	Zły	Zagrożona
Nurzec od Nurczyka do Siennicy (RW20001626714673)	Naturalna	194.81	Zły	Zagrożona
Mianka od Dzieży do ujścia (RW200011267146699)	Naturalna	62.83	Zły	Zagrożona
Pukawka (RW20001026714729)	Naturalna	175.73	Brak danych	Zagrożona
Brok do Siennicy (RW200010267147639)	Naturalna	261.50	Zły	Zagrożona
Nurzec od Siennicy do ujścia (RW2000112671469)	Naturalna	114.63	Zły	Zagrożona
Nitka (RW200010267146789)	Naturalna	52.92	Zły	Zagrożona
Płonka (RW200010267146729)	Naturalna	45.79	Brak danych	Zagrożona
KOD JCWPd	MONITORING	POWIERZCHNIA (km ²)	OCENA STANU	
GW200055 (nr 55)	Tak	9484.79	Dobry	

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie <http://karty.apgw.gov.pl/>

Obszar gminy położony jest poza zasięgiem udokumentowanych głównych zbiorników wód podziemnych.

5.2.5. UDOKUMENTOWANE ZASOBY KOPALIN

W granicach gminy Klukowo występują udokumentowane złoża kopalin. Według Bilansu Kopalin PIG oraz regionalnego systemu ewidencji zasobów złóż „MIDAS”, występują tutaj udokumentowane złoża piasku i żwiru.

Tab. 17 Wykaz udokumentowanych złóż kopalin występujących na terenie gminy Klukowo

NUMER ZŁOŻA	NAZWA ZŁOŻA	FORMA ZŁOŻA	STAN ZAGOSPODAROWANIA	KOPALINA	POWIERZCHNIA ZŁOŻA
KN 9099	Wyszonki Błonie I	pokładowa	eksploatacja złoża zaniechana	piaski i żwiry	13 370 m ²
KN 20255	Wyszonki Błonie IX	pokładowa	złożo zagospodarowane	piaski i żwiry	11 331 m ²
KN 14511	Wyszonki Błonie VII	pokładowa	złożo eksploatowane okresowo	piaski i żwiry	16 690 m ²
KN 20734	Wyszonki Błonie XI	pokładowa	złożo rozpoznane szczegółowo	piaski i żwiry	18 508 m ²
KN 11904	Żabiniec	pokładowa	złożo zagospodarowane	piaski i żwiry	19 700 m ²

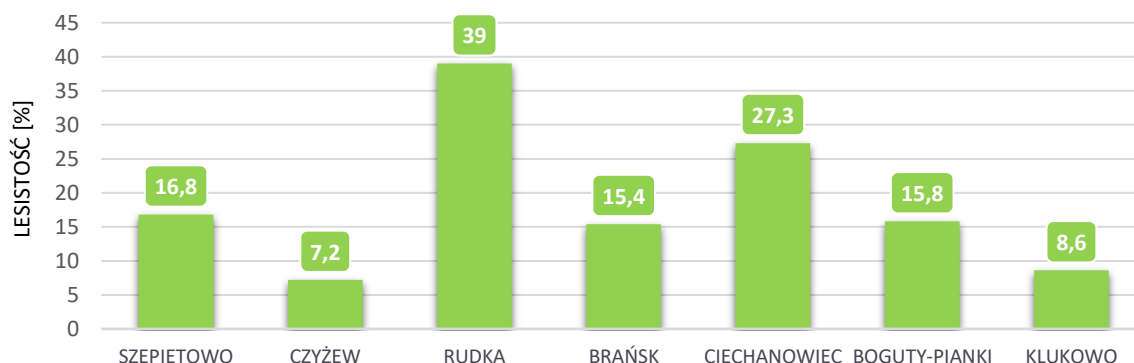
Materiał źródłowy: System ewidencji zasobów złóż Państwowego Instytutu Geologicznego „MIDAS”.

Ponadto dla niektórych złóż uzyskana została koncesja na ich wydobycie, a w ich obrębie ustanowiono tereny i obszary górnicze.

5.2.6. ZASOBY LEŚNE

Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Klukowo wynosi 1 063,47 ha, z czego ok. 99,1% to grunty prywatne, natomiast pozostałe z nich to grunty publiczne należące do Nadleśnictwa Rudka.⁵²

Na tle gmin sąsiednich lesistość natomiast przyjmuje następujące wartości:

Ryc. 31 Lesistość gminy Klukowo na tle gmin sąsiednich

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Gmina Klukowo w stosunku do gmin ościennych odznacza się drugim najniższym wskaźnikiem lesistości (8,6%). W niniejszym zestawieniu wyraźnie przoduje gmina Rudka (39,0%). Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w gminie Czyżew, gdzie wskaźnik lesistości wynosi jedynie 7,2%.

Zbiorowiska leśne na terenie gminy wykazują znaczne rozproszenie przestrzenne, tworząc niewielkie kompleksy. Rozmieszczenie większych skupisk na obszarze gminy wykazuje koncentrację w trzech rejonach⁵³:

- południowym: w sąsiedztwie miejscowości Usza Mała, Żebry Wielkie oraz Kostry-Podsędkowięta;
- północnym: w okolicach Piętek-Grzęzek;
- wschodnim: w rejonie Wyszonek Błonie.

⁵² Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 rok.

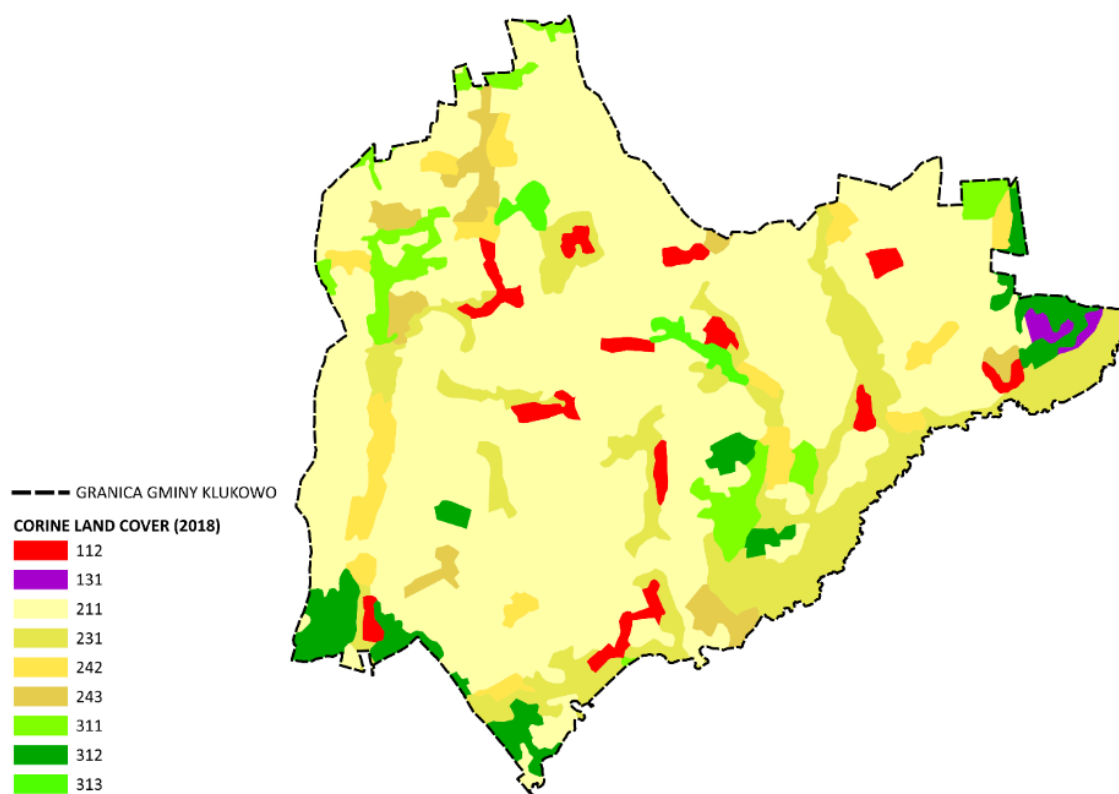
⁵³ Materiał źródłowy: Program Ochrony Środowiska dla gminy Klukowo na lata 2022-2026, 2022.

Warto podkreślić, iż część zbiorowisk leśnych posiada statut lasów szczególnie chronionych, w rozumieniu Ustawy z dnia 28 września o lasach.⁵⁴ Spośród rodzajów lasów szczególnie chronionych występujących na terenie gminy wyróżniamy lasy wodochronne.

5.3. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW

Zasklepienie gruntów wiąże ze sobą szereg negatywnych konsekwencji zarówno przyrodniczych jak i społeczno-gospodarczych. Proces ten polega bowiem na sztucznym utwardzaniu wierzchniej warstwy litologicznej, co skutkować może m.in. degradacją naturalnego profilu glebowego oraz większą podatnością terenu na zjawisko suszy poprzez zwiększony spływ powierzchniowy.⁵⁵

Analizując strukturę pokrycia terenów na podstawie Corine Land Cover (CLC2018) stwierdza się, iż zdecydowanie dominują przestrzenie rolnicze oraz w dalszej kolejności łąki i pastwiska. Tereny antropogeniczne objęte zabudową luźną obejmują relatywnie niewielki udział w całkowitej powierzchni (ok. 3,2% powierzchni gminy). Tereny, na których podłoże zostało sztucznie utwardzone obejmują zatem niewielkie arealy. W związku z powyższym stwierdza się niski stopień zasklepienia gruntów na terenie gminy.

Ryc. 32 Pokrycie terenu gminy na podstawie Corine Land Cover (CLC2018)

Objaśnienia:

- 112 – Zabudowa luźna
- 132 - Zwałowiska i hałdy
- 211 – Grunty orne poza zasięgiem urządzeń nawadniających
- 231 – łąki, pastwiska
- 242 – Złożone systemy upraw i działek
- 243 - Tereny zajęte głównie przez rolnictwo z dużym udziałem roślinności naturalnej
- 311 – Lasy liściaste
- 312 – Lasy iglaste
- 313 – Lasy mieszane

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie CLC 2018 (www.clc.gios.gov.pl).

⁵⁴ Materiał źródłowy: <https://www.bdl.lasy.gov.pl/>

⁵⁵ Materiał źródłowy: Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.

5.4. FORMY OCHRONY PRZYRODY

5.4.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY

Spośród form ochrony przyrody, rozróżnionych ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w granicach gminy Klukowo występuje jeden wieloobiektywny pomnik przyrody w miejscowości Żabiniec, na który składa się grupa trzech drzew. Są nimi Topole białe - *Populus alba*. Pomnik przyrody ustanowiony został na mocy Rozporządzenia Nr 5/92 Wojewody łomżyńskiego z dn. 12.03.1992 r. w sprawie uznania i skreślenia z rejestru pomników przyrody niektórych tworów przyrody na terenie województwa łomżyńskiego (Dz. Urz. Woj. Łomż. z 12.05.1992 r., Nr 4, poz. 25).⁵⁶

Ryc. 33 Pomnik przyrody na terenie gminy Klukowo

Materiał źródłowy: Google Maps, 2024.

Ponadto obowiązuje ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów, obligatoryjna na terytorium całego kraju.

W odniesieniu do poszczególnych obszarów chronionych obowiązują stosowne akty prawne, z których wynikają m.in. zakazy, nakazy i ograniczenia w sposobie zagospodarowania i użytkowania terenu. Występowanie powierzchniowych lub obiektowych form ochrony przyrody niesie za sobą ograniczenia w możliwościach rozwoju zagospodarowania przestrzennego – gospodarowanie przestrzenią w obrębie form ochrony przyrody podporządkowane jest przede wszystkim celom przyrodniczym. W zależności od rodzaju formy ochrony przyrody jest ono bardziej restrykcyjne (np. rezerваты przyrody – zakaz zabudowy), lub mniej restrykcyjne (np. obszary chronionego krajobrazu – sytuowanie zabudowy ograniczone, ale możliwe pod pewnymi warunkami).

⁵⁶ Materiał źródłowy: <https://crfop.gdos.gov.pl/>

5.4.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY

Biorąc pod uwagę ustalenia i wytyczne aktualnie obowiązujących krajowych oraz wojewódzkich dokumentów planistycznych i strategicznych, w tym m.in.:

- Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego;
- Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030;
- Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku.

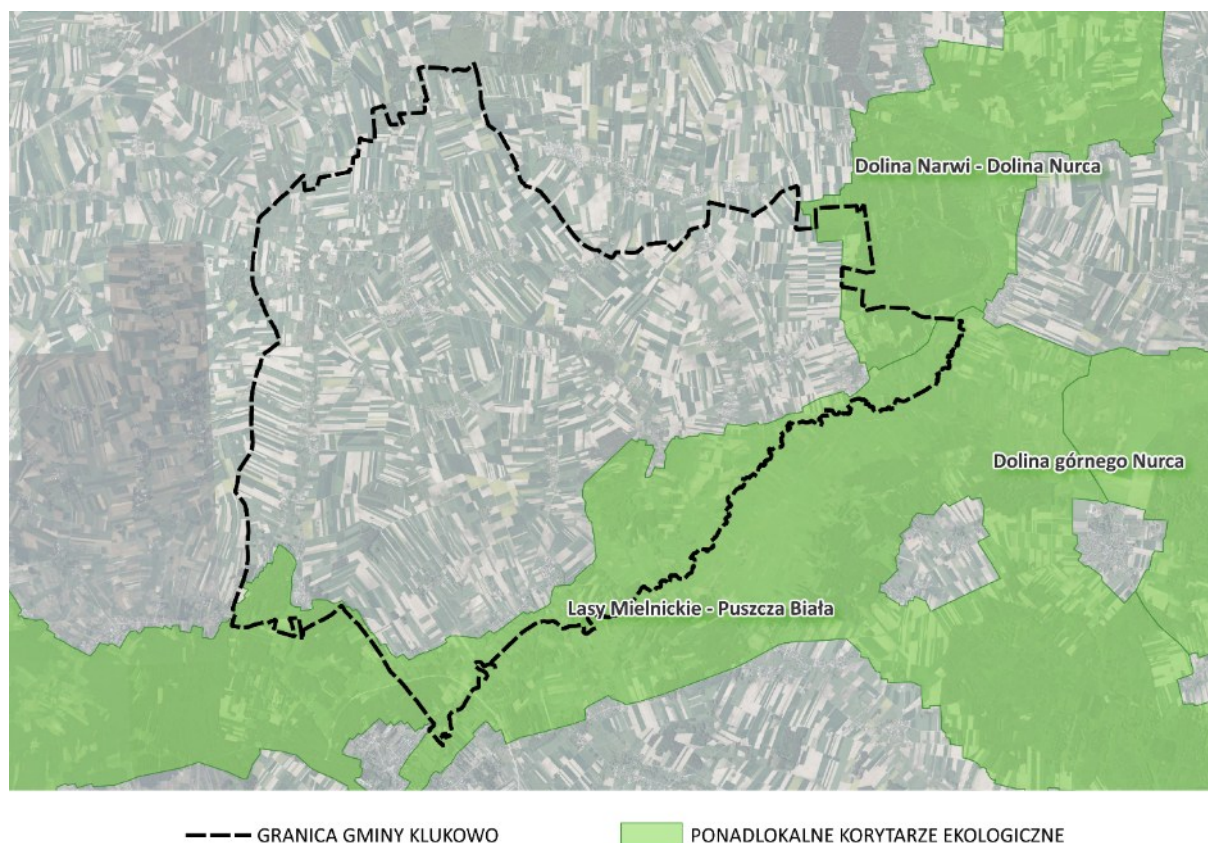
stwierdza się, że na terenie gminy Klukowo nie występują planowane do ustanowienia formy ochrony przyrody.

5.5. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

KONCEPCJA KORYTARZY EKOLOGICZNYCH WEDŁUG GENERALNEJ DYREKCJI OCHRONY ŚRODOWISKA

Według koncepcji korytarzy ekologicznych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska⁵⁷, gmina Klukowo zlokalizowana jest w zasięgu następujących ponadlokalnych korytarzy ekologicznych:

- Lasy Mielnickie – Puszcza Biała (GKPn-5C);
- Dolina Narwi – Dolina Nurca (KPn-5C).

Ryc. 34 Gmina w odniesieniu do koncepcji korytarzy ekologicznych GDOŚ

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie: <http://mapa.korytarze.pl/>

⁵⁷ Materiał źródłowy: Ochrona różnorodności biologicznej poprzez wdrożenie lądowych korytarzy ekologicznych na terenie Polski.

DELIMITACJA SYSTEMU PRZYRODNICZEGO GMINY

Analiza krajowych i wojewódzkich koncepcji systemu przyrodniczego oraz lokalnej struktury środowiska i jego przekształceń, pozwala na wytypowanie następujących komponentów współtworzące ponadlokalny system przyrodniczy gminy:

- komponenty o znaczeniu ponadlokalnym (wojewódzkim i krajowym):
 - korytarz ekologiczny „Lasy Mielnickie – Puszcza Biała” – obejmuje swym zasięgiem dolinę rzeki Nurzec oraz innych mniejszych cieków oraz rozproszone kompleksy leśne w południowo-wschodniej części gminy;
 - korytarz ekologiczny „Dolina Narwi – Dolina Nurca (KPn-5C) – obejmuje swym zasięgiem większy kompleks leśny w północno-wschodniej części gminy,
- komponenty o znaczeniu lokalnym (gminnym i międzygminnym):
 - korytarze lokalne – obejmują doliny rzek i cieków (we fragmentach nie wchodzących w skład ponadlokalnych korytarzy ekologicznych) wraz z najbliższym otoczeniem (mozaika terenów rolniczych, z lokalnymi podmokłościami);
 - płaty lokalne – stanowią pojedyncze enklawy terenów leśnych i zadrzewionych, zlokalizowane na terytorium całej gminy.

Ponadto znajdują się tu również mikrokorytarze oraz mikroplaty ekologiczne, do których należą:

- mikrokorytarze ekologiczne drobnych cieków i sieci rowów melioracyjnych;
- mikroplaty ekologiczne enklaw leśnych i semileśnych;
- mikrokorytarze ekologiczne pasmowych zadrzewień (ciągi zadrzewień przydrożnych i śródpolnych);
- mikroplaty ekologiczne drobnych zbiorników wodnych wraz z towarzyszącą im roślinnością.

Korytarze i płaty ekologiczne zasługują na zachowanie i ochronę w działaniach planistycznych gminy. Są to obszary, które należy chronić ze względu na spójność współzycia między środowiskiem przyrodniczym i potrzebą funkcjonowania człowieka jako ważnego elementu tego środowiska. Dotyczy to zwłaszcza korytarzy ekologicznych ponadlokalnych. Wskazane powyżej tereny tworzące system przyrodniczy gminy przedstawiają model teoretyczny powiązań sieci ekologicznej i nie zawsze będą tożsame z rzeczywistymi trasami migracji roślin i zwierząt. Stanowią natomiast cenne i powiązane ze sobą elementy systemu ekologicznego, przenikające się wzajemnie i stanowiące spójną całość.

5.6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.6.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA

Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi 97,2%, natomiast jej łączna długość to 98,1 km, z której korzysta 3 769 osób.⁵⁸

Tab. 18 Sieć wodociągowa w gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej	97,2%
Długość sieci wodociągowej	98,1 km
Liczba osób korzystających z sieci	3 769 os.
Ilość wody dostarczonej	419,5 dam ³
Liczba przyłączy wodociągowych	1 177 szt.
Średnie zużycie wody na jednego mieszkańca	66,8 m ³

⁵⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS.

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
udział strat wody w łącznej ilości dostarczonej wody	1,6%

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Na terenie gminy znajdują się następujące stacje uzdatniania wody przeznaczone do zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę:

SUW Piętki-Gręzki, obsługujące 16 miejscowości, tj.: Kapłań, Klukowo, Klukowo-Kolonia, Lubowicz-Kąty, Piętki-Basie, Piętki-Gręzki, Piętki- Szeligi, Piętki-Żebry, Sobolewo, Trojanowo, Trojanówek, Żabiniec, Łuniewo Małe, Łuniewo Wielkie, Usza Mała oraz Usza Wielka;

SUW Wyszonki Kościelne, obsługujące 21 miejscowości, tj.: Janki, Wiktorzyn, Kaliski, Kostry-Podsędkowięta, Kostry-Śmiejkki, Lubowicz- Byzie, Lubowicz Wielki, Stare Kostry, Stare Warele, Stare Zalesie, Wyszonki-Błonie, Wyszonki-Klukówek, Wyszonki Kościelne, Wyszonki-Nagórki, Wyszonki-Włosty, Wyszonki-Wojciechy, Wyszonki-Wypychy, Gródek, Malinowo, Kuczyn, Żebry Wielkie.

SUW w Piętkach-Gręzkach (nr działki ew. 235/2, 236/3, 236/2, obręb Piętki-Gręzki) pracuje w układzie dwustopniowego pompowania. Woda surowa z istniejących studni wierconych pobierana jest pompami głębinowymi i tłoczona do stacji uzdatniania. Woda zostaje napowietrzona w centralnym areatorze, a następnie poddana jednostopniowej filtracji na filtrach pośpiesznych ciśnieniowych wypełnionych złożami kwarcowymi. Uzdatniona woda kierowana jest do zbiornika wyrównawczego o pojemności 50 m³, a następnie zestawem pompowym II stopnia tłoczona do odbiorców z wydajnością 60 m³/h. Stacja posiada następujące parametry (ilości graniczne ujmowanej wody):

$Q_{d\acute{s}r} = 750,0 \text{ m}^3/\text{d}$;

$Q_{h\text{max}} = 50,0 \text{ m}^3/\text{h}$;

$Q_{a\text{max}} = 273 \text{ } 750,0 \text{ m}^3/\text{rok}$.

SUW w Wyszonkach Kościelnych (nr działki ew. 1/6, obręb Wyszonki-Błonie) dysponuje wydajnością na poziomie 55 m³/h. Stacja posiada następujące zatwierdzone ilości graniczne ujmowanej wody:

$Q_{d\acute{s}r} = 850,0 \text{ m}^3/\text{d}$;

$Q_{s\text{max}} = 0,023 \text{ m}^3/\text{h}$;

$Q_{a\text{max}} = 310 \text{ } 250,0 \text{ m}^3/\text{rok}$.

W stosunku do ww. ujęć obowiązują strefy ochrony bezpośredniej, wobec których zgodnie z zapisami Ustawy Prawo Wodne należy:

- odprowadzać wody opadowe lub roztopowe w sposób uniemożliwiający przedostawanie się ich do urządzeń służących do poboru wody;
- zagospodarować teren zielenią;
- odprowadzać poza granicę terenu ochrony bezpośredniej ścieki z urządzeń sanitarnych przeznaczonych do użytku dla osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody;
- ograniczyć wyłącznie do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.

System ten umożliwia dostęp do wody pitnej niemal wszystkim mieszkańcom gminy. Jednocześnie niewielka część obszarów zabudowy rozproszonej w dalszym ciągu zaopatrywana jest w wodę ze studni indywidualnych.

5.6.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA

Na terenie gminy Klukowo odsetek ludności korzystającej z systemu sieci kanalizacyjnej wynosi 5,8%, natomiast jej łączna długość to 2,4 km, z której korzysta 223 osób.⁵⁹

W przypadku obszarów wiejskich, gdzie dominuje rozproszona zabudowa, mieszkańcy korzystają z indywidualnych systemów unieszkodliwiania ścieków sanitarnych, tzn. ze zbiorników bezodpływowych na nieczystości (szamb) lub z przydomowych oczyszczalni ścieków.

Tab. 19 Sieć kanalizacyjna w gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	5,8%
Długość sieci kanalizacyjnej	2,4 km
Liczba osób korzystających z sieci	223 os.
Liczba przyłączy do budynków	64 szt.
Ilość ścieków bytowych odprowadzona siecią kanalizacyjną	5,9 dam ³
Liczba zbiorników bezodpływowych	384 szt.
Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	417 szt.

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Na terenie gminy Klukowo funkcjonują trzy mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków, tj. w Trojanowie, Trojanówku i Kuczynie o łącznej przepustowości 110 m³/d. Ponadto funkcjonują oczyszczalnie ścieków zlokalizowane przy szkołach podstawowych w Klukowie, Łuniewie Małym, Kuczynie, Wyszonkach Kościelnych⁶⁰

Obszar gminy położony jest poza zasięgiem aglomeracji priorytetowych, natomiast najbliższa z nich została wyznaczona w Szepietowie i Ciechanowcu.

Istotne jest zachowanie właściwego stanu jakości wód. W kontekście tym należy właściwie kształtować gospodarkę wodno-ściekową, a zwłaszcza zwiększyć odsetek korzystających z sieci kanalizacyjnej lub stosować przydomowe oczyszczalnie ścieków na terenach zabudowy rozproszonej, sukcesywnie zastępując tradycyjne zbiorniki na nieczystości (szamba).

5.6.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA

Na system elektroenergetyczny gminy Klukowo składają się⁶¹:

- napowietrzna linia elektroenergetyczna najwyższych napięć 400 kV relacji Siedlce Ujrzanów – Narew;
- napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV, relacji Wysokie Mazowieckie – Ciechanowiec;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne średniego napięcia 15 kV;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV;
- stacje transformatorowe 15/0,4 kV.

Dostawa energii elektrycznej w gminie Klukowo odbywa się za pośrednictwem Głównego Punktu Zasilania GPZ 110/15 kV w Wysokim Mazowieckiem, stacji 110/15 kV w Ciechanowcu.⁶² Podmiotem odpowiedzialnym za zaopatrywanie mieszkańców gminy w energię elektryczną, regularność dostaw,

⁵⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS.

⁶⁰ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

⁶¹ Materiał źródłowy: <https://ebin.josm.pl/>

⁶² Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

jakość dostarczanej energii, obsługę odbiorców, kontrolowanie eksploatacji sieci, przeprowadzanie modernizacji oraz usuwanie usterek jest podmiot zewnętrzny. Przesyłanie energii elektrycznej do odbiorców umożliwia sieć napowietrznych i kablowych linii elektroenergetycznych średniego oraz niskiego napięcia.

5.6.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA

Nie istnieje centralny system ciepłowniczy. Mieszkańcy korzystają ze źródeł rozproszonych, indywidualnych, głównie w postaci kotłów na paliwa stałe.

W coraz większym stopniu wykorzystywana jest energia cieplna pochodząca ze źródeł odnawialnych za pomocą mikroinstalacji OZE, jak kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne i pompy ciepła⁶³.

5.6.5. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Na terenie gminy Klukowo funkcjonują obecnie wolnostojące instalacje OZE o mocy powyżej 500 kW w postaci farm fotowoltaicznych w granicach⁶⁴:

- dz. nr. 4/2, obręb Łuniewo Wielkie;
- dz. nr. 201, obręb Kuczyn.

Poza tym w coraz większym zakresie wykorzystywana jest wśród mieszkańców energia pochodząca z mikroinstalacji OZE (m.in. panele fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, pompy ciepła). W odniesieniu do mikroinstalacji OZE na terenie gminy zainstalowanych jest 47 szt. pomp ciepła.

5.6.6. INFRASTRUKTURA GAZOWA

Aktualnie nie istnieje zbiorczy, scentralizowany system zaopatrzenia mieszkańców w gaz. Potrzeby cieplne w gospodarce komunalno-bytowej w gospodarstwach domowych są zaspokajane dostawą gazu płynnego, dostarczanego w butlach gazowych. Budowa infrastruktury gazowej uzależniona jest od indywidualnych potrzeb mieszkańców oraz planowanych inwestycji na terenie gminy.⁶⁵

Ponadto przez teren gminy Klukowo przebiega gazociąg tranzytowy wysokiego ciśnienia DN 700 relacji Polska – Litwa. W granicach gminy przebiega odcinek południowy Tłocznia Hołowczyce -ZZU Rudka-Skroda o całkowitej długości ok. 158 km.⁶⁶

5.6.7. GOSPODARKA ODPADAMI

Od 2019 r. obowiązuje nowelizacja przepisów prawa z zakresu gospodarowania odpadami. Na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1579) zniesiony został podział województw na regiony gospodarki odpadami. Ponadto zrezygnowano z regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), które zaadaptowane zostały jako instalacje komunalne. Równolegle, wraz z przyjęciem nowelizacji, uchylone zostały uchwały w sprawie wykonania wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

Na podstawie zapisów w/w Ustawy oraz innych ustaw Marszałek Województwa w Biuletynie Informacji Publicznej prowadzi listę:

⁶³ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

⁶⁴ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

⁶⁵ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

⁶⁶ Materiał źródłowy: <https://www.gaz-system.pl/>

- funkcjonujących instalacji spełniających wymagania dla instalacji komunalnych, które zostały oddane do użytkowania i posiadają wymagane decyzje pozwalające na przetwarzanie odpadów,
- instalacji komunalnych planowanych do budowy, rozbudowy lub modernizacji.

Lista aktualizowana jest na bieżąco, natomiast wpisu dokonuje się na pisemny wniosek prowadzącego instalację komunalną. Bezpośrednio na terenie gminy nie ma zlokalizowanych instalacji gospodarowania odpadami wymienionych na listach prowadzonych przez Marszałka Województwa.

Odpady komunalne zbierane są w sposób zorganizowany oraz wywożone poza teren gminy. Przed laty w miejscowości Żabiniec funkcjonowało składowisko odpadów komunalnych, nie mniej zostało ono zamknięte, a następnie zrekultywowane. Ponadto w Klukowie funkcjonuje obecnie punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (dz. nr. 134/6, obręb Klukowo-Kolonia), w miejscu byłej hydroforni.⁶⁷

Tab. 20 Odpady komunalne odebrane z terenu gminy Klukowo w 2024 roku

KOD ODPADÓW	RODZAJ ODEBRANYCH ODPADÓW	MASA ODEBRANYCH ODPADÓW (Mg)
15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	18,6200
15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	72,8800
15 01 04	Opakowania z metali	13,8450
15 01 05	Opakowania wielomateriałowe	0,8000
15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	31,3200
15 01 07	Opakowania ze szkła	93,1200
20 01 01	Papier i tektura	4,9200
20 01 35	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	2,6820
20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35	1,8850
20 01 99	Inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny	24,7000
20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	17,4000
20 02 03	Inne odpady nieulegające biodegradacji	22,4800
20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	295,2400
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	44,2400

Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok.

Dane dotyczące ilości odebranych odpadów komunalnych w latach 2021-2024, z podziałem na odpady zebrane selektywnie oraz zmieszane, przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 21 Ilość odebranych odpadów komunalnych z terenu gminy w latach 2021-2024

ROK	2021	2022	2023	2024
Odpady odebrane ogółem w ciągu roku (t)	529,92	542,20	562,06	659,80
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	246,66	238,80	276,32	342,08
Zmieszane odpady odebrane w ciągu roku (t)	283,26	303,40	285,74	317,72
Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%)	46,5	44,0	49,2	51,8

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

⁶⁷ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

Na przestrzeni omawianego okresu wzrosła całkowita ilość odebranych odpadów komunalnych. Zaobserwowano również wzrost udziału odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu odpadów na przestrzeni ostatnich kilku lat.⁶⁸ W związku z powyższym konieczne jest podjęcie działań mających na celu dalsze sukcesywne zwiększanie udziału selektywnie zebranych odpadów w kolejnych latach.

Stosownie do art. 3b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2024 r., poz. 339 z późn.zm.) gminy zobowiązane zostały do osiągnięcia poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych, w wysokości co najmniej 45% wagowo - za rok 2024. Gmina Klukowo osiągnęła poziom 56,5%.⁶⁹

Szczegółowe zadania, obowiązki i wymagania z zakresu wykonywania gospodarki odpadami określa aktualnie obowiązujący Regulamin utrzymania czystości i porządku, przyjęty uchwałą Rady Gminy Klukowo.⁷⁰

5.7. WNIOSKI

POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE

- Położenie gminy w zasięgu dwóch odmiennych mezoregionów fizycznogeograficznych.

UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

- Na przeważającym obszarze brak znaczących utrudnień geologiczno-inżynierskich (za wyjątkiem dolin rzecznych i lokalnych zagłębień terenowych).
- W ujęciu generalnym rzeźba terenu nie stwarza istotnych ograniczeń dla wdrażania procesów rozwojowych.
- Niski wskaźnik lesistości w odniesieniu do gmin sąsiednich.
- Zróżnicowana rzeźba terenu z przewagą płaskich wzniesień, urozmaicona wałami polodowcowymi (ozami) oraz doliną Nurca.
- Potencjał surowcowy (obecność udokumentowanych złóż kopalin).
- Relatywnie wysoki potencjał zasobów wodnych (rozwinęta sieć hydrograficzna).
- Zły stan ogólny jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP).
- Korzystne warunki agroekologiczne do produkcji roślinnej w przeważającej części gminy.

⁶⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS.

⁶⁹ Materiał źródłowy: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.

⁷⁰ Aktualnie obowiązuje Uchwała nr XXIX/194/2022 Rady Gminy Klukowo z dnia 28 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany uchwały NR XV/98/2020 Rady Gminy Klukowo z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Klukowo (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2023 poz. 126 z późn.zm.).

ZASKLEPIENIE GRUNTÓW

- Stosunkowo niewielkie przekształcenia środowiska, w tym niski stopień zasklepienia gruntów.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

- Brak obszarowych form ochrony przyrody na terenie gminy.
- Obecność objętego ochroną pomnikową trzech okazów drzew o szczególnych walorach przyrodniczych.

SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

- Położenie gminy w zasięgu dwóch ponadlokalnych korytarzy ekologicznych „Lasy Mielnickie – Puszcza Biała” i „Dolina Narwi – Dolina Nurca”.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I KOMUNALNA

- Dostosowany do wymogów i standardów wspólnotowych oraz krajowych system gospodarki odpadami.
- Wysoki udział odpadów zbieranych selektywnie.
- Obecność wyrobów zawierających azbest.
- Wzrastający stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
- Dostatecznie rozwinięty system przesyłu energii elektrycznej.
- Brak sieci gazowej (gazu przewodowego) na terenie gminy.
- Brak sieci ciepłowniczej i możliwości jej realizacji.
- Bardzo wysoki poziom zwodociągowania gminy.
- W dalszym ciągu niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacyjna oraz niewystarczające wyposażenie mieszkańców w indywidualne systemy oczyszczania ścieków (przydomowe oczyszczalnie ścieków).

6. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

6.1. RYS HISTORYCZNY⁷¹

Początki osadnictwa na terenach Klukowa sięgają głębokiej starożytności, a mianowicie epoki brązu i początków epoki żelaza. W 1995 roku odkryto tu dwa cmentarzyska. Pierwsze z nich, zlokalizowane w miejscowości Żebry Wielkie było użytkowane przez ludność kultury łużyckiej. Drugie cmentarzysko, znajdujące się w Gródku, założono ok. 100 r. p.n.e. i funkcjonowało przez około 250 lat, służąc jako miejsce pochówków przedstawicieli kultury przeworskiej. Ze względu na postępujące niszczenie stanowisk oraz ich wagę dla poznania historii tej części województwa, przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe. Pozyskane w ich trakcie eksponaty zdeponowano w Muzeum Północno-Mazowieckim w Łomży.

Kolejny udokumentowany etap rozwoju osadnictwa na tym terenie przypada na okres średniowiecza. Obszar ten charakteryzował się wówczas silnym osadnictwem szlacheckim, wynikającym z ruchów ludnościowych z gęsto zaludnionych obszarów północnego Mazowsza oraz z nadań ziemskich za zasługi dla kraju i władcy. W wyniku tych procesów dobra ziemskie na terenie gminy objął Florian z Gąsiorowa, protoplasta rodu Kuczyńskich. W kolejnych stuleciach rodzina ta sukcesywnie umacniała swoją pozycję społeczną i majątkową, odgrywając istotną rolę w dziejach lokalnych oraz ogólnokrajowych. Źródła historyczne wskazują, że na terenie wsi Gródek koło Kuczyna znajdowała się siedziba rycerska Floriana z Gąsiorowa. Obecnie brakuje przekazów ikonograficznych dotyczących tej budowli, a dotychczasowe badania nie pozwoliły na dokładne zlokalizowanie miejsca, w którym ten gród funkcjonował.⁷²

6.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wszystkie zabytki łącznie (z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i zabytkowej zieleni) stanowią tzw. zasoby dziedzictwa kulturowego. Stanowią one istotny element tożsamości świadczący o zachowaniu ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Aktualnie obowiązuje podział na:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne – zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

6.2.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Jedną ze sztandarowych i najbardziej powszechnych form ochrony zabytków jest rejestr zabytków. Rejestr prowadzony jest w podziale na odrębne księgi prowadzone i oznaczone wg następujących kategorii: A – zabytek nieruchomy; B – zabytek ruchomy; C – zabytek archeologiczny.

Na terenie gminy Klukowo znajdują się następujące obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków (tabela poniżej).

⁷¹ Materiał źródłowy: <https://www.polskaekologia24.pl/>

⁷² Materiał źródłowy Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Klukowo na lata 2022-2026, 2022.

Tab. 22 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

LP	NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBIEKT	NR REJESTRU	DATA WPISU
1	Gródek	Zespół dworski, 1880 r.: - dwór drewniany, 1880 r. - obora I, mur., koniec XIX w. - obora II, mur., koniec XIX w. - spichlerz 1913 r., - magazyn zbożowy pocz. XX w.	A-284	26.03.1987 r.
2	Klukowo	- Kościół parafialny, p.w. Św. Józefa, 1810	331	05.02.1971 r.
		- grób ofiar terroru hitlerowskiego 1939-1944 r. - grób nieznanego żołnierza poległego w 1939 r. - grób Jerzego Jacimierskiego, 1939 r.	334	21.11.1987
3	Kostrzy-Podsędkowięta	- Cmentarz wojenny z I wojny światowej, 1914-1918 r.	249	25.02.1987 r.
4	Kuczyn	- Zespół kościoła parafialnego p.w. Zmartwychwstania Pańskiego, 4 ćw. XIX w.: - plebania, 1896 r.	A-280	23.03.1987 r.
		- Cmentarz przykościelny, XIX w.	A-408	30.06.1990 r.
		- nagrobki na cmentarzu rzym.-kat.	336	21.11.1987 r.
		- kościół parafialny p.w. Zmartwychwstania Pańskiego murowany, 1888-1893 r.	A-280	23.03.1987 r.
		- ogrodzenie, koniec XIX w. - kostnica, koniec XIX w.	A-645	25.07.2022
5	Lubowicz-Byzie	- Cmentarz wojenny z I wojny światowej	247	23.02.1987
6	Wyszonki Kościelne	- Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP, 1899-1904, mur	A-553	21.12.1998 r.
		- 6 nagrobków na cmentarzu rzym. – kat., k. XIX w.	338	21.11.1987 r.

Materiał źródłowy: Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Klukowo na lata 2025-2028, 2024.

Ryc. 35 Dwór w zespole dworsko-parkowym w miejscowości Gródek

Materiał źródłowy: <https://zabytek.pl/pl/>

Ryc. 36 Kościół parafialny p.w. Zmartwychwstania Pańskiego w Kuczynie

Materiał źródłowy: <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/>

6.2.2. OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW

W ewidencji zabytków ujmowane są: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome, zabytki ruchome wyznaczone przez Wójta w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W gminnej ewidencji zabytków gminy Klukowo wpisano kilkadziesiąt obiektów, w tym ujętych w rejestrze zabytków.

Wykaz obiektów ujętych w ewidencji zabytków przedstawiono w tabeli poniżej:

Tab. 23 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

LP	NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBIEKT
1	Gródek	Zespół dworsko – parkowy: - dwór, drew., XIX/XX w - spichlerz, mur., pocz. XX w. - 2 obory, mur., pocz. XX w. - pozostałości parku - magazyn zbożowy
2	Klukowo	Pozostałości zespołu dworsko-parkowego: -Gorzelnia, murowana, początek XX w. Zespół Kościoła paraf, p.w. Św. Józefa: -Kościół parafialny p.w. św. Józefa murowany, 1835 r. - Plebania w zespole kościoła parafialnego p.w.św.Józefa -Dzwonnica. przy kościele parafialnym, drewniana, 1920 -Cmentarz przykościelny -Ogrodzenie kościoła parafialnego -Cmentarz rzymskokatolicki- 3 groby historyczne na cmentarzu rzymskokatolickim

LP	NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBIEKT
		-park
3	Kostry- Podsędkowięta	Zespół kościoła par. p.w. Zmartwychwstania Pańskiego, 4 ćw.XIX: -Kościół parafialny , mur., 1893
4	Kuczyn	-Kostnica przy kościele parafialnym, mur., k. XIX w. -Plebania, mur., 1986 r. -Kapliczka I, murowana, XIX w. - cmentarz przykościelny- 10 nagrobków na cmentarzu przykościelnym - nagrobki na cmentarzu rzymskokatolickim - cmentarz rzymskokatolicki - ogrodzenie z bramą i kapliczkami - Kapliczka II
5	Stare Kostry	-Krzyż przydrożny, 1891
6	Lubowicz-Byzie	- Cmentarz wojenny z I wojny światowej - 6 nagrobków na cmentarzu rzym. – kat., k. XIX w.
7	Wyszonki Kościelne	Zespół kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP, 1904-1912, -Kościół parafialny, murowany, 1904-1912 -Plebania, drewniana, ok. 1880 r. - Cmentarz rzymskokatolicki - 6 nagrobków na cmentarzu rzymskokatolickim -Kaplica cmentarna, murowana, początek XX w. - Ogrodzenie kościoła parafialnego
8	Lubowicz Kąty	-Krzyż przydrożny, 1914 r.
9	Malinowo	-Krzyż przydrożny, 1891 r
10	Piętki Szeligi	-Krzyż przydrożny, 1891 r.
11	Piętki Żebry	-Kapliczka, murowana, lata 20-te XX w.
12	Sobolewo	-Kapliczka, murowana, lata 20-te XX w
13	Usza Mała	-Dom nr 5, drewniany, początek XX w.
14	Usza Wielka	- Kapliczka, mur. 1907 r.
15	Piętki Gręzki	-Zagroda nr 29- Dom, drewniany, 1909 r. - Zagroda nr 14: dom z 1924 r. i stodoła z pocz. XX w. - Chałupa nr 31, 2 p. XIX w.
16	Wyszonki Wojciech	-Pozostałości założenia dworsko-ogrodowego: aleja dojazdowa, kasztanowa -Szpaler
17	Wyszonki Wypychy	-Kapliczka, murowana, ok. 1928 r.
18	Żebry Wielkie	Zagroda nr 12: -Dom, drewniany, ok 1888 r. -Obora drewniana, XIX/XX w. -Chlew, drewniany, 1890 r. -Stodoła, drewniana, 1890 r. - Dom nr 27, drewniany, 1885 r. - Dom nr 24, drew. X1880-1890IX/XX w. - Dom nr 11, drew. przełom XIX I XX w.

Materiał źródłowy: Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Klukowo na lata 2025-2028, 2024.

6.2.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem dziedzictwa kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach regionu. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Stanowiska archeologiczne są jednym z najbardziej narażonych elementów środowiska, dla których zagrożenie stanowi wszelka działalność człowieka naruszająca powierzchnię ziemi.

Na terenie gminy nie występują stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków (nieruchome zabytki archeologiczne – C).

Gmina Klukowo bogata jest w dziedzictwo archeologiczne, sięgające czasów prehistorycznych, średniowiecza oraz późniejszych okresów historycznych. Znaleźiska archeologiczne świadczą o ciągłości osadniczej oraz kulturowej wartości tego obszaru. Na terenie gminy zidentyfikowano m.in. grodzisko, cmentarzysko z epoki brązu, hutę żelaza z okresu nowożytnego oraz liczne osady i ślady osadnicze.

Łącznie na terenie gminy Klukowo zidentyfikowano ponad 80 stanowisk archeologicznych, które ujęto w gminnej ewidencji zabytków.⁷³

6.2.4. ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Do degradacji, uszkodzenia lub zniszczenia zasób dziedzictwa kulturowego może doprowadzić szereg przyczyn wewnętrznych, zewnętrznych i wywołanych sytuacją ogólną w określonym czasie.

W zakresie przyczyn wewnętrznych, związanych z działalnością człowieka, najważniejsze są:

- brak opieki konserwatorskiej;
- brak użytkownika;
- nadmierna intensywność użytkowania lub wadliwa gospodarka;
- kradzież, zaginięcie lub nielegalny wywóz;
- wady realizacyjne (niepoprawnie przeprowadzone prace konserwatorskie lub budowlane);
- niewłaściwa eksploatacja (użytkowanie niezgodne z pierwotnym przeznaczeniem obiektu);
- zmiany warunków wodno-gruntowych, jak i zanieczyszczenie wód i gleb.

Przyczyny zniszczeń lub uszkodzeń, określane jako zewnętrzne mają szerszy, często trudny do określenia zasięg oddziaływania, przez co są również trudniejsze do usunięcia. Najważniejsze są:

- działalność gospodarcza;
- infrastruktura komunalna, jak np. wprowadzanie ruchu tranzytowego samochodów przez obszary historycznych miejscowości itp.;
- zagospodarowanie przestrzenne, z dopuszczeniem np. inwestycji wielkoobszarowych i obiektów wielkogabarytowych, degradujących ekspozycję obiektów historycznych lub zakłócających łączność widokową i kompozycyjną pomiędzy obiektami zabytkowymi;
- skażenia atmosferyczne i zanieczyszczenia wód oraz zachwianie gospodarki wodnej.

Przyczyny ogólne, powodujące uszkodzenie lub zniszczenie obiektów zabytkowych to m.in.:

- działanie czasu;
- klęski losowe, jak np. wichury, trąby powietrzne, powodzie itp.;
- zmiany kierunków artystycznych;
- warunki atmosferyczne;
- działanie biologiczne;

⁷³ Materiał źródłowy: Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Klukowo na lata 2025-2028, 2024.

- rozwój teorii konserwatorskich, poprzez stosowanie technologii konserwatorskich, które w dłuższej perspektywie czasowej są szkodliwe dla zabytku.

6.3. INSTYTUCJE KULTURY

GMINNY OŚRODEK KULTURY

Gminny Ośrodek Kultury w Klukowie przy ul. Mazowieckiej 14 stanowi instytucję, której głównym celem jest rozwijanie kultury i sztuki wśród mieszkańców. Organizowane są tutaj liczne wydarzenia takie jak m.in. koncerty, festyny, spektakle teatralne, animacje oraz szereg warsztatów. W GOK odbywają się zajęcia zarówno dla dzieci, jak i młodzieży oraz osób dorosłych.

Do podstawowych zadań GOK-u należą w szczególności:

- rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych mieszkańców gminy poprzez organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania przez sztukę;
- tworzenie warunków rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką;
- otaczanie opieką twórczości ludowej i folklorystycznej;
- tworzenie dzieciom, młodzieży i dorosłym warunków uczestnictwa w zespołach i kołach zainteresowań;
- dbanie o dziedzictwo narodowe, w tym pamiątki historyczne, dokumenty i zabytki związane z terenem Gminy;
- gromadzenie i opracowywanie materiałów dotyczących własnego regionu i Gminy;
- działania na rzecz edukacji ekologicznej;
- działania na rzecz integracji z osobami niepełnosprawnymi;
- promocja Gminy, w szczególności przez wydarzenia i inicjatywy kulturalne, kulturotwórcze i sportowe zainicjowane przez Ośrodek;
- gromadzenie, przechowywanie, udostępnianie i wypożyczanie zbiorów bibliotecznych, z uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- popularyzacja książki, informacji, wiedzy i czytelnictwa;
- współdziałanie z innymi bibliotekami, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami i towarzystwami;
- organizacja spotkań literackich i wieczorów autorskich;
- prowadzenie punktu publicznego dostępu do Internetu;
- utrzymanie i eksploatacja powierzonych Ośrodkowi urządzeń i obiektów sportowo-rekreacyjnych;
- przygotowanie i realizacja całorocznego kalendarza imprez;
- współdziałanie z klubami sportowymi oraz innymi podmiotami realizującymi zadania w zakresie sportu i rekreacji na terenie gminy w zakresie kalendarza imprez;
- upowszechnianie turystyki.

GOK realizuje zadania statutowe przede wszystkim poprzez organizowanie:

- imprez kulturalnych, sportowych i konkursów;
- stałych kół zainteresowań oraz sekcji artystycznych;
- różnorodnych form zespołowego uczestnictwa w kulturze.

W 2025 r. instytucja była organizatorem m.in. koncertu kolęd, specjalnych zajęć bożonarodzeniowych, warsztatów rękodzieła, cyklicznych spotkań Klubu Seniora, zajęć artystycznych, tanecznych, wokalnych, teatralnych, fotograficznych, festynów.⁷⁴

⁷⁴ Materiał źródłowy: <http://www.klukowo.naszgok.pl/>

Wszystkie te inicjatywy służą integracji mieszkańców miasta i okolic oraz wspieraniu rozwoju ich pasji kulturalnych. Dzięki temu Gminny Ośrodek Kultury w Klukowie zajmuje istotne miejsce na kulturalnej mapie regionu, przyciągając wielu artystów oraz entuzjastów sztuki.

GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA

Na terenie gminy, w Klukowie przy ul. Mazowieckiej 14 znajduje się Gminna Biblioteka Publiczna. Ponadto uzupełnieniem powyższej placówki są dwie filie biblioteczne – Filia Biblioteki w Kuczynie oraz Filia Biblioteki w Wyszonkach Kościelnych. Gminna Biblioteka Publiczna mieści się w budynku Urzędu Gminy (wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury), natomiast filie biblioteczne w budynku OSP (filia w Kuczynie) oraz w budynku szkoły podstawowej (filia w Wyszonkach Kościelnych).

Całkowity księgozbiór biblioteki w 2024 r. wyniósł ok. 25,3 tys. wolumenów, z której wypożyczono łącznie 2 991 książek, natomiast z samej biblioteki korzystało 282 czytelników.⁷⁵

Do głównych zadań Gminnej Biblioteki Publicznej należy:

- gromadzenie i opracowywanie materiałów bibliotecznych za szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- udostępnianie materiałów bibliotecznych;
- prowadzenie działalności informacyjno-bibliograficznej;
- popularyzacja książki i czytelnictwa;
- współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami i towarzystwami w rozwoju i zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa.

W ramach działalności biblioteki w 2024 r. zorganizowano m.in. dyktando z okazji Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego, piknik na powitanie wakacji, festyn „Powitanie lata”. Ponadto biblioteka główna oraz filie uczestniczyły w projekcie „Mała Książka – Wielki Człowiek”, którego celem było promowanie czytelnictwa od najmłodszych lat. Ponadto instytucje te prowadziły cykliczne warsztaty kulinarne dla dzieci i młodzieży, a w czasie ferii zimowych oraz wakacji pełniły dyżury w Gminnym Ośrodku Kultury.⁷⁶

ŚWIETLICE WIEJSKIE

Na terenie gminy Klukowo funkcjonują obecnie 4 świetlice wiejskie. Zlokalizowane są one w miejscowościach:⁷⁷

- Wyszonki-Błonie;
- Kostry-Podsędkowięta;
- Stare Warele;
- Wyszonki-Wojciechy.

W świetlicach organizowane są regularne spotkania, wydarzenia dla mieszkańców poszczególnych miejscowości, których celem jest m.in. integracja lokalnej społeczności i ich aktywizacja.

⁷⁵ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

⁷⁶ Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.

⁷⁷ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

6.4. LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

WYDRAZENIA KULTURALNE

W 2024 r. na terenie gminy zorganizowano w sumie 15 imprez kulturalnych, w których uczestniczyło łącznie 2 550 osób. Szczegółową charakterystykę wydarzeń kulturalnych i liczbę uczestników przedstawiono w poniższej tabeli:

Tab. 24 Struktura wydarzeń kulturalnych w 2024 r.

RODZAJ WYDARZENIA KULTURALNEGO	LICZBA WYDARZEŃ (SZT.)	LICZBA UCZESTNIKÓW (OS.)
Wystawy ogółem	1	200
Festiwale i przeglądy artystyczne	1	100
Koncerty	3	300
Konkursy	1	50
Pokazy teatralne	1	200
Konferencje	3	100
Warsztaty	2	100
Inne	3	1 500
OGÓŁEM	15	2 550

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na terenie gminy Klukowo organizowane są regularnie wydarzenia i imprezy kulturalne dla mieszkańców, których celem jest integracja społeczności lokalnej, promowanie tradycji i kultury regionu oraz stworzenie przestrzeni do wspólnego spędzania czasu, edukacji i rozwijania zainteresowań kulturalnych. W 2024 r. na terenie gminy odbyły się następujące imprezy o zasięgu gminnym i ponadgminnym⁷⁸:

- Wieczór Kolęd;
- Turniej e-sportowy FIFA na X-BOX;
- Dyskotekę dla dzieci i młodzieży z okazji ferii zimowych;
- Wyjazd do JUMPERPARK w Białymstoku;
- Wyjazd do Ieśniczówki w miejscowości Wyliny Ruś, dla dzieci i młodzieży, wspólnie z Kołem Łowieckim Jarząbek;
- Gminny Dzień Pizzy dla mieszkańców;
- Narodowe Dyktando z okazji Dnia Języka Ojczystego;
- Warsztaty pielęgnacyjne dla kobiet;
- Współorganizował gminne eliminacje konkursu „Młodzież zapobiega pożarom”;
- Koncert Zespołu Wokalnego Miasta Ciechanowiec, wspólnie z zespołami działającymi przy GOK-u;
- Współorganizacja Parafialnego Festiwalu Piosenki Religijnej MARYJKI 2024 z lokalną parafią katolicką;
- Festyn Rodzinny oraz Potańcówka dla mieszkańców;
- Organizacja wyjazdu do Polanicy Zdrój dla mieszkańców Gminy Klukowo;
- Festyn na zakończenie lata z potańcówką z zespołem Fresh Beat;
- Wyjazd specjalny na mecz ekstraklasy Jagiellonia – Legia;
- Organizacja koncertu o życiu i twórczości Anny German;
- Organizacja koncertu Chóru Seniora oraz Chóru Młodzieżowego z GOK-u;
- Organizacja Specjalnych, trzydniowych Warsztatów Bożonarodzeniowych;

⁷⁸ Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.

- Konkurs plastyczny pt.: „W moim śnie”, w którym wzięły udział osoby uczęszczające na zajęcia do ośrodków kultury z okolicznych gmin – Ciechanowca, Nowych Piekut, Czyżewa i Szepietowa oraz z Wysokiego Mazowieckiego;
- Organizacja udziału dzieci i młodzieży w turniejach Karate (Międzynarodowych Mistrzostwach Polski i Pucharze Polski).

6.5. WNIOSKI

ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

- Obecność stosunkowo licznych obiektów i obszarów zabytkowych (m.in. obiekty wpisane do rejestru zabytków i ewidencji zabytków).
- Zły stan techniczny niektórych obiektów ujętych w ewidencji zabytków, powodujący stopniowe niszczenie obiektów tradycyjnej zabudowy.

INSTYTUCJE KULTURY

- Obecność instytucji kultury na terenie gminy (Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna).
- Funkcjonowanie świetlic wiejskich jako miejsca integracji lokalnej społeczności.

LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

- Stosunkowo licznie organizowane wydarzenia i imprezy kulturalne dla różnych grup wiekowych, realizowane w ramach promowania i upowszechniania historii oraz integracji lokalnej społeczności.

7. SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

7.1. INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE

Do obiektów zaplecza sportowo-rekreacyjnego w gminie Klukowo zalicza się⁷⁹:

- boisko sportowe w miejscowości Klukowo, dz. ew. nr 131/9
- place zabaw:
 - Kuczyn, przy budynku Szkoły Podstawowej, dz. ew. nr 413/1;
 - Wyszonki Kościelne, przy budynku Szkoły Podstawowej, dz. ew. nr 97/2;
 - Łuniewo Małe, przy budynku Szkoły Podstawowej, dz. ew. nr 134/9;
 - Klukowo, przy budynku Urzędu Gminy, dz. ew. nr 129/22;
 - Trojanówek, dz. ew. nr 107/2, 108/2;
- siłownia plenerowa, w miejscowości Klukowo przy budynku Urzędu Gminy, dz. ew. nr 129/26
 - Klukowo, przy budynku Urzędu Gminy, dz. ew. nr 129/26;
 - Wyszonki Kościelne, przy budynku Szkoły Podstawowej, dz. ew. nr 97/2.

Na terenie gminy Klukowo nie funkcjonuje obecnie żaden klub sportowy.⁸⁰

Gminna baza sportowo-rekreacyjna służy rozwojowi aktywności fizycznej, ruchowej i psychicznej, nauki współpracy i współzawodnictwa mieszkańców, którzy mogą korzystać z infrastruktury sportowej w sposób indywidualny lub zorganizowany. Warty podkreślenia jest także rola placów zabaw i siłowni zewnętrznych, jako czynników korzystnych dla najmłodszych mieszkańców oraz całych rodzin.

7.2. ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

7.2.1. WALORY PRZYRODNICZE

Obszar gminy Klukowo nie jest szczególnie cenny pod względem przyrodniczo-krajobrazowym, z uwagi na dosyć rolniczy charakter. Nie występują tutaj bowiem większe zbiorniki wodne, w tym jeziora. Ponadto gmina odznacza się niskim wskaźnikiem lesistości, co jest równoznaczne z ograniczonym potencjałem w zakresie turystyki kwalifikowanej (np. łowiectwo) i rekreacyjnej (pieszo-rowerowej). Na terenie gminy nie występują również obszarowe formy ochrony przyrody, a ich obiektowa ilość jest znikoma.

Wśród walorów przyrodniczych wyróżnić można natomiast dolinę rzeki Nurzec w południowo-wschodniej części gminy, która tworzy duży kompleks naturalnych łąk. Nurzec wykazuje bowiem potencjał w zakresie turystyki kwalifikowanej (szlaki turystyki wodnej, z możliwością realizacji szlaków turystyki pieszo-rowerowej w obrębie jej doliny, a także wędkarstwo) oraz turystyki wypoczynkowej (urządzone miejsca rekreacji i wypoczynku). Dolina rzeki Nurzec graniczy z położonym na terenie gminy Ciechanowiec obszarem chronionego krajobrazu. Dominują tu wilgotne siedliska z naturalną roślinnością wodno-błotną, torfowiskami oraz fragmentami lasów łąkowych i zarośli wierzbowych.⁸¹

Warto natomiast zaznaczyć, iż gminę cechuje niewielka gęstość zaludnienia, co jest niewątpliwym atutem dla potencjalnych turystów szukających wyciszenia i spokoju.

⁷⁹ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

⁸⁰ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

⁸¹ Materiał źródłowy: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Klukowo na lata 2022-2026, 2022.

7.2.2. WALORY ANTROPOGENICZNE

Na terenie gminy Klukowo występują walory antropogeniczne wynikające z historii, dziedzictwa kulturowego oraz infrastruktury stworzonej przez człowieka.

Do walorów antropogenicznych zalicza się stosunkowo liczne zabytki architektury oraz miejsca pamięci. Występują tutaj również dość liczne obiekty sakralne, w tym zabytkowe kościoły.

Wśród walorów antropogenicznych, na terenie gminy wyróżnia się zabytki architektury i budownictwa, m.in.:⁸²

- dwór, spichlerz, obory oraz pozostałości parku dworskiego w założeniu dworsko-parkowym w Gródku;
- kościół parafialny rzymskokatolicki p. w. św. Józefa w Klukowie;
- plebania w zespole kościoła parafialnego p. w. św. Józefa w Klukowie;
- dzwonnica przy kościele parafialnym p. w. św. Józefa w Klukowie;
- cmentarz parafii rzymskokatolickiej p. w. św. Józefa w Klukowie;
- kościół parafialny p.w. Zmartwychwstania Pańskiego w Kuczynie;
- cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego p. w. Zmartwychwstania Pańskiego w Kuczynie;
- cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej w Kostrach-Podsętkowiętach;
- stodoła w zagrodzie w Piętkach-Gręzkach;
- stodoła w zagrodzie w Żebrach Wielkich;
- pozostałości założenia dworsko-ogrodowego w Wyszonkach-Wojciechach;
- kościół parafialny p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Wyszonkach Kościelnych.

Ryc. 37 Kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Józefa w Klukowie

Materiał źródłowy: <https://klukowo.pl/nasza-gmina/zabytki/>

⁸² Materiał źródłowy: <https://klukowo.pl/nasza-gmina/zabytki/>

Ryc. 38 Kościół parafialny p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Wyszonkach Kościelnych

Materiał źródłowy: <https://klukowo.pl/nasza-gmina/zabytki/>

Ryc. 39 Stodoła w zagrodzie nr 14 w Piętkach Gręzkach

Materiał źródłowy: <https://klukowo.pl/nasza-gmina/zabytki/>

Oprócz w/w zabytków w gminie znajdują się również inne obiekty o wartościach kulturowych, takie jak m.in.: kapliczki, krzyże przydrożne, zabytkowe budynki, stanowiska archeologiczne.

Do walorów antropogenicznych uznać można także działalność Gminnego Ośrodka Kultury, Gminnej Biblioteki Publicznej oraz świetlic wiejskich, w tym poprzez organizację licznych wydarzeń i imprez integrujących mieszkańców i turystów (opis szczegółowy w rozdz. 6.2.).

7.2.3. BAZA MATERIALNA TURYSTYKI

Gminną bazę noclegową tworzą wszelkie obiekty i urządzenia umożliwiające nocleg poza miejscem zamieszkania, do których należą m.in. hotel, miejsca noclegowe w zajazdach gastronomicznych, miejsca noclegowe prywatne, gospodarstwa agroturystyczne oraz kamping i pole namiotowe.

Należy nadmienić, iż w obecnych uwarunkowaniach na terenie gminy nie zidentyfikowano funkcjonujących obiektów świadczących usługi noclegowe.⁸³

Gminną bazę żywieniową stanowią wszelkie obiekty gastronomiczne służące zaspokojeniu potrzeb żywnościowych turystów, takie jak restauracje, kawiarnie, bary, punkty gastronomiczne. Do grupy tej zalicza się również zakłady zaopatrujące odwiedzających w artykuły żywnościowe.

Na terenie gminy Klukowo infrastruktura gastronomiczna nie jest szczególnie rozwinięta.

Na bazę komunikacyjną składa się sieć połączeń, dróg i szlaków komunikacyjnych. Poziom rozwinięcia bazy komunikacyjnej stanowi o dostępności oraz łatwości poruszania się po obszarze gminy przez potencjalnych turystów. Do bazy komunikacyjnej gminy Klukowo zalicza się:

- sieć dróg publicznych, w tym drogi powiatowe oraz gminne;
- przystanki autobusowe;
- drogi rowerowe.

Do bazy towarzyszącej zalicza się wszelkiego rodzaju urządzenia sportowo-rekreacyjne obszaru turystycznego, które pozwalają turystom na uprawianie różnych form rekreacji. Infrastrukturę sportowo-rekreacyjną opisano we wcześniejszej części (rozd. 7.1.). Ponadto w zakres bazy towarzyszącej wchodzi cała gminna infrastruktura techniczna (sieć wodno-kanalizacyjna, sieć energetyczna) oraz społeczna (przychodnie, punkt apteczny, biblioteka, poczta).

Atrakcje turystyczne stanowią wszelkiego rodzaju obiekty będące przedmiotem zainteresowania turystycznego i wpływające na natężenie ruchu turystycznego. Do gminnych atrakcji turystycznych zaliczyć zatem można wszystkie wyżej wymienione formy i obiekty pod warunkiem, że są one związane z gminą (np. z kulturą mieszkańców), na ich temat dostępne są informacje turystyczne (np. w postaci ulotek, informacji internetowej, oznaczenia kartograficznego) oraz w sposób realny wpływają na wzrost ruchu turystycznego.

⁸³ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo.

7.3. WNIOSKI

INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE

- W dalszym ciągu stosunkowo niewielka liczba obiektów i obszarów sportowo-rekreacyjnych, ograniczająca możliwości rozwoju aktywności fizycznej mieszkańców.
- Brak klubów sportowych na terenie gminy.

ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

- Wyróżniające się walory antropogeniczne sprzyjające rozwojowi turystyki krajoznawczej.
- Ograniczone zasoby bazy turystycznej wraz z niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturą noclegową i stosunkowo niewielkimi walorami przyrodniczymi.
- Ograniczone wydatki z budżetu gminy na rozwój turystyki.

8. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

8.1. PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE

8.1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw wprowadza nowe przepisy dotyczące hierarchii dokumentów planistycznych w gminach w Polsce. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zastąpione zostaną przez plany ogólne gmin (które stanowić będą, w odróżnieniu od studiów, akty prawa miejscowego) oraz przez strategie rozwoju (zwłaszcza w zakresie ustaleń dotyczących polityki rozwoju).

W chwili obecnej (stan na II kwartał 2026 roku) nadal obowiązującym nadrzędnym dokumentem planistycznym pozostaje nadal Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klukowo. W dokumencie dokonano podziału gminy na pięć obszarów struktury przestrzennej na podstawie analizy procesów społeczno-gospodarczych, diagnozy stanu i alokacji przestrzennej zainwestowania oraz wartości i zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego:

- obszary zabudowanych wiejskich jednostek osadniczych przeznaczone do kontynuacji i uzupełnień zabudowy – dotyczy terenów zainwestowanych z rezerwami przestrzennymi, umożliwiającymi dalszy rozwój zabudowy;
- obszary wskazane na cele rozwoju zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej i produkcyjno-usługowej – obejmuje niezainwestowane lub zainwestowane w niewielkim stopniu tereny, przeznaczone do rozwoju funkcji mieszkaniowej i usługowej o niewielkim stopniu oddziaływania na środowisko;
- obszary lokalizacji elektrowni wiatrowych – obejmuje postulowane tereny do budowy i eksploatacji elektrowni wiatrowych, w tym rozbudowy systemu elektroenergetycznego;
- obszary rozwoju zabudowy rekreacyjno-turystycznej – dotyczy obszarów wyznaczonych nad rzeką Nurzec, położonych wśród kompleksów leśnych w kierunku północno-zachodnim od Klukowa, między drogą powiatową Kapłań-Klukowo, a drogą gminną nr 108083, na południe od wsi Kostry-Podsędkowięta (przy drodze gminnej nr 108083);
- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
- obszary rozwoju funkcji produkcyjnych usługowych i logistycznych – dotyczy terenów istniejącego zakładu mięsnego w miejscowości Kostry-Śmiejki, w rejonie wytwórni mas bitumicznych w miejscowości Klukowo-Kolonia oraz w miejscowości Wyszonki Błonie w rejonie terenów powyrobowiskowych;
- obszary eksploatacji kopaliny kruszywa naturalnego – obejmuje tereny wskazane do wydobycia surowców naturalnych z udokumentowanych złóż.

W Studium wskazano również główne kierunki zagospodarowania przestrzennego, które poza kontynuacją i uzupełnieniem zabudowy dotyczą:

- rozwoju infrastruktury, w tym budowy niezbędnych sieci technicznych, zwłaszcza systemów kanalizacyjnych i sanitarnych;
- ochrony krajobrazu, w tym zachowania tradycyjnego układu zabudowy oraz historycznego charakteru wsi;
- tworzenia przestrzeni publicznych, w tym budowy nowych stref rekreacji, placów zabaw, obiektów sportowych oraz zadbanych terenów zielonych;
- zwiększania i poprawy jakości i dostępności usług podstawowej obsługi mieszkańców;

- ochrony przeciwpowodziowej, ze względu na fakt, że część terenów (w tym zabudowanych) znajduje się w strefie szczególnego zagrożenia powodzią (1%), w tym zakazu budowy nowych obiektów oraz działań mogących obniżyć bezpieczeństwo przeciwpowodziowe.

Nowo formułowana Strategia Rozwoju stanowić będzie kontynuację i rozwinięcie dotychczas podejmowanych inicjatyw i aktywności na rzecz dalszego rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego gminy Klukowo.

8.1.2. PLAN OGÓLNY GMIINY

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw wprowadza nowe przepisy dotyczące hierarchii dokumentów planistycznych w gminach w Polsce. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zastąpione zostaną przez plany ogólne gmin (które stanowić będą, w odróżnieniu od studiów, akty prawa miejscowego) oraz przez strategie rozwoju (zwłaszcza w zakresie ustaleń dotyczących polityki rozwoju).

Zgodnie z zapisami art. 13a ust. 4 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym plan ogólny określa strefy planistyczne oraz gminne standardy urbanistyczne oraz może określać (w przypadku wystąpienia stosownych przesłanek) obszary uzupełnienia zabudowy oraz obszary zabudowy śródmiejskiej. Stosownie do art. 13e ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w gminnym katalogu stref planistycznych określa się profil funkcjonalny stref planistycznych, wartość maksymalnej nadziemnej intensywności zabudowy, maksymalną wysokość zabudowy, maksymalny udział powierzchni zabudowy oraz minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej. W planie ogólnym dopuszcza się wyznaczenie następujących stref planistycznych:

- strefa wielofunkcyjna z zabudową mieszkaniową wielorodzinną;
- strefa wielofunkcyjna z zabudową mieszkaniową jednorodzinną;
- strefa wielofunkcyjna z zabudową zagrodową;
- strefa usługowa;
- strefa handlu wielkopowierzchniowego;
- strefa gospodarcza;
- strefa produkcji rolniczej;
- strefa infrastrukturalna;
- strefa zieleni i rekreacji;
- strefa cmentarzy;
- strefa górnictwa;
- strefa otwarta;
- strefa komunikacyjna.

Ustalenia planu ogólnego powinny uwzględniać politykę przestrzenną gminy określoną w strategii rozwoju gminy lub strategii rozwoju ponadlokalnego. Stosownie do art. 51 ustawy z dnia 7 lipca 2023 roku o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2023. Poz. 1688), zmienionej 4 kwietnia 2025 r.: *ustalenia pierwszego planu ogólnego gminy w danej gminie określa się, uwzględniając politykę przestrzenną gminy określoną w strategii rozwoju gminy lub strategii rozwoju ponadlokalnego, o ile gmina dysponuje strategią rozwoju gminy lub strategią rozwoju ponadlokalnego, których opracowanie zostało wszczęte od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.*

Do planu ogólnego gminy sporządzane jest uzasadnienie w formie tekstowej wraz z częścią graficzną. Elementy uzasadnienia zostały określone w art. 13h ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

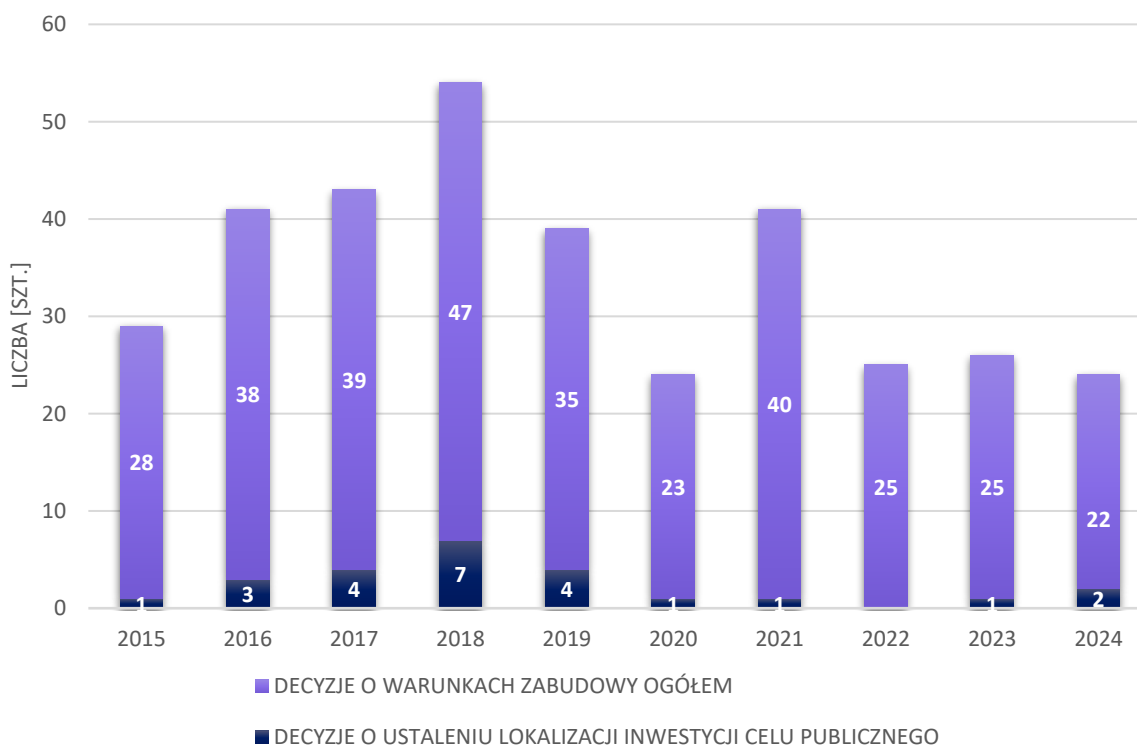
Gmina Klukowo formalnie przystąpiła do opracowania planu ogólnego gminy, na mocy uchwały nr VI.34.2024 Rady Gminy Klukowo z dnia 27 listopada 2024 r.

8.1.3. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Głównym narzędziem w kształtowaniu ładu przestrzennego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Na terenie gminy Klukowo nie obowiązuje aktualnie żaden miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, przyjęty uchwałą Rady Gminy Klukowo.⁸⁴

8.1.4. DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

W obszarach nieobjętych ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego realizacja inwestycji możliwa jest po uzyskaniu decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Dynamika liczby wydawanych decyzji na przestrzeni lat przedstawia się następująco:

Ryc. 40 Wydane w gminie decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Średnio w analizowanych latach wydawanych było ok. 35 decyzji/rok, z czego ok. 32 decyzji wz/rok i 2 decyzje icp/rok. W odniesieniu do decyzji ustalenia warunków zabudowy na przestrzeni omawianego okresu, średnio 8 decyzji/rok dotyczyło zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 1 decyzja/rok zabudowy usługowej, natomiast dla innej zabudowy średnio 23 decyzje rocznie.

W 2025 roku obserwowany jest natomiast skokowy wzrost złożonych wniosków o wydanie warunków zabudowy (41 w 2025 roku, natomiast w 2026 roku do 28.05.2026 r. wydano 35 decyzji) Jest to niewątpliwie związane z wdrażaną reformą planowania przestrzennego i nowymi zasadami, na podstawie których wydawane będą decyzje, po wejściu w życie planu ogólnego.

⁸⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

8.2. STRUKTURA OSADNICZA

Najistotniejszym i najbardziej zaludnionym ośrodkiem funkcjonalnym jest miejscowość Klukowo. W obrębie Klukowa skupiają się funkcje administracyjne, edukacyjne, kulturowe, religijne, handlowo-gospodarcze, produkcyjne oraz mieszkaniowe i rolnicze. Ponadto świadczone są usługi medyczne i ochrony zdrowia, a także znajdują się obiekty o charakterze sportowo-rekreacyjnym oraz turystycznym.

Za najważniejsze „ośrodki wspomagające” uznano miejscowości odznaczające się najwyższym zaludnieniem (zaraz po Klukowie) oraz/lub miejscowości wspomagające „centrum funkcjonalne” na tle religijnym, kulturowym, edukacyjnym, rekreacyjno-wypoczynkowym czy handlowo-gospodarczym, tj.: Kuczyn, Wyszonki Kościelne oraz Łuniewo Małe. Miejscowości te odznaczają się stosunkowo zwartym charakterem istniejącej zabudowy.

Pozostałe miejscowości pełnią głównie funkcje rolnicze i mieszkalne oraz odznaczają się niskim lub bardzo niskim stopniem zaludnienia i zazwyczaj rozproszoną zabudową.

8.3. REWITALIZACJA

Według ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji. Rada Gminy wyznacza, w drodze uchwały, z własnej inicjatywy albo na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Wniosek o wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zawiera wskazanie granic tych obszarów wykonane na mapie w skali co najmniej 1:5000, sporządzonej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej, a w przypadku jej braku – z wykorzystaniem treści mapy ewidencyjnej.

Ponadto w drodze uchwały Gminy sporządzany jest Gminny Program Rewitalizacji dla obszaru rewitalizacji. Na podstawie art. 15.1. pkt. 2 w/w Ustawy, Gminny program rewitalizacji powinien zawierać opis powiązań z dokumentami strategicznymi gminy, w tym strategią rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategią rozwiązywania problemów społecznych.

Gmina Klukowo aktualnie nie posiada Gminnego Programu Rewitalizacji, jednakże sugerowane jest podjęcie działań mających na celu wyznaczenia obszaru rewitalizacji i obszaru zdegradowanego.

8.4. OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) stanowią formę współpracy, w ramach której partnerstwa miast i otaczających je gmin oraz władze województw będą wspólnie przeprowadzać projekty finansowane z Funduszy Europejskich. Ponadto celem wdrażania instrumentu ZIT jest również budowanie partnerstwa i współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego oraz wspieranie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy Związkami ZIT zarówno w poszczególnych województwach, jak i na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Istotne jest także wspieranie rozwoju kompetencji samorządu terytorialnego niezbędnych do przygotowania i wdrażania strategii, w tym strategii ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego.

W ramach ZIT możliwe są następujące formy partnerstwa⁸⁵:

⁸⁵ Materiał źródłowy: Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

- stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego;
- porozumienie międzygminne;
- związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny;
- związek metropolitalny województwa.

Regionalne Inwestycje Terytorialne (RIT) stanowią element wdrażania funduszy europejskich, dzięki którym część środków pozostawiona jest w zarządzaniu związków lokalnych samorządów.

Obszar gminy Klukowo położony jest poza obszarem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) i Regionalnych Inwestycji Terytorialnych (RIT).

8.5. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

Zgodnie z ustaleniami obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego na terenie gminy Klukowo wskazano następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:

- inwestycje celu publicznego w zakresie gospodarki wodnej⁸⁶:
 - rzeka Płonka - kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego koryta rzeki wraz budowlami - 13,750km;
- inwestycje celu publicznego w zakresie bezpieczeństwa energetycznego:
 - zabezpieczenie bezpieczeństwa energetycznego w Polsce północno-wschodniej.

⁸⁶ Zgodnie z zapisami II Okresowej Oceny Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego (2024) nie podjęto działań ku realizacji inwestycji.

8.6. WNIOSKI

PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE

- Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy.

STRUKTURA OSADNICZA

- Zwarta struktura zabudowy znacznej części miejscowości.

REWITALIZACJA

- Obecność obiektów i obszarów wymagających poprawy estetyki zagospodarowania.

OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA

- Położenie gminy poza obszarem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) i Regionalnych Inwestycji Terytorialnych (RIT).

OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

- Niewielka liczba planowanych inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

9. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

9.1. OCHRONA LUDNOŚCI I OBRONA CYWILNA

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej zapoczątkowany latem 2021 r., a następnie pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę od 24 lutego 2022 r. stanowią argumenty, wobec których poszczególne jednostki samorządu terytorialnego, w tym społeczności lokalne powinny być zaangażowane w proces nauki i przygotowania się na sytuacje kryzysowe. W obliczu rosnącej niestabilności geopolitycznej w regionie Europy Środkowo-Wschodniej szczególnie istotne jest zagadnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa, ochrony ludności oraz obrony cywilnej.⁸⁷

W kontekście samorządów gminnych ważne jest wdrażanie mechanizmów związanych z:

- przygotowaniem ludności do właściwego zachowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia przez zwiększenie świadomości zagrożeń i społecznej odporności;
- działaniami związanymi z możliwością wystąpienia zagrożenia;
- działaniami związanymi z wystąpieniem zagrożenia.

Istotnym elementem ochrony życia i zdrowia ludzi jest opracowanie skutecznego planu ewakuacji w przypadku wystąpienia zagrożenia. W tym kontekście ważne jest, aby w planie zawarta została liczba osób przewidzianych działaniami ewakuacyjnymi oraz jej efektywna organizacja. Niezbędne jest określenie sposobu powiadamiania ludności o potrzebie ewakuacji, jak również wskazanie środków transportowych i miejsc zakwaterowania. Szczególnie ważna jest również skuteczna i przejrzysta komunikacja, w tym ostrzeganie i alarmowanie lokalnej społeczności o możliwych zagrożeniach na obszarze gminy. Realizacja zadań związanych z ochroną ludności i obroną cywilną wymaga dobrze funkcjonującej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, która w szczególności powinna zapewnić m.in.: schronienie, zaopatrzenie w wodę, żywność, produkty lecznicze, paliwo, energię elektryczną, usługi telekomunikacyjne, transport, realizacja działań ratowniczych czy pierwszej pomocy. Nie mniej istotne są również działania edukacyjne podnoszące świadomość społeczną o ryzyku wystąpienia zagrożeń oraz konieczny jest stały dialog z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi.

W przypadku gminy Klukowo za zadania związane z realizacją ochrony ludności i obrony cywilnej odpowiada Wójt (zadania szczegółowo definiuje art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 2024 r.).

Ponadto 27 maja 2025 r. Rada Ministrów przyjęła Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej na lata 2025–2026, który stanowi kompleksowy dokument planistyczny określający kierunki działań państwa w zakresie przygotowania na sytuacje kryzysowe oraz wzmocnienia bezpieczeństwa obywateli. W ramach Programu finansowane są zadania zlecone z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej, za które jednostki samorządu terytorialnego otrzymują z budżetu państwa dotacje celowe zapewniające ich realizację. Dodatkowym źródłem jest Fundusz Modernizacji Bezpieczeństwa Publicznego i Ochrony Ludności, zasilany także przez spółki Skarbu Państwa i jednostek samorządu

⁸⁷ Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej:

Art. 2. ust. 1. Ochrona ludności to system składający się z organów administracji publicznej wykonujących zadania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa ludności przez ochronę życia i zdrowia ludzi, mienia, w tym zwierząt, infrastruktury niezbędnej do zaspokojenia potrzeb bytowych, dóbr kultury i środowiska w sytuacji zagrożenia, zwanych dalej „organami ochrony ludności”, podmiotów wykonujących te zadania, zwanych dalej „podmiotami ochrony ludności”, oraz zasobów ochrony ludności.

ust. 2. Obrona cywilna to realizacja zadań określonych w art. 61 lit. a Protokołu dodatkowego do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I), sporządzonego w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r. poz. 175 oraz z 2015 r. poz. 1056), zwanego dalej „Pierwszym Protokołem dodatkowym do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r.”, mająca na celu ochronę ludności cywilnej przed zagrożeniami wynikającymi z działań zbrojnych i ich następstw.

terytorialnego. Zadania mogą być ponadto finansowane z budżetów gmin, powiatów i województw oraz z rezerwy celowej na zarządzanie kryzysowe.

W 2024 r. na terenie gminy Klukowo realizowane były zadania obronne na podstawie Zarządzenia Nr 157/2023 Wojewody Podlaskiego z dnia 29 grudnia 2023 r. w sprawie wykonywania zadań obronnych w 2024 r. Należała do nich m.in. kwalifikacja wojskowa, do której stawiało się 20 mężczyzn. Należy również nadmienić, iż na podstawie Decyzji ZK-I.6333.41.2022.RK Wojewody Podlaskiego z dnia 27 lutego 2022 r. na terenie gminy zorganizowano miejsca zakwaterowania dla ludności uchodźczej z terenu objętego konfliktem zbrojnym, która znalazła się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.⁸⁸

9.2. PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA

Zadania własne gminy w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnoty w ramach porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także ochrony przeciwpożarowej wskazane są w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, głównie w stanach nadzwyczajnych.

Podmioty które są odpowiedzialne za kwestie bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy Klukowo to Wójt Gminy, Policja i Ochotnicza Straż Pożarna. Na terenie gminy nie znajduje się żaden posterunek lub komisariat policji, natomiast najbliższa Komenda Powiatowa Policji ma swoją siedzibę w Wysokiem Mazowieckiem.⁸⁹

Zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego, porządku i opieki nad bezpieczeństwem ludzi i ich mienia na terenie gminy Klukowo sprawuje dzielnicowy gminy Klukowo.

Na terenie gminy Klukowo zadania w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, realizują jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, wyposażone są w podstawowy sprzęt ratownictwa przeciwpożarowego, w tym⁹⁰:

- OSP Klukowo;
- OSP Kuczyn;
- OSP Wyszonki Kościelne;
- OSP Trojanowo;
- OSP Piętki Gręzki;
- OSP Lubowicz Wielki;
- OSP Sobolewo;
- OSP Łuniewo Wielkie;
- OSP Kostry Śmiejki;
- OSP Kostry Podsętkowięta.

OSP w Klukowie, Kuczynie i Wyszonkach Kościelnych włączone zostały do Krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego. Ponadto w 2024 r. OSP w Łuniewie Wielkim oraz w Lubowiczu Wielkim rekrutowały się do czynnego udziału.⁹¹

⁸⁸ Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.

⁸⁹ Materiał źródłowy: <https://nowe-miasto-lubawskie.policja.gov.pl/>

⁹⁰ Materiał źródłowy: <https://klukowo.pl/nasza-gmina/>

⁹¹ Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.

9.3. PRZESTĘPCZOŚĆ

Na terenie gminy Klukowo obserwuje się utrzymujący się poziom przestępczości na przestrzeni ostatnich lat (zob. tabela poniżej). Biorąc pod uwagę charakter popełnianych przestępstw wynika, iż przeważają zazwyczaj przestępstwa o charakterze kryminalnym, przeciwko mieniu oraz gospodarcze.

Tab. 25 Liczba stwierdzonych przestępstw na terenie gminy Klukowo w latach 2014-2023

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
LICZBA PRZESTĘPSTW	52	53	43	66	45	49	47	49	40	61

Materiał źródłowy: www.polskawliczbach.pl/

W 2024 r. stwierdzono 61 przestępstw, co oznacza, że w przeliczeniu na 1000 mieszkańców odnotowano średnio 15,57 przestępstw. Wskaźnik ten jest niższy niż średnia dla kraju (20,57) oraz wyższy województwa podlaskiego (14,69).

9.4. ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

Potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia dotyczyć mogą zjawisk klimatyczno-środowiskowych wywołanych zarówno wskutek działalności człowieka, jak i zdarzeń spowodowanych oddziaływaniem sił przyrody.

9.4.1. ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO

Główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza w gminie Klukowo jest tzw. emisja powierzchniowa związana z indywidualnym ogrzewaniem budynków. Wzmoczona emisja zanieczyszczeń ze źródeł komunalnych spowodowana jest spalaniem słabej jakości materiału grzewczego w mało wydajnych kotłach oraz nieradko, spalaniem odpadów. Zagrożenie dodatkowo potęgują okresy niekorzystnych warunków klimatycznymi w okresie zimowym (długotrwałe okresy chłodu lub ekstremalnie niskie temperatury).

Zagrożeniem dla powietrza atmosferycznego jest także tzw. emisja liniowa, związana z transportem samochodowym i emisją spalin. Zagrożenie to uzależnione jest od charakterystyki ruchu, rodzaju pojazdów i stosowanego w nich paliwa oraz rodzaju i jakości nawierzchni tras.

Na terenie gminy Klukowo nie występują drogi krajowe oraz wojewódzkie. W związku z powyższym emisja liniowa ma charakter lokalny – relatywnie najniższa emisja występuje wzdłuż sieci dróg powiatowych przebiegających przez tereny o zwartej zabudowie mieszkaniowej. Pozostałe obszary gminy, obsługiwane przez drogi gminne i dojazdowe, charakteryzują się bardzo niskim poziomem uciążliwości komunikacyjnych.

Na terenie gminy istnieje ryzyko zagrożenia tzw. emisją punktową. Ten rodzaj emisji związany jest z energetycznym spalaniem paliw i procesami technologicznymi (odprowadzającymi substancje do powietrza za pośrednictwem emitorów w sposób zorganizowany). W przypadku gminy Klukowo związane jest to przede wszystkim z obecnością ubojni bydła oraz zakładów przetwórczych, które są emitentem pyłów i gazów do powietrza. Uciążliwości zapachowe związane są tutaj zatem z hodowlą bydła, którego pogłowie w gminie jest liczne.⁹²

Ponadto jako potencjalne zagrożenie dla jakości powietrza można wskazać zagrożenia naturalne, związane z procesami i zagrożeniami przyrodniczymi takimi jak np. pożary lasów, erozja gleb, pylenie z terenów zielonych.

⁹² Materiał źródłowy: Powszechny Spis Rolny 2020.

9.4.2. ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU

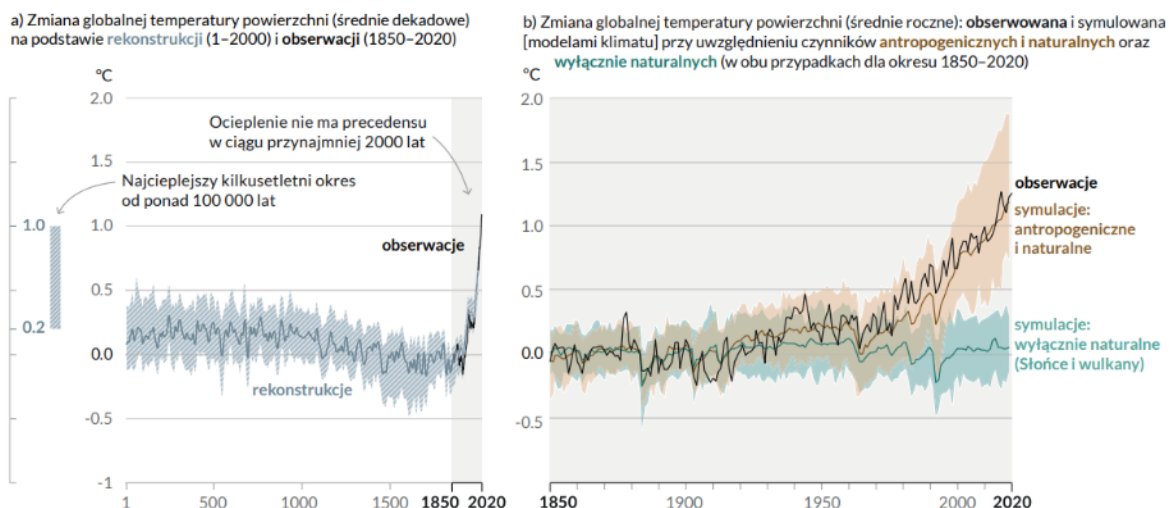
ZMIANY KLIMATYCZNE – KONTEKST GLOBALNY

Problematyka zmian klimatu stanowi jeden z kluczowych aspektów politycznych, społecznych i gospodarczych. Klimat na Ziemi zmieniał się wielokrotnie, przechodząc długie okresy zlodowacenia i wyższych temperatur. Od początku XX wieku temperatura na Ziemi zaczęła stopniowo wzrastać, a trend ten utrzymuje się do dzisiaj. Prognozuje się dalszy wzrost średniej temperatury, który z największą intensywnością wystąpi na półkuli północnej, zwłaszcza na obszarach polarnych.

IPCC opracowało szósty raport podsumowujący naukową wiedzę na temat zmian klimatycznych. Raport składa się z trzech tomów, sporządzanych przez wykwalifikowane grupy robocze:

- Climate Change 2021: *The Physical Science Basis*;
- Climate Change 2022: *Impacts, Adaptation and Vulnerability*;
- Climate Change 2022: *Mitigation of Climate Change*.

Temperatura powierzchni Ziemi sukcesywnie rośnie, natomiast każda z czterech ostatnich dekad była cieplejsza od poprzedniej oraz od wszystkich wcześniejszych od rozpoczęcia pomiarów w 1850 roku. Zgodnie z pierwszym tomem najnowszego raportu IPCC – *Climate Change 2021: The Physical Science Basis* globalny wzrost średniej temperatury powietrza na przestrzeni lat 1850–2019 mieścił się w przedziale 0,8°C do 1,3°C, z najbardziej prawdopodobną wartością 1,07°C. Według raportu średnia temperatura na lądzie w latach 2011–2020 była o 1,59°C wyższa niż w latach 1850–1900, natomiast w przypadku mórz i oceanów wzrost ten był wyraźnie niższy, gdyż wyniósł ok. 0,88°C.

Ryc. 41 Zmiany temperatury powierzchni Ziemi względem okresu 1850-1900

Materiał źródłowy: IPCC - Climate Change 2021: The Physical Science Basis.

Prognozuje się, że średnia temperatura powietrza na Ziemi będzie wzrastać. Według różnych scenariuszy w poszczególnych regionach świata, w stosunku do okresu 1850-1900, przewiduje się:

- według scenariusza optymistycznego (SSP1 1.9) w połowie XXI w. (lata 2046-2060) wzrost temp. o ok. +1,2°C – +2,0°C, a pod koniec XXI w. (lata 2081-2100) wzrost temp. o ok. +1,0° - +1,8°C,
- według scenariusza pesymistycznego (SSP5 8.5) w połowie XXI w. (lata 2046-2060) wzrost temp. o ok. +1,9°C – +3,0°C, a pod koniec XXI w. (lata 2081-2100) wzrost temp. o ok. +3,3°C - +5,7°C.

Należy nadmienić, iż jedną z konsekwencji zmian klimatycznych jest m.in. wzrost średniego poziomu mórz i oceanów. Na przestrzeni okresu 1901 – 2018 poziom ten wzrósł o ok. 20 cm, nie mniej proces ten wyraźnie przyspieszył w ostatnich dziesięcioleciach.

Ponadto do najważniejszych faktów, ustalonych w szóstym Raplocie IPCC – *Climate Change Impacts, Adaptation and Vulnerability* należą m.in.:

- Wzrost zachorowań oraz przedwczesnych zgonów spowodowanych ekstremalnymi warunkami pogodowymi oraz wzrost ryzyka rozprzestrzeniania się chorób, w tym związanych ze zdrowiem psychicznym (poczucie lęku, stresu, depresja).
- Ryzyko wyginięcia rzadko występujących gatunków będzie co najmniej dziesięciokrotnie wyższe, w przypadku, gdy wzrost temperatury będzie postępował w kierunku zmiany o 3°C, w porównaniu z sytuacją, gdy będzie on ograniczony do 1,5°C. Szczególnie zagrożone wyginięciem są gatunki zamieszkujące Puszcę Amazońską oraz niektóre regiony górskie.
- Wzrost zagrożenia występowania ekstremalnych zjawisk przyrodniczych, takich jak m.in. cyklony tropikalne, sztormy, tornada, gradobicia i nawalne deszcze oraz przedłużające się okresy suszy i niedoboru wody.
- Problemy z dostępem do czystej wody pitnej w przypadku dalszego wzrostu temperatury. Przewiduje się, iż mieszkańcy mniejszych wysp i regionów, których zasoby wodne uzależnione są od wód roztopowych lodowców mogą nie mieć wystarczającej ilości wody pitnej, w przypadku, gdy temperatura powietrza wzrośnie o 1,5°C.
- Wzrost temperatury powietrza oraz coraz dłuższe okresy suszy będą miały negatywny wpływ na produkcję żywności (plony zbóż, chów zwierząt), co przyczynić się może do wzrostu niedożywienia i śmiertelności zwłaszcza w regionach tropikalnych. Przy podniesieniu się temperatury powietrza o 1,5°C rośnie ryzyko strat w uprawie kukurydzy w głównych regionach produkujących żywność, natomiast dalszy wzrost wartości temperatur pogłębi problemy rolniczo-produkcyjne.
- Zagrożenie wystąpienia powodzi w regionach nadmorskich wzrośnie o 20% w przypadku podniesienia się poziomu mórz i oceanów o dodatkowe 15 cm, natomiast ryzyko to podwoi się przy wzroście poziomu morza o kolejne 75 cm.
- W przypadku wzrostu temperatury o 1,5°C niektóre ekosystemy zostaną całkowicie utracone, nawet jeśli temperatury zostaną w przyszłości obniżone. Dotyczy to przede wszystkim ekosystemów polarnych, górskich i przybrzeżnych. Istnieje również duże ryzyko utraty raf koralowych u wybrzeży Australii.

ZMIANY KLIMATYCZNE – KONTEKST KRAJOWY

W odniesieniu do obszaru Polski, biorąc pod uwagę historię obserwacji instrumentalnych, stwierdzono, że ostatnie 20-lecie XX wieku i pierwsza dekada XXI wieku były najcieplejszymi w historii (co stanowi potwierdzenie tendencji obserwowanej na całym świecie)⁹³:

- we wszystkich porach roku obserwowany jest wzrost temperatur powietrza (zdecydowanie silniejszy w zimie, słabszy w lecie),
- roczne sumy opadów w kontekście całego kraju nie uległy istotnym zmianom, ale odznaczały się znaczną zmiennością w ciągu roku (mniej lub bardziej wilgotne okresy w krótkich odstępach czasu); obserwowana jest tendencja spadkowa sum opadów na obszarze Polski północno-wschodniej,
- w większości kraju obserwuje się spadek łącznej liczby dni mroźnych i bardzo mroźnych w ciągu roku, jednocześnie obserwuje się niewielką tendencję wzrostową długości trwania okresów mroźnych,
- od lat 90-tych XX wieku coraz częściej pojawiają się w Polsce ciągi upałów i dni upalne z temperaturą powietrza $\geq 30^{\circ}\text{C}$,

⁹³ Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

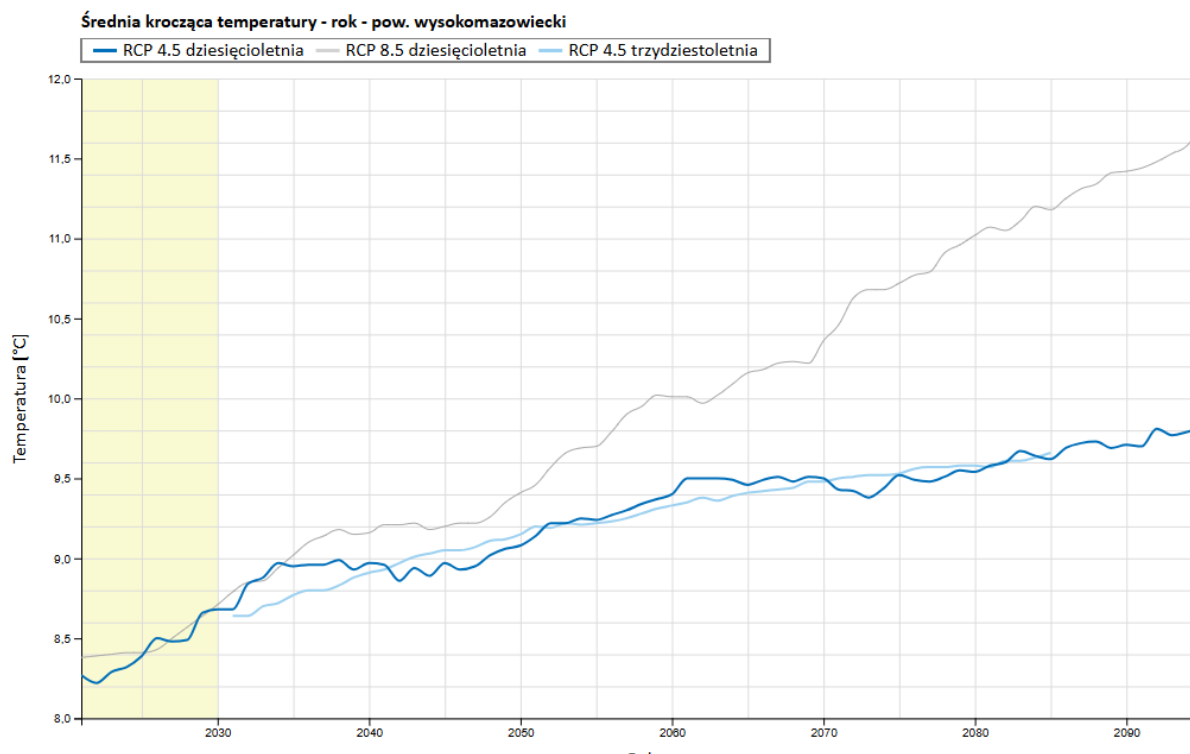
- w większości kraju obserwuje się zmiany w strukturze opadów, polegające na wzroście liczby dni z opadem o dużym natężeniu,
- we wschodniej części kraju, na wschód od Wisły wydłużają się okresy bezdeszczowe oraz okresy suszy,
- w chłodnej porze roku obserwuje się wzmożony udział prędkości wiatru w porywach ≥ 17 m/s, a w okresie letnim pojawiają się coraz częściej huraganowe prędkości wiatrów.

Prognozuje się, że zmiany klimatu będą miały zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki, przy czym dominować będą konsekwencje negatywne⁹⁴:

- do najważniejszych skutków pozytywnych należeć będą m.in.: wydłużenie okresu wegetacyjnego, skrócenie okresu grzewczego, wydłużenie sezonu turystycznego;
- do najważniejszych skutków negatywnych należeć będą m.in.: niekorzystne zmiany hydrologiczne (a co za tym idzie niekorzystny wpływ na różnorodność biologiczną i siedliska przyrodnicze), zwiększenie częstotliwości występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych i katastrof, nasilenie się zjawiska eutrofizacji wód, zwiększenie zagrożenia dla życia i zdrowia w wyniku stresu termicznego i wzrostu zanieczyszczeń powietrza, większe zapotrzebowanie na energię elektryczną w porze letniej, czy też zmniejszenie potencjału chłodniczego elektrowni czego skutkiem będzie spadek mocy produkcyjnej.

ZMIANY KLIMATYCZNE – KONTEKST LOKALNY

W odniesieniu do wszystkich powiatów w Polsce przeanalizowano możliwe scenariusze emisji gazów cieplarnianych i ich wpływu na poszczególne zmienne klimatyczne w perspektywie do 2100 roku.

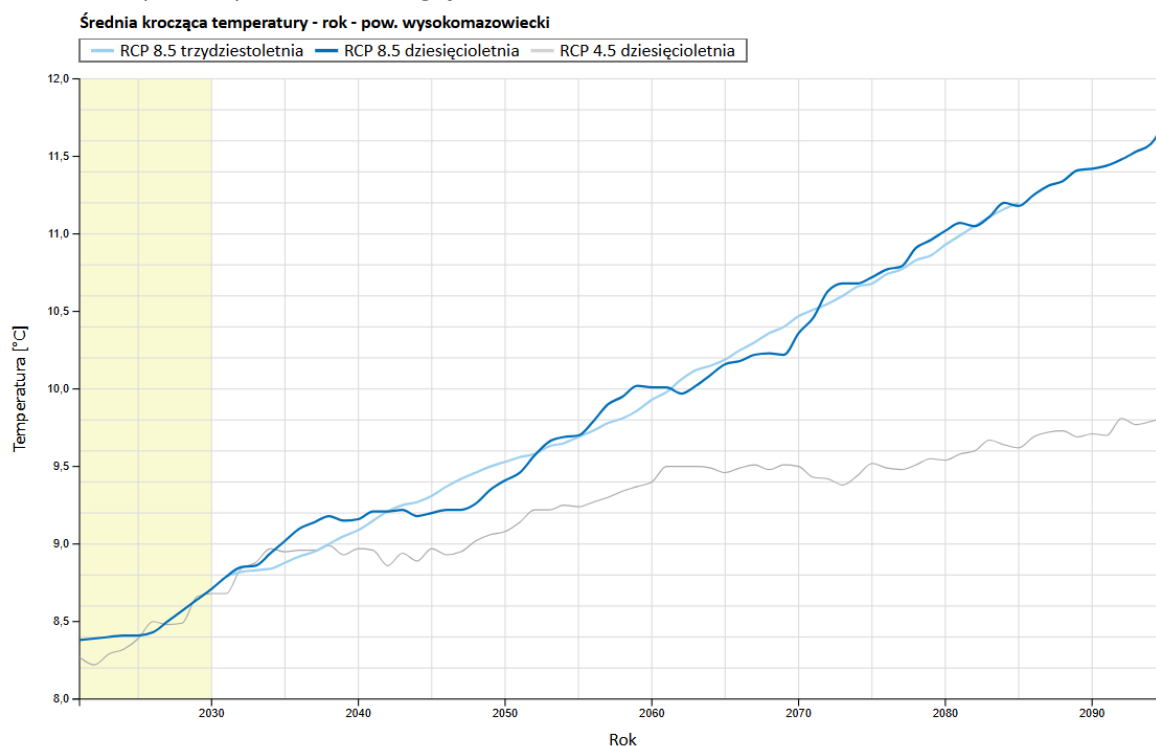

Ryc. 42 Scenariusz wzrostu średniej rocznej temperatury powietrza w powiecie wysokomazowieckim według scenariusza RCP 4.5 (wprowadzenie nowych technologii z redukcją emisji gazów cieplarnianych)

Materiał źródłowy: <https://klimada2.ios.gov.pl/>

⁹⁴ Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

Zakładając większą niż obecnie redukcję emisji gazów cieplarnianych przy zastosowaniu nowoczesnych technologii (scenariusz RCP 4.5) przewiduje się, iż do końca stulecia średnioroczna temperatura powietrza na obszarze powiatu wysokomazowieckiego może wynosić ok. 9,8°C. Oznacza to wzrost temperatury o ok. 1,5°C względem 2021 r.

Ryc. 43 Scenariusz wzrostu średniej rocznej temperatury powietrza w powiecie wysokomazowieckim według scenariusza RCP 8.5 (utrzymanie aktualnego tempa wzrostu emisji gazów cieplarnianych)

Materiał źródłowy: <https://klimada2.ios.gov.pl/>

W przypadku scenariusza pesymistycznego RCP 8.5, gdzie utrzymany pozostałby obecny trend emisji gazów cieplarnianych prognozuje się, iż średnioroczna temperatura powietrza na terenie powiatu wysokomazowieckiego do 2100 roku może wzrosnąć do ok. 11,7°C. Oznacza to wzrost temperatury o ok. 3,3°C względem 2021 r. Ponadto oprócz analizy temperatury uwzględniono inne wskaźniki klimatyczne takie jak: promieniowanie słoneczne, suma opadów atmosferycznych, prędkość wiatru, grubość pokrywy śnieżnej, wilgotność względna oraz wielkość zachmurzenia.⁹⁵

Globalne zmiany klimatyczne zauważalne są także w gminie Klukowo. Na podstawie analiz wstępnych, opartych na wybranych wskaźnikach klimatycznych odnotowanych w Polsce w 2021 i 2024 r. z uwzględnieniem odchylenia (anomalii) w stosunku do okresu wielolecia 1991-2020, można zaobserwować w rejonie gminy:

- ocieplenie (wzrost średniej temperatury powietrza o ok. 1,5-2°C oraz wzrost temperatur maksymalnych);
- wzrost rocznej sumy opadów;
- wzrost usłonecznienia sumarycznego rocznego.

⁹⁵ Materiał źródłowy: <https://klimada2.ios.gov.pl/klimat-scenariusze-portal/>

9.4.3. ZAGROŻENIE ZALEWOWE

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM POWODZI

- Zgodnie z ustawą Prawo wodne przez obszary szczególnego zagrożenia powodzią rozumie się:
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat,
 - obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat,
 - obszary, między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 18, stanowiące działki ewidencyjne,
 - pas techniczny w rozumieniu art. 36 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej.

W celu zwiększenia bezpieczeństwa obywateli oraz ograniczenia negatywnych skutków powodzi, zgodnie z zapisami Dyrektywy Powodziowej oraz ustawy Prawo wodne, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej sporządza tzw. plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) dla obszarów dorzeczy i regionów wodnych. Prace nad planami zostały poprzedzone przygotowaniem wstępnej oceny ryzyka powodziowego (WORP) oraz map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego (MRP). Celem planów zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, poprzez realizację wybranych działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń. Działania te, muszą także prowadzić do obniżania strat powodziowych. Obowiązek sporządzenia planów wynika z Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, tzw. Dyrektywy Powodziowej. Zgodnie z ustawą Prawo wodne za opracowanie planów odpowiedzialny jest prezes KZGW na poziomie obszarów dorzeczy oraz dyrektorzy poszczególnych RZGW dla regionów wodnych.⁹⁶

W dolinie rzeki Nurzec wyznaczony został obszar szczególnego zagrożenia powodzią. Jego zasięg zidentyfikowany został a podstawie tzw. map zagrożenia powodziowego (MZP) opracowanych przez RZGW. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią w granicach gminy obejmuje obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (raz na 100 lat) oraz obszaru, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (raz na 10 lat).⁹⁷

Obszar szczególnego zagrożenia powodzią powinien pozostać wolny od zabudowy mieszkaniowej, usługowej i przemysłowej. W stosunku do obszaru szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują przepisy zawarte w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne. Ponadto obowiązują ustalenia Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r., Dz.U.2023 poz. 300) oraz ustalenia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru Dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r., Dz.U.2022 poz. 2739).

Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne reguluje gospodarowanie wodami, w tym kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi, sprawy własności wód oraz gruntów pokrytych wodami, a także zasady gospodarowania tymi składnikami w odniesieniu do majątku Skarbu Państwa. Zgodnie z w/w ustawą z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, m.in.:

⁹⁶ Materiał źródłowy: Dane Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

⁹⁷ Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie zawierają się wewnątrz obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie. Zatem zewnętrzną granicą obszaru szczególnego zagrożenia powodzią są obszary o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi.

Art. 163. 1. Ochrona przed powodzią jest zadaniem Wód Polskich oraz organów administracji rządowej i samorządowej (...).

5. Ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym.

6. Ochronę przed powodzią realizuje się, uwzględniając wszystkie elementy zarządzania ryzykiem powodziowym, w szczególności zapobieganie, ochronę, stan należytego przygotowania i reagowanie w przypadku wystąpienia powodzi, usuwanie skutków powodzi, odbudowę i wyciąganie wniosków w celu ograniczania potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, w zakresie określonym w przepisach ustawy oraz w przepisach odrębnych.

Główne, naturalne przyczyny powodzi to:

- długotrwałe opady atmosferyczne lub krótkotrwałe opady o bardzo wysokiej intensywności;
- gwałtowne topnienie śniegu.

Przyczyny wywołane działalnością człowieka to przede wszystkim:

- awarie i katastrofy urządzeń i budowli hydrotechnicznych, stanowiących osłony przeciwpowodziowe;
- nadmierny spływ wód powierzchniowych do odbiorników nieprzystosowanych do tego zjawiska, wywołany uszczelnieniem dużych obszarów zurbanizowanych;
- regulacja rzek prowadzona bez należytej oceny jej skutków.

Powodzie mogą powodować duże straty materialne (zniszczenia lub uszkodzenia budynków i infrastruktury, zniszczenia pól uprawnych i pastwisk, uszkodzenia roślin). W przypadku terenów zabudowy mieszkaniowej usytuowanych w zasięgu wód powodziowych, zagrożone jest również bezpieczeństwo i mienie zamieszkałej tam ludności.

Istotne znaczenie w kontekście zapobiegania lub minimalizacji skutków powodzi mają natomiast tereny rolnicze (głównie łąki i pastwiska) w dolinie Nurca. Pełnią one rolę naturalnego rozlewiska rzeki i należy pozostawić je wolnymi od zabudowy. Ponadto istotną rolę w zatrzymywaniu wody powodziowej mają również tereny leśne i zadrzewione.

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM PODTAPIANIA

Poza zagrożeniem powodziowym, w granicach gminy Klukowo może dochodzić do zjawiska podtapiania terenu, na które potencjalnie narażone są tereny z płytko zalegającą wodą gruntową, zagłębienia terenu, obszary położone w dnach doliny rzeki Nurzec i jej dopływów oraz tereny zmeliorowane. Zjawisko to może być spowodowane przede wszystkim przez opady atmosferyczne lub gwałtowne topnienie dużej ilości pokrywy śnieżnej. Podtopienia mogą również wystąpić na skutek wahań poziomu wody gruntowej.

9.4.4. ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI

Zjawisko ruchów masowych związane jest przede wszystkim z budową geologiczną, warunkami geomorfologicznymi oraz czynnikami inicjującymi. Na ich rozwój wpływ mają intensywne opady atmosferyczne, infiltracja wód opadowych i roztopowych, erozja zboczy dolin i wąwozów a także działalność antropogeniczna. Obszarem predysponowanym do występowania ruchów masowych jest zazwyczaj obszar, w którym uwarunkowania geologiczno-geomorfologiczne nie wykluczają rozwoju takich procesów w przyszłości.⁹⁸

Z uwagi na charakter rzeźby terenu, w tym stosunkowo duże zróżnicowanie form geomorfologicznych w granicach gminy Klukowo występują różne klasy spadków terenowych.

Na obszarze gminy dominuje w większości równinne lub faliste ukształtowanie powierzchni terenu. Powierzchnia terenu gminy jest zatem w większości płaska lub lekko falista, o przeważnie niewielkich spadkach terenowych, nie przekraczających zazwyczaj 5°. Wyjątek stanowią jedynie strefy marginalne wysoczyzny morenowej i lokalnych wydm oraz skarp dolin rzecznych. Nachylenie terenu może przekraczać tam miejscowo 10-15°.

Na obszarze gminy Klukowo nie występują tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi, w tym osuwiska. W związku z powyższym stwierdza się, iż rzeźba terenu nie stwarza większych ograniczeń dla rozwoju zagospodarowania przestrzennego.

9.4.5. ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE

Susza oznacza dostępność wody poniżej średniej w określonych warunkach naturalnych i jest zjawiskiem ciągłym o zasięgu regionalnym. Suszą nazywa się nie tylko zjawiska ekstremalne, ale wszystkie, które występują w warunkach mniejszej dostępności wody dla danego regionu. W warunkach Polski susze obserwuje się przeważnie w okresie letnim. Jest to związane z wysokim ciśnieniem powietrza i wyższą od wartości normalnych temperaturą powietrza, co powoduje zwiększenie zarówno wartości ewapotranspiracji, jak i zapotrzebowania na wodę. W związku z tym podatność na tworzenie się suszy podlega regionalizacji, która głównie odpowiada panującym tam warunkom klimatycznym (opady i temperatura) oraz geomorfologicznym cechom danej zlewni. Suszę dzielimy na cztery typy genetyczne: suszę atmosferyczną, suszę rolniczą, suszę hydrologiczną oraz suszę hydrogeologiczną, które wyznaczają kolejne etapy jej rozwoju.⁹⁹

W Polsce zagadnieniem suszy, zajmuje się m.in. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy (IUNG-PIB). Instytut na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi System Monitoringu Suszy Rolniczej (SMSR), na podstawie którego opracowano wartości klimatycznego bilansu wodnego oraz określono aktualny stan zagrożenia suszą rolniczą.

W celu przeciwdziałania skutkom suszy na poziomie krajowym uchwalony został *Plan przeciwdziałania skutkom suszy* (PPSS). Dokument ten sporządzony został na okres 6 lat (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej.¹⁰⁰

Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:

- analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;

⁹⁸ Za publikacjami Państwowego Instytutu Geologicznego.

⁹⁹ Materiał źródłowy: <http://posucha.imgw.pl>.

¹⁰⁰ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz.U.2021 poz. 1615).

- propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy stwierdza się, że gmina Klukowo:

- w przeważającej części w stopniu „ekstremalnym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy rolniczej. Niższe ryzyko występuje na terenach leśnych oraz w pobliżu najważniejszych cieków w gminie;
- w stopniu „umiarkowanym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy hydrologicznej;
- w stopniu „słabym” narażona na ryzyko wystąpienia suszy hydrogeologicznej;
- w przeważającej części w stopniu „silnym” narażona jest na syntetyczne ryzyko wystąpienia suszy. Niższe ryzyko występuje na terenach leśnych oraz w pobliżu najważniejszych cieków w gminie.

Podsumowując, stopień zagrożenia suszą (rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną) w gminie Klukowo w latach 1987-2018 był zróżnicowany. Wynika to w dużej mierze z aktualnej struktury użytkowania terenu. Obszary silnie zagrożone zjawiskiem suszy obejmują fragmenty terenów rolniczych, gdzie pierwszy poziom wodonośny znajduje się głęboko. Niższe ryzyko wystąpienia suszy występuje w regionie, gdzie znajdują się większe i zwarte kompleksy. Należy nadmienić, iż są to jednocześnie rejony, w których istnieje realne niebezpieczeństwo wystąpienia pożaru. W przypadku niekorzystnych warunków wietrznych oraz upalnej i bezdeszczowej pogody może dojść do niekontrolowanego rozprzestrzeniania się ognia na większe połacie lasów. Strefy umiarkowanego ryzyka suszy obejmują także tereny największych dolin rzecznych.¹⁰¹

Z uwagi na wyżej opisane zagrożenie, obowiązują stosowne plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych oraz plany przeciwdziałania skutkom suszy w dorzeczach.

Panujące długotrwałe susze przyczynić się mogą do przesuszenia runa leśnego oraz ściółki, czego przejawem może być wystąpienie pożaru. Pożary lasów niosą za sobą szereg negatywnych skutków dla środowiska przyrodniczego oraz człowieka (m.in. zniszczenie szaty roślinnej, w tym utrata siedlisk dla wielu gatunków zwierząt, degradacja naturalnego profilu glebowego, emisja dwutlenku węgla). Najbardziej narażone na ryzyko wystąpienia pożaru są kompleksy leśne zlokalizowane na terenach z głęboko zalegającą warstwą wodonośną.

Obszar gminy Klukowo w ponad 8,6% pokryty jest gruntami leśnymi. W związku z powyższym istnieje niebezpieczeństwo wystąpienia pożarów leśnych. Do głównych, potencjalnych przyczyn pożarów należy zaliczyć:

- nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym, w tym papierosy, zapałki;
- nieprawidłowa eksploatacja urządzeń grzewczych i instalacji;
- wady środków transportu oraz niezachowanie zasad bezpieczeństwa środków transportu;
- wyładowania atmosferyczne oraz inne ekstremalne zjawiska pogodowe jak huragany i silne wiatry;
- podpalenia;
- wypalanie traw.

Na podstawie danych GUS w 2024 roku na terenie gminy Klukowo odnotowano łącznie 19 pożarów, z czego 17 sklasyfikowanych zostało jako „małe”, natomiast 2 jako „średnie”. Wśród miejscowych zagrożeń wytypowano łącznie 42 zdarzenia, z czego: 19 dotyczyło silnego wiatru, 6 opadów deszczu, 4 opadów śniegu, 3 zdarzeń medycznych, 3 zdarzeń w komunikacji, 3 zdarzeń budowlanych, 2 infrastruktury komunalnej, 2 przyborów wód¹⁰².

¹⁰¹ Materiał źródłowy: Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy.

¹⁰² Materiał źródłowy: Dane GUS: Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości: Działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej, stan na 31.12.2024 r.

9.4.6. ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ

Na terenie gminy Klukowo nie znajdują się zakłady zakwalifikowane jako potencjalni sprawcy poważnych awarii przemysłowych (zakłady o dużym ryzyku ZDR, zakłady o zwiększonym ryzyku ZZR, zakłady pozostałe PSPA).¹⁰³

Występujące w obszarze gminy zakłady produkcyjne są narażone, jak każdy zakład tego typu, na wystąpienie zdarzeń losowych, np. awarii sprzętu, pożarów itp. Funkcjonują tutaj m.in. zakłady mięsne, stacja paliw, warsztat samochodowy, podmioty zajmujące się wywozem szamba, dostawą nawozów, wydobywaniem kruszyw naturalnych oraz specjalistycznymi robotami ziemnymi oraz usługami gastronomiczno-bankietowymi.

W przypadku awarii sprzętu lub wystąpienia innych zdarzeń losowych należy przestrzegać obowiązujących przepisów prawa, w tym regulaminów, a także powiadomić odpowiednie służby bezpieczeństwa. Do ewentualnych zagrożeń zaliczyć można również transport substancji niebezpiecznych w ruchu drogowym (substancje ropopochodne, gazy płynne). Należy jednak zaznaczyć, iż ryzyko to jest niewielkie ze względu na brak ponadlokalnych szlaków komunikacyjnych.

¹⁰³ Materiał źródłowy: www.gios.gov.pl/pl/

9.5. WNIOSKI

OCHRONA LUDNOŚCI I OBRONA CYWILNA

- Zadania z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej realizowane na poziomie gminnym przez Wójta jako organ właściwy w tym zakresie.

PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA

- Funkcjonujące na terenie gminy podmioty i instytucje zaangażowane w zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego (zwłaszcza straż pożarna i policja).

PRZESTĘPCZOŚĆ

- Niższy wskaźnik popełnionych przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w stosunku do średniej dla kraju.
- Wyższy wskaźnik popełnionych przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w stosunku do średniej dla województwa.

ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

- Obecność ubojni bydła, stanowiącej źródło uciążliwych zapachów (odory).
- Występujące okresowo zjawisko niskiej emisji w obszarach zwartej zabudowy i związane z tym okresowe pogarszanie stanu sanitarnego powietrza (w sezonie grzewczym).
- Brak osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi.
- Obecność obszarów szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Nurzec.
- Zagrożenie suszą występujące w znacznej części obszaru gminy i związane z nią zagrożenia pożarowe.
- Występowanie zagrożeń związanych z wzmożonym hałasem, emisją zanieczyszczeń oraz transportem substancji niebezpiecznych.

10. POLITYKA SPOŁECZNA

10.1. OCHRONA ZDROWIA

Na terenie gminy funkcjonują następujące obiekty związane z ochroną zdrowia¹⁰⁴:

- 2 Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej w Klukowie;
- Niepubliczny Stomatologiczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Karedent” w Klukowie;
- 1 punkt apteczny w Klukowie.¹⁰⁵

Na terenie gminy zapewniony jest mieszkańcom dostęp do świadczeń zdrowotnych w ramach działalności funkcjonujących tutaj ośrodków zdrowia. Obejmują one podstawową opiekę zdrowotną, w tym bezpłatne konsultacje lekarza rodzinnego, wystawianie recept i skierowań do specjalistów, a także opiekę stomatologiczną.

W gminie realizowane są również usługi rehabilitacji medycznej, w tym rehabilitacja ambulatoryjna, dzienna oraz rehabilitacja prowadzona w domy pacjenta, wraz z kinezyterapią, fizykoterapią i zabiegami fizjoterapeutycznymi. Zapewniona jest opieka nad dziećmi i młodzieżą, w tym medycyna szkolna oraz działania z zakresu oświaty i promocji zdrowia.¹⁰⁶

Ponadto mieszkańcy mają dostęp do świadczeń z zakresu medycyny rodzinnej, opieki środowiskowej nad rodziną, matką i dzieckiem, szczepień ochronnych, a także do ukierunkowanych programów prewencyjnych (w tym profilaktyki chorób układu krążenia oraz profilaktyki gruźlicy). Ofertę uzupełniają leczenie specjalistyczne, m.in. w dziedzinach ginekologii i położnictwa, wyżej wspomnianej rehabilitacji oraz kompleksowej opieki stomatologicznej. W ramach usług dentystycznych realizowane są zabiegi z zakresu diagnostyki, stomatologii zachowawczej, dziecięcej, endodoncji (leczenia kanałowego), higieny i profilaktyki oraz protetyki.¹⁰⁷

Wskaźnik zasobności w przychodnie lekarskie wynosi tutaj 8 obiektów na 10 tys. osób i jest to najwyższy wynik (wraz z gm. Czyżew) w stosunku do gmin ościennych. W niniejszym zestawieniu najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w gminie wiejskiej Brańsk, gdzie na 10 tys. mieszkańców przypadają jedynie dwie przychodnie.

Jednocześnie dla powiatu wysokomazowieckiego wskaźnik ten wynosi 9 obiektów na 10 tys. osób, natomiast dla województwa podlaskiego jest to 8 obiektów na 10 tys. osób. W związku z powyższym sytuacja w gminie jest mniej korzystna w stosunku do średniej powiatowej, natomiast w stosunku do średniej wojewódzkiej kształtuje się na zbliżonym poziomie.

¹⁰⁴ Materiał źródłowy: <https://www.mp.pl/>

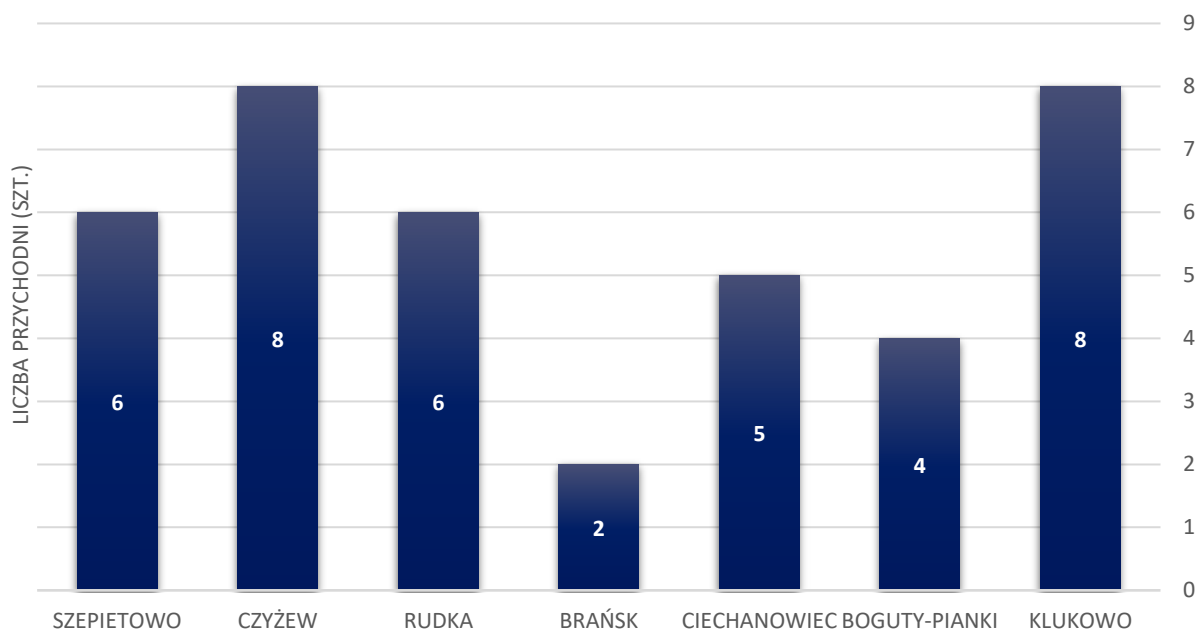
¹⁰⁵ Zgodnie z Ustawą z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne:

1. Poza aptekami obrót detaliczny produktami leczniczymi, z uwzględnieniem art. 71 ust. 1 i 3 pkt 2, mogą prowadzić punkty apteczne. (...).

3. Punkty apteczne tworzone po dniu wejścia w życie ustawy mogą być usytuowane jedynie na terenach wiejskich, jeżeli na terenie danej wsi nie jest prowadzona apteka ogólnodostępna.

¹⁰⁶ Materiał źródłowy: <https://www.rehabilitacja-podlaskie.pl/>

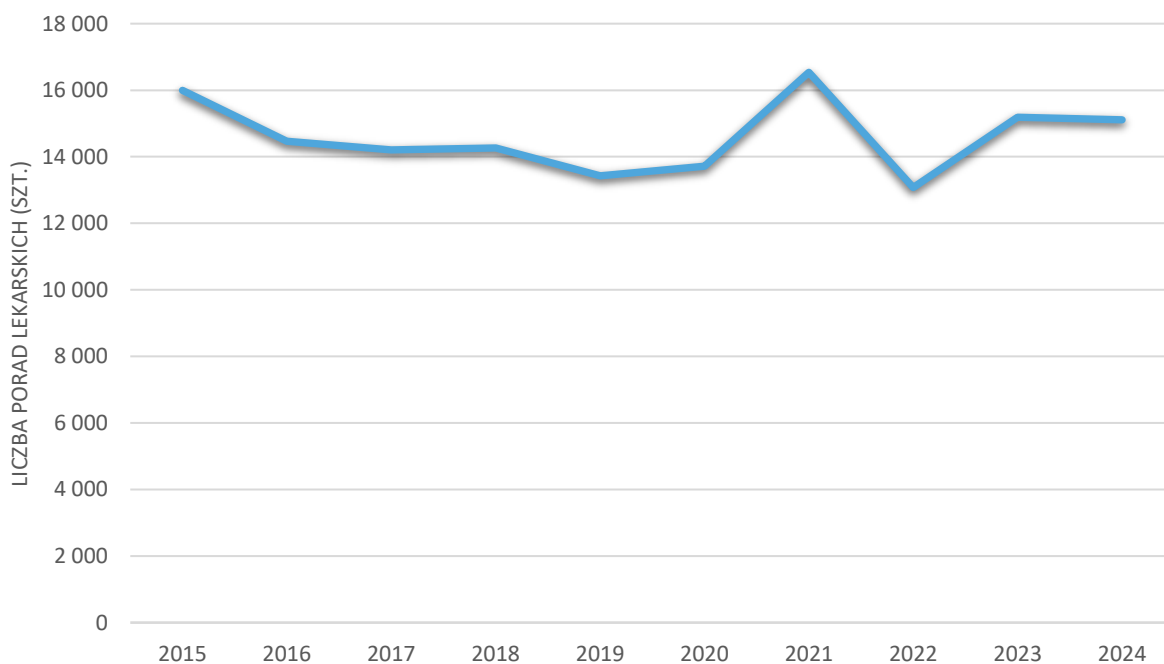
¹⁰⁷ Materiał źródłowy: <https://swiatprzychodni.pl/>; <https://karedent.pl/>

Ryc. 44 Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców na tle gmin sąsiednich

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat udzielono rokrocznie od ok. 13,1 tys. do ok. 16,5 tys. porad lekarskich (ryc. poniżej).

Ryc. 44 Liczba udzielanych porad lekarskich w gminie w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

Z uwagi na ww. uwarunkowania można zatem uznać, że dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej na terenie gminy Klukowo jest dostateczny. Dostępność lekarzy specjalistów w ramach świadczeń refundowanych przez NFZ jest zapewniona, jednak nadal pozostaje niewystarczająca w stosunku do potrzeb zdrowotnych mieszkańców.

10.2. POMOC SPOŁECZNA

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż gmina podejmuje szereg działań mających na celu rozwiązywania problemów społecznych, których wymiar strategiczny znajduje odzwierciedlenie w bieżąco aktualizowanych programach:

- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Klukowo na lata 2023-2027;
- Gminny Program Profilaktyki I Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Behawioralnych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023-2025;
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Gminie Klukowo na lata 2024-2028;
- Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Klukowo na lata 2024-2026.

Instytucją pomocy społecznej finansowaną z budżetu gminy jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Klukowie. Jednym z najważniejszych celów w/w podmiotu jest realizacja zadań własnych i zleconych wymienionych w ustawie o pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu zabezpieczenia społecznego wskazanych do realizacji przez Ośrodek, bądź powierzonych do realizacji w drodze porozumień, uchwał Rady Gminy oraz zarządzeń lub upoważnień Wójta Gminy Klukowo.

Do zadań Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Klukowie należy¹⁰⁸:

- ocena oraz analizowanie stanu potrzeb lokalnych w zakresie pomocy społecznej, w tym problemów społecznych, potrzeb socjalnych zarówno jednostkowych jak i środowiskowych występujących na terenie gminy Klukowo;
- praca socjalna;
- przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń;
- udzielanie pomocy środowiskowej i instytucjonalnej osobom oraz rodzinom znajdującym się w trudnych warunkach życiowych;
- pobudzanie społecznej aktywności w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin;
- koordynacja zadań związanych z pomocą społeczną;
- realizacja zadań wynikających z ustawy o świadczeniach rodzinnych - w tym celu tworzy się w ramach Ośrodka komórkę organizacyjną do realizacji świadczeń rodzinnych;
- realizacja zadań wynikających z ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- prowadzenie postępowania i wydawanie decyzji administracyjnych w sprawach z zakresu świadczeń pomocy materialnej o charakterze socjalnym;
- realizacja zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej;
- obsługa organizacyjno-techniczna zespołu interdyscyplinarnego;
- kierowanie wniosków o ustalanie niezdolności do pracy i stopnia niepełnosprawności do organów określonych odrębnymi przepisami;
- udzielanie pomocy dla uczniów o charakterze socjalnym, stypendia szkolne;
- udzielanie pomocy mieszkaniowej;
- realizacja zadań nałożonych ustawą o Karcie Dużej Rodziny;
- realizacja zadań nałożonych ustawą o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci;
- realizacja zadań nałożonych ustawą o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów;
- ustalanie i wypłacanie jednorazowego świadczenia określonego w art. 10 ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;

¹⁰⁸Materiał źródłowy: Uchwała Nr XX/134/2021 Rady Gminy Klukowo z dnia 14 września 2021 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Klukowie.

- ustalanie dochodów i wydawanie zaświadczeń o wysokości przeciętnego miesięcznego dochodu na członka rodziny na podstawie ustawy - „Prawo ochrony środowiska”.

Tab. 26 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
LICZBA OSÓB (OS.)	603	687	572	481	428	374	341	321	358	312
ODSETEK MIESZKAŃCÓW (%)	13,4	15,4	12,9	10,9	9,8	8,9	8,3	8,0	9,0	8,0

Materiał źródłowy: Dane GUS., stan na 31.12.2024.

W gminie zauważalny jest wyraźny spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W 2024 roku z pomocy społecznej skorzystało 312 osób, czyli o 291 osób mniej niż w 2015 roku.

Najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną są: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz bezrobocie.¹⁰⁹

W 2024 r. realizacja zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym obejmującej udzielanie świadczeń pieniężnych, pomocy usługowej, pomocy rzeczowej i innego rodzaju wsparcia przedstawiało się następująco:

Tab. 27 Świadczenia oraz formy pomocy realizowane w ramach pomocy społecznej w gminie w 2024 r.

FORMA POMOCY	PONIESIONE KOSZTY [zł]	LICZBA ŚWIADCZEŃ/ŚWIADCZENIOBIORCÓW
Zasiłek stały	117 687,23	132 świadczeń 12 os.
Zasiłek okresowy	39 813,33	71 świadczeń 23 os.
Zasiłek celowy, W tym: celowy specjalny	4 126,00 3 126,00	8 i 7 świadczeń 6 i 5 os.
Zasiłek celowy w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”	50 481,21	475 świadczeń 61 os.
Zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	-	-

Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok.

Gmina Klukowo z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej realizuje projekt pn. „Program teleopieki domowej – program wsparcia polityki senioralnej oraz osób z niepełnosprawnościami”, który jest współfinansowany z środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027. Celem projektu jest upowszechnienie i realizacja świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, wydłużenie okresu bezpiecznego pozostania uczestników projektu w ich środowisku oraz miejscu zamieszkania, w tym wzrost poczucia bezpieczeństwa, zwiększenie komfortu życia i poczucia bezpieczeństwa osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami, umożliwienie szybkich reakcji na sytuacje zagrażające życiu, dotarcie z usługami w formie „teleopieki” do grupy osób starszych i z niepełnosprawnościami, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pozostającym dotychczas poza systemem pomocy.¹¹⁰

Ponadto Zarządzeniem Nr 0050.47.2023 Wójta Gminy Klukowo z dnia 31 października 2023 r. powołany został Zespół Interdyscyplinarny, w skład którego weszli przedstawiciele Ośrodka Pomocy Społecznej w Klukowie, Posterunku Policji w Ciechanowcu, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „Almed”, organizacji

¹⁰⁹ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.

¹¹⁰ Materiał źródłowy: <https://samorzad.gov.pl/web/gops-klukowo/>

pozarządowej Caritas Diecezji Łomżyńskiej, Szkoły Podstawowej w Klukowie im. Komisji Edukacji Narodowej oraz Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Wysokiem Mazowieckiem. W ramach działalności Zespołu Interdyscyplinarnego w 2024 r. odbyło się 12 spotkań. W 2024 r. do przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 8 "Niebieskich Kart", z czego 7 założonych zostało przez Komendę Powiatową Policji w Wysokiem Mazowieckiem oraz 1 przez GOPS w Klukowie. Pomocą objęto 10 rodzin.¹¹¹

Warto nadmienić, iż na terenie gminy funkcjonuje Klub Seniora „Senior+”, zlokalizowany w Wyszonkach Kościelnych oraz Kluby Seniora w Klukowie i Kuczynie. Celem w/w Klubów jest wsparcie seniorów poprzez umożliwienie im korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywizacji. W 2024 r. gmina otrzymała dofinansowanie na zapewnienie funkcjonowania placówki Senior+ w Wyszonkach Kościelnych w ramach programu wieloletniego "Senior+" na lata 2021-2025. Zadanie polegało na zapewnieniu funkcjonowania placówki Klub Senior+ i umożliwiło wsparcie oraz poszerzyło ofertę aktywizacyjną i prozdrowotną obejmującą dziedziny edukacji, aktywności społecznej, ruchowej, rekreacji i aktywności kulturalnej.¹¹²

10.3. MIESZKALNICTWO

Na terenie gminy znajduje się 1 158 budynków mieszkalnych, a sama liczba mieszkań wynosi 1 188. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania to 115,4 m², co jest wartością wyższą od średniej dla powiatu wysokomazowieckiego (101,8 m²).¹¹³

Rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy, na tle powiatu przedstawiono poniżej:

Tab. 28 Gospodarka mieszkaniowa gminy i powiatu wysokomazowieckiego w latach 2015-2024

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
liczba budynków mieszkalnych										
gmina Klukowo	1 194	1 196	1 198	1 201	1 211	1 166	1 150	1 152	1 153	1 158
powiat wysokomazowiecki	14 854	14 916	14 999	15 072	15 326	15 051	14 904	15 002	15 039	15 122
liczba mieszkań										
gmina Klukowo	1 223	1 225	1 228	1 231	1 234	1 178	1 180	1 182	1 183	1 188
powiat wysokomazowiecki	17 811	17 880	17 976	18 148	18 232	17 965	18 050	18 205	18 435	18 569
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²										
gmina Klukowo	114,7	114,8	115,1	115,2	115,3	115,2	115,2	115,3	115,2	115,4
powiat wysokomazowiecki	101,3	101,5	102,0	102,0	102,3	101,7	101,8	102,1	101,7	101,8
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m²										
gmina Klukowo	31,2	31,5	31,8	32,2	32,7	32,7	33,4	34,1	34,6	35,4
powiat wysokomazowiecki	31,0	31,4	31,9	32,3	32,8	33,2	33,8	34,5	35,1	35,8
powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem w m²										
gmina Klukowo	140 288	140 578	141 345	141 752	142 327	135 659	135 943	136 259	136 312	137 064
powiat wysokomazowiecki	1 804 667	1 815 581	1 832 886	1 851 141	1 864 363	1 827 608	1 837 949	1 858 849	1 875 533	1 889 927

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

¹¹¹ Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.

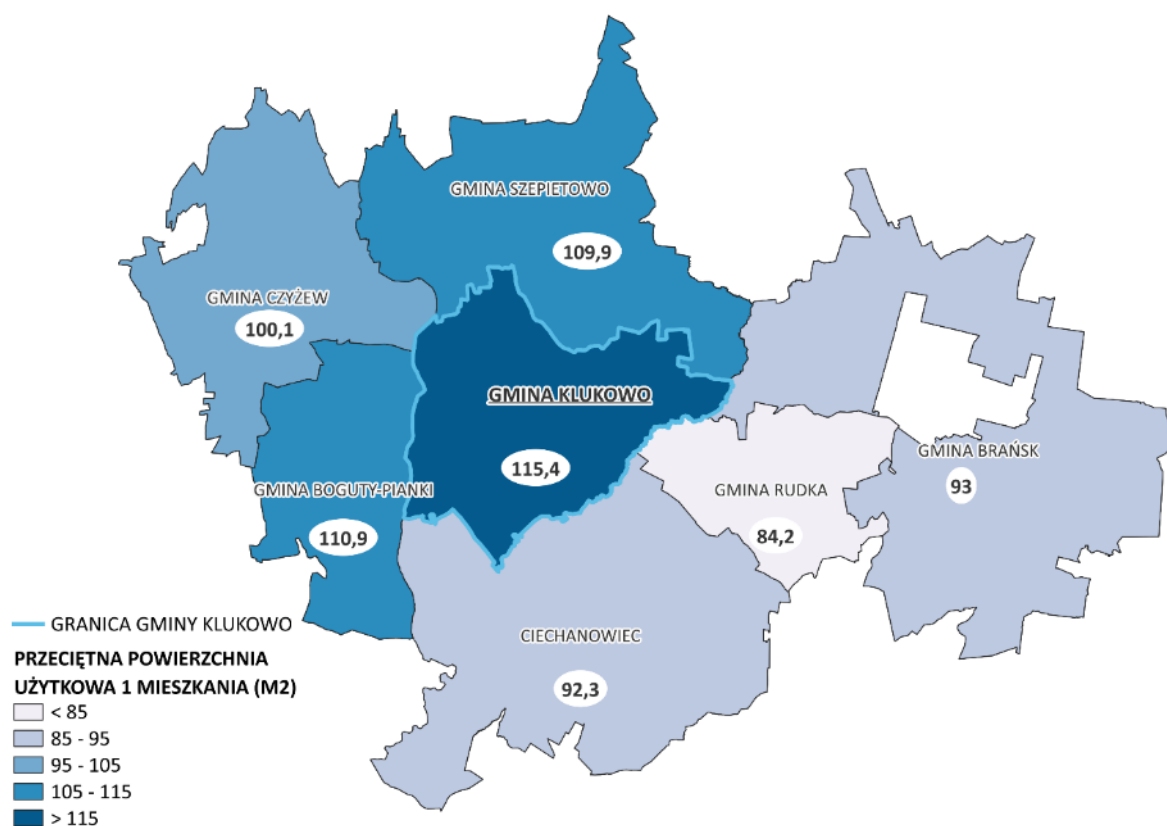
¹¹² Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.

¹¹³ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Jak wynika z powyższej tabeli na terenie gminy Klukowo:

- spada liczba mieszkań oraz liczba budynków mieszkalnych;
- nieznacznie wzrastają powierzchnie użytkowe mieszkań;
- sukcesywnie wzrastają przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkań w przeliczeniu na 1 osobę;
- na przestrzeni okresu 2015-2024 nastąpił spadek powierzchni użytkowej mieszkań ogółem o ponad 3,2 tys. m² (ok. 322 m²/rocznie).

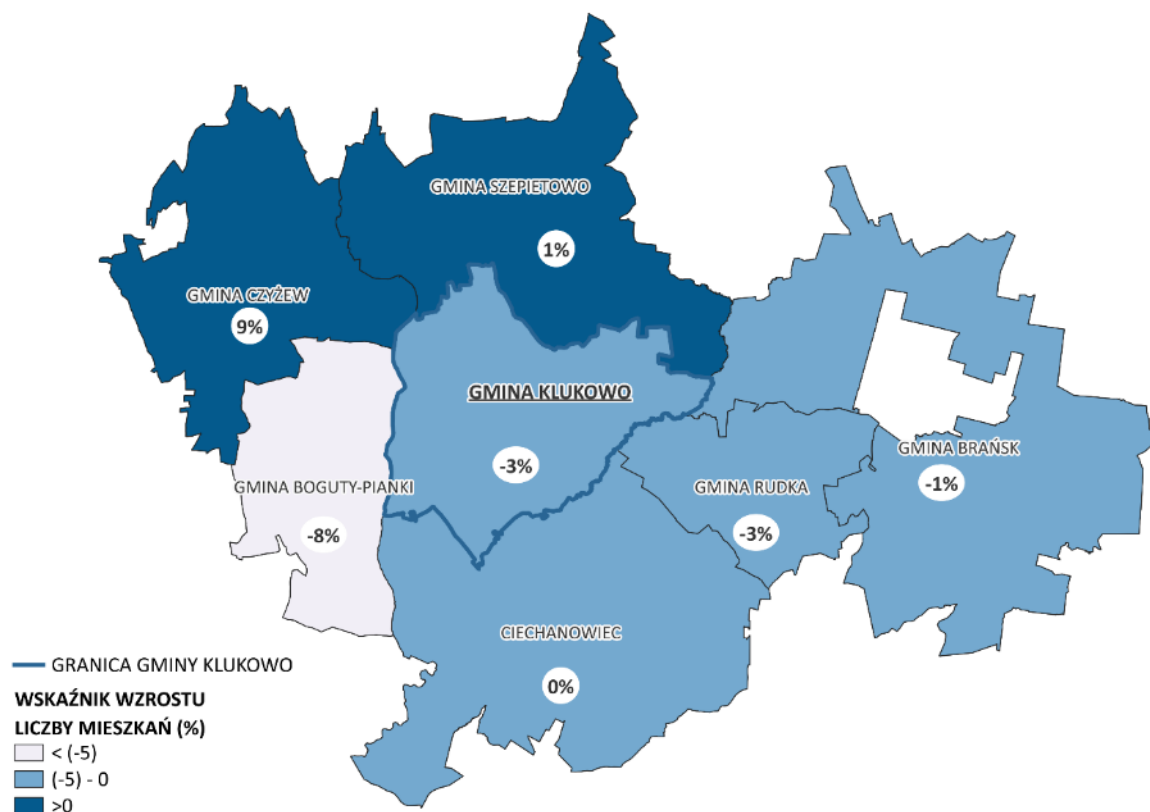
W porównaniu do gmin ościennych przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania na terenie gminy Klukowo jest najwyższa. W 2024 roku wartość ta wyniosła 115,4 m². W niniejszym zestawieniu najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w gminie Rudka, gdzie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi 84,2 m².

Ryc. 46 Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminie Klukowo oraz gminach ościennych w 2024 roku

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na przestrzeni lat 2015-2024 w gminie Klukowo o ok. 3% zmalała liczba mieszkań. Był to jeden z niższych wyników na tle gmin sąsiadujących. W niniejszym zestawieniu przoduje gmina Czyżew, gdzie nastąpił wzrost o 9% zasobów mieszkaniowych. Najmniej korzystnie sytuacja kształtowała się w gminie Boguty-Pianki, gdzie zasoby mieszkaniowe zmalały o 8%.

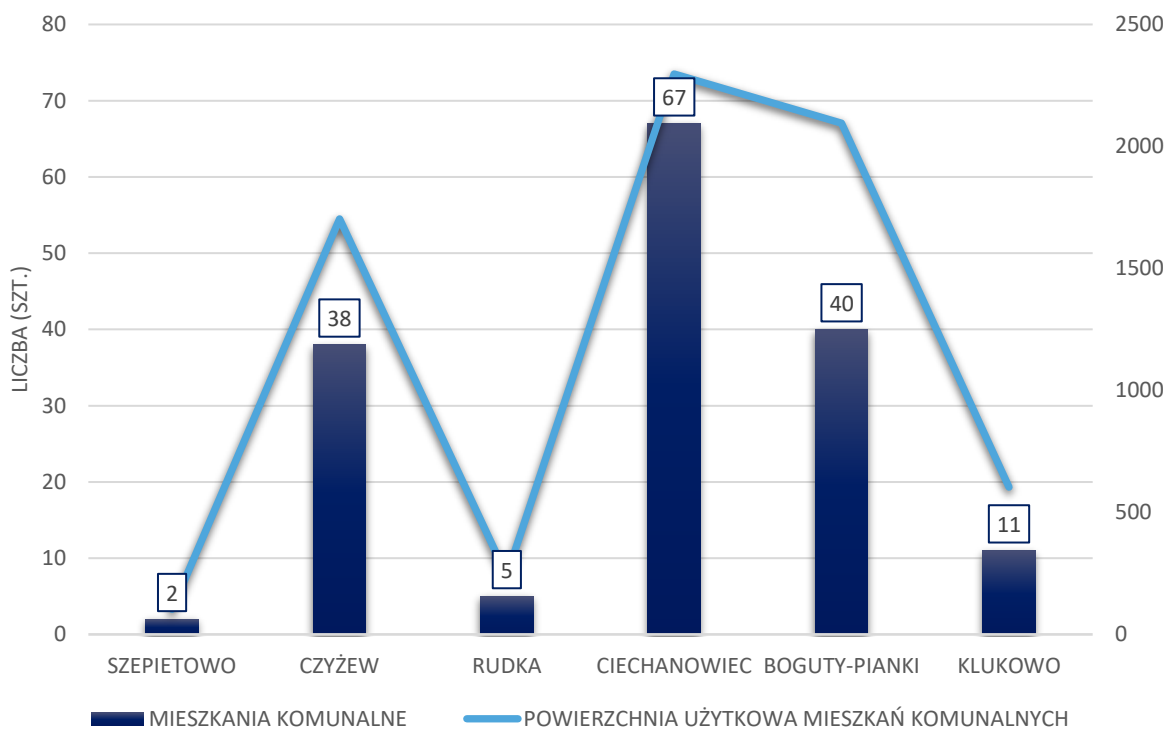
Ryc. 4745 Wskaźnik wzrostu liczby mieszkań w gminie Klukowo i gminach ościennych w okresie 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gmina Klukowo posiada zasoby komunalne w liczbie 11 lokali w dobrym stanie technicznym o łącznej powierzchni 603 m².¹¹⁴ W zestawieniu do gmin ościennych sytuacja kształtuje się przeciętnie. Zdecydowanie przoduje gmina Ciechanowiec z liczbą 67 mieszkań o powierzchni 2 297 m². Warto przy tym zaznaczyć, iż w przypadku miast znaczną część zasobów mieszkaniowych stanowią budynki wielorodzinne, a zatem uzyskane wyniki nie można przyjąć w pełni za reprezentatywne. Najmniejszą liczbę mieszkań komunalnych obserwuje się w gminie Szebietowo – są to 2 mieszkania o powierzchni 103 m². W gminie Brańsk w 2024 roku nie znajdowały się żadne mieszkania komunalne.¹¹⁵

¹¹⁴ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Klukowo;

¹¹⁵ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Ryc. 48 Mieszkania komunalne w gminie Klukowo i gminach sąsiednich

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

*brak mieszkań komunalnych na terenie gminy wiejskiej Brańsk.

Mieszkania treningowe lub wspomagane stanowią formę pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Mieszkanie może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego. Na terenie gminy Klukowo nie znajdują się żadne mieszkania treningowe i wspomagane.

10.4. WNIOSKI

OCHRONA ZDROWIA

- Obecność placówek podstawowej opieki zdrowotnej.
- W dalszym ciągu ograniczony dostęp do placówek specjalistycznej opieki zdrowotnej.
- Niski udział wydatków na ochronę zdrowia z budżetu gminy.
- Wysoki wskaźnik zasobności w przychodnie lekarskie na 10 tys. osób na tle gmin ościennych.

POMOC SPOŁECZNA

- Występowanie problemów społecznych wśród mieszkańców (ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz bezrobocie).
- Prowadzenie działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, w tym praca Zespołu Interdyscyplinarnego.
- Funkcjonująca instytucja pomocy społecznej (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej).
- Wyraźny spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ostatnich latach.
- Funkcjonujące Kluby Seniora.

MIESZKALNICTWO

- Sukcesywny spadek liczby budynków i mieszkań na terenie gminy.
- Wysoki wskaźnik przeciętnej wielkości mieszkań w stosunku do gmin ościennych.
- Przeciętna liczba mieszkań komunalnych na tle gmin ościennych.
- Brak mieszkań treningowych i wspomaganych.

11. EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.1. PLACÓWKI OŚWIATOWE

Na terenie gminy Klukowo funkcjonują następujące placówki oświatowe¹¹⁶:

- Punkt przedszkolny „Maluch” w Szkole Podstawowej im. Komisji Edukacji Narodowej w Klukowie, ul. Szkolna 8;
- Punkt przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Klukowie, ul. Szkolna 8;
- Punkt przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Kuczynie, Kuczyn 69;
- Punkt przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Łuniewie Małym, Łuniewo Małe 2;
- Punkt przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Wyszonkach Kościelnych, Wyszonki Kościelne 1;
- Szkoła Podstawowa im. Komisji Edukacji Narodowej w Klukowie;
- Szkoła Podstawowa w Kuczynie;
- Szkoła Podstawowa w Łuniewie Małym;
- Szkoła Podstawowa w Wyszonkach Kościelnych.

11.2. LICZBA UCZNIÓW

Na przestrzeni ostatnich lat liczba osób uczęszczających do placówek oświatowych w gminie Klukowo kształtowała się następująco:

Tab. 29 Osoby uczęszczające do placówek oświatowych w gminie Klukowo w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE										
Dzieci	108	132	128	136	130	144	169	112	114	119
SZKOLNICTWO PODSTAWOWE (WRAZ Z GIMNAZJAMI*)										
Uczniowie	280	250	287	316	323	309	306	304	286	305
Absolwenci	55	34	-	-	39	50	39	45	53	23

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

* dotyczy lat 2013-2018. Wraz z końcem roku szkolnego 2018/2019 zlikwidowano wszystkie oddziały gimnazjalne.

W gminie Klukowo liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych utrzymuje się na stosunkowo zbliżonym poziomie (brak widocznej tendencji wzrostowej lub spadkowej). Jednocześnie należy wskazać, że w latach 2017–2018 wystąpił wyraźny, skokowy wzrost liczby uczniów, który miał charakter jednorazowy i był bezpośrednio związany z reformą systemu oświaty. W jej wyniku, począwszy od roku szkolnego 2019/2020, zlikwidowane zostały oddziały gimnazjalne, co spowodowało czasowe zwiększenie liczby uczniów w szkołach podstawowych. Przed reformą do szkół podstawowych i gimnazjów uczęszczało łącznie dziewięć roczników, natomiast po jej wdrożeniu edukacja w szkołach podstawowych obejmuje osiem roczników.¹¹⁷

W odniesieniu do wychowania przedszkolnego należy nadmienić, iż na przestrzeni ostatnich lat (2015-2024) liczba dzieci uczęszczająca do placówek przedszkolnych również utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

¹¹⁶ Materiał źródłowy: <https://rspo.gov.pl/>

¹¹⁷ Reforma szkolnictwa z 2017 roku zakładała m.in.:

- likwidację gimnazjów;
- wprowadzenie ośmioletniego roku nauczania w szkołach podstawowych;
- wprowadzenie czteroletniego toku nauczania w liceach ogólnokształcących;
- wprowadzenie pięcioletniego roku nauczania w technikum.

Dane dotyczące dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym oraz liczby oddziałów przedszkolnych w gminie Klukowo oraz gminach sąsiednich w 2024 roku przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 30 Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wraz z liczbą oddziałów przedszkolnych w gminie Klukowo oraz gminach sąsiednich w 2024 r.

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	ODDZIAŁY PRZEDSZKOLNE	2024	
		LICZBA DZIECI W WIEKU 3-5 LAT OBJĘTYCH WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM	ODSETEK DZIECI OBJĘTYCH WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM W WIEKU 3-5 LAT (%)
SZEPIETOWO	3	150	89,3
CZYŻEW	3	161	82,6
RUDKA	1	41	107,9
BRAŃSK	4	91	63,6
CIECHANOWIEC	2	145	83,3
BOGUTY-PIANKI	2	51	79,7
KLUKOWO	4	83	76,1

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

W gminie Klukowo funkcjonuje łącznie 4 oddziałów przedszkolnych, na które przypada w przybliżeniu 83 dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Jest to najkorzystniejszy wskaźnik w stosunku do większości gmin sąsiednich. Najmniej korzystna sytuacja obserwowana jest w gminie Ciechanowiec, w której na 145 dzieci przypadają jedynie 2 oddziały przedszkolne.

Łączny udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie wynosi 76,1% co stanowi niski wynik w stosunku do gmin sąsiednich. Zdecydowanie najkorzystniej kształtuje się sytuacja w gminie Rudka, gdzie odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat wynosi 107,9%.¹¹⁸

W gminie Klukowo wyniki egzaminu ósmoklasisty z 2025 r. były najwyższe z języka polskiego i wynosiły średnio 54%. Są to wartości niższe w stosunku do wyników gmin sąsiednich (z powiatu wysokomazowieckiego i bielskiego), których średnia wyniosła 60%. Najniższą średnią uczniowie uzyskali na egzaminie z matematyki – 39%. Średnia gmin sąsiednich wyniosła natomiast 45%.

Dane dotyczące wyników egzaminu ósmoklasisty w gminach sąsiednich województwa podlaskiego z języka, polskiego, matematyki i języka angielskiego przedstawiono w tabeli poniżej.

Tab. 31 Dane dotyczące wyników egzaminu ósmoklasisty w gminie Klukowo oraz gminach sąsiednich województwa podlaskiego w 2025 r.

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	LICZBA ZDAJĄCYCH	WYNIK ŚREDNI (%)	MEDIANA (%)
SZEPIETOWO (m.)	41	64	64
SZEPIETOWO (obszar wiejski)	21	63	69
CZYŻEW (m.)	53	58	58
CZYŻEW (obszar wiejski)	15	59	67
RUDKA (gm. wiejska)	11	62	60
BRAŃSK (gm. wiejska)	25	56	58
CIECHANOWIEC (m.)	53	59	64
KLUKOWO (gm. wiejska)	30	54	56

¹¹⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	LICZBA ZDAJĄCYCH	WYNIK ŚREDNI (%)	MEDIANA (%)
SZEPIETOWO (m.)	34	48	49
SZEPIETOWO (obszar wiejski)	21	49	43
CZYŻEW (m.)	53	45	43
CZYŻEW (obszar wiejski)	15	47	43
RUDKA (gm. wiejska)	11	46	37
BRAŃSK (gm. wiejska)	25	53	53
CIECHANOWIEC (m.)	53	39	33
KLUKOWO (gm. wiejska)	30	39	35
SZEPIETOWO (m.)	39	66	75
SZEPIETOWO (obszar wiejski)	20	52	45
CZYŻEW (m.)	53	58	55
CZYŻEW (obszar wiejski)	15	68	69
RUDKA (gm. wiejska)	11	50	33
BRAŃSK (gm. wiejska)	25	58	55
CIECHANOWIEC (m.)	53	67	73
KLUKOWO (gm. wiejska)	30	43	31

Materiał źródłowy: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży.

11.3. KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.3.1. ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

W gminie Klukowo funkcjonuje obecnie 12 zarejestrowanych stowarzyszeń pozarządowych, co przekłada się na wskaźnik ok. 3,1 organizacji na 1000 mieszkańców.¹¹⁹

Na terenie gminy Klukowo funkcjonują następujące organizacje i stowarzyszenia:

- Zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądownictwa (KRS):
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Klukowie;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Kuczynie;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Lubowiczu Wielkim;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Łuniewie Wielkim;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Piętkach-Gręzkach;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Sobolewie;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Trojanowie;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Wyszonkach Kościelnych;
 - Polskie Stowarzyszenie Patriotów w „Solidarności”;
 - Stowarzyszenie Edukacyjno-Sportowe „Arka” przy Parafii pw. Narodzenia NMP w Wyszonkach Kościelnych;
 - Stowarzyszenie Mieszkańców Wsi Wyszonki Błonie;
 - Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Stare Kostry.
- Zarejestrowane w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa:
 - Koło Gospodyń Wiejskich „Uszynianki”;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Piętkach Gręzkach „Piętkowianki”;
 - Koło Gospodyń Wiejskich „Błoniewianki”;

¹¹⁹ Materiał źródłowy: Krajowy Rejestr Sądowy, www.ekrs.ms.gov.pl.

- Koło Gospodyń Wiejskich „Klukowianki”;
 - Koło Gospodyń Wiejskich „Trojanowo”;
 - Koło Gospodyń Wiejskich „Łuniewianki”;
 - Koło Gospodyń Wiejskich „Podsędkowianki”.
- Ponadto gmina Klukowo należy do Lokalnej Grupy Działania (LGD) „Brama na Podlasie” (opisano szczegółowo w rozdz. 1.5.).¹²⁰

11.3.2. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH

Uczestnictwo w wyborach powszechnych jest jednym z najważniejszych przejawów aktywności obywatelskiej. Społeczeństwo w sposób realny wywiera bowiem wpływ na sprawy bieżące kraju oraz mniejsze jednostki samorządu. Dane dotyczące frekwencji wyborczej w gminie Klukowo w latach 2018-2025 przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 32 Frekwencja wyborcza w gminie podczas Wyborów Powszechnych w Polsce w latach 2018-2025

ROK	NAZWA	FREKWENCJA W GMINIE (%)	FREKWENCJA W KRAJU (%)
2018	Wybory Samorządowe	61,2	48,8
2019	Wybory do Parlamentu Europejskiego	45,1	45,6
2019	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	62,0	61,7
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (I tura)	67,4	64,5
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura)	78,9	68,2
2023	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	72,5	74,4
2023	Referendum Ogólnokrajowe	65,8	40,9
2024	Wybory Samorządowe	54,7	51,9
2024	Wybory do Parlamentu Europejskiego	40,9	40,7
2025	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (I tura)	68,1	67,3
2025	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura)	73,7	71,6

Materiał źródłowy: <https://wybory.gov.pl/>

Aktywność obywatelska mieszkańców gminy Klukowo w zakresie partycypacji podczas wyborów powszechnych w okresie 2018-2024 jest zróżnicowana. Frekwencja w poszczególnych wyborach jest zazwyczaj wyższa w stosunku do średniej ogólnokrajowej. Wyjątek stanowią Wybory do Parlamentu Europejskiego z 2019 roku oraz Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z 2023 roku.

Najwyższy poziom frekwencji zanotowano podczas Wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura) w 2020 r., gdzie wyniosła ona 78,9%. Najniższa frekwencja miała natomiast miejsce w trakcie Wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2024 roku (40,9%).¹²¹

¹²⁰ Materiał źródłowy: <https://bramanapodlasie.pl/>

¹²¹ Materiał źródłowy: www.wybory.gov.pl

11.4. WNIOSKI

PLACÓWKI OŚWIATOWE

- Obecność punktów przedszkolnych.
- Brak żłobka lub klubu dziecięcego.
- Brak placówki ponadpodstawowej.
- Zadawalający poziom dostępności do usług oświatowych na poziomie wczesnoszkolnym.
- Wysoki udział wydatków z budżetu gminy przeznaczonych na oświatę i wychowanie (ok. 26%).

UCZNIOWIE I DZIECI

- Utrzymująca się na zbliżonym poziomie liczba uczniów w szkołach podstawowych na przestrzeni ostatnich kilku lat.
- Utrzymująca się na zbliżonym poziomie liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego.
- Niższy wskaźnik liczby dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w stosunku do większości gmin sąsiednich.
- Wyniki egzaminu ósmoklasisty poniżej średniej odnotowanej w sąsiednich gminach.

KAPITAŁ SPOŁECZNY

- Przeważnie wyższa frekwencja wyborcza w stosunku do średniej ogólnokrajowej.
- W dalszym ciągu stosunkowo mało aktywnie działające organizacje i stowarzyszenia lokalne.

12. FINANSE SAMORZĄDOWE

Podstawowym celem działalności samorządu gminnego jest zapewnienie jak najlepszych warunków dla funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej. Realizacja tego działania wymaga zapewnienia stałego dopływu środków, które są niezbędne do finansowania odpowiedniego poziomu dóbr i usług publicznych służących do zaspokajania potrzeb społeczności, a także przedsięwzięć o charakterze rozwojowym.

W procesie strategicznego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego zasadniczą rolę odgrywa możliwość finansowania poszczególnych przedsięwzięć. Możliwości finansowe, w powiązaniu z jakością zarządzania, stanowią podstawę do wyznaczenia strategicznych celów jej rozwoju, rozumianego jako proces kształtowania zmian w pożądanym kierunku, akceptowanym społecznie, ekonomicznie i środowiskowo, zgodnie z wymogami racjonalnego gospodarowania przestrzenią. Między rozwojem lokalnym a finansami gminy występują wzajemne powiązania i uwarunkowania, gmina bowiem ponosi najpierw wydatki, w określonych działach, aby mógł dokonać się rozwój społeczno-gospodarczy.

Istotnym elementem w kształtowaniu polityki rozwoju danej jednostki administracyjnej jest Budżet Gminy, będący głównym źródłem finansowania usług publicznych i inwestycji związanych z realizacją zadań infrastrukturalnych. Działania te stwarzają warunki do inwestowania dla podmiotów gospodarczych i poprawy standardów życia mieszkańców.

12.1. DOCHODY GMINY

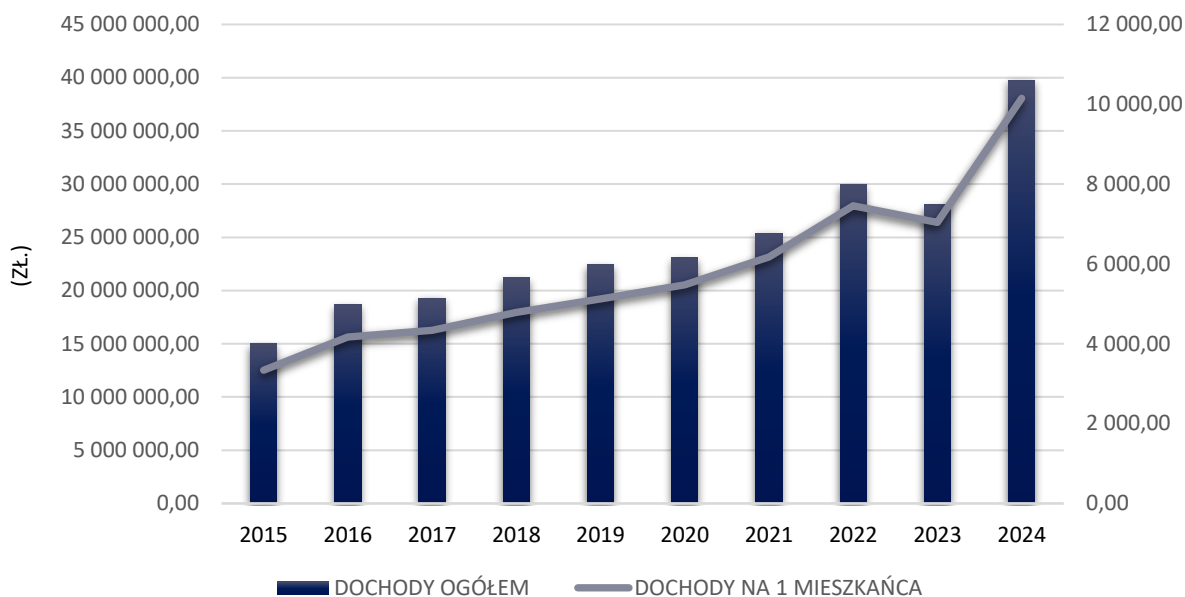
Dochody ogółem gminy Klukowo na przestrzeni analizowanych lat wzrosły o ok. 165% (z ok. 15,0 mln zł w 2015 r. do ok. 39,7 mln zł w 2024 r.). Ma to również przełożenie na dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 3 338 zł/os. w 2015 r. do ok. 10 150 zł/os. w 2024 r.).¹²²

Tab. 33 Dochody ogółem gminy w latach 2015-2024

ROK	DOCHODY OGÓŁEM [zł]	DOCHÓD GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2015	15 018 781,02	3 337,51
2016	18 664 715,22	4 172,75
2017	19 292 959,81	4 336,47
2018	21 206 321,44	4 786,98
2019	22 420 883,12	5 124,77
2020	23 069 370,12	5 478,36
2021	25 361 010,34	6 175,07
2022	29 962 026,91	7 458,81
2023	28 062 189,97	7 038,42
2024	39 747 173,27	10 149,94

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

¹²² Materiał źródłowy: Dane GUS – finanse publiczne: dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu: dochody ogółem oraz dochody na 1 mieszkańca, stan na 31.12.2024 r.

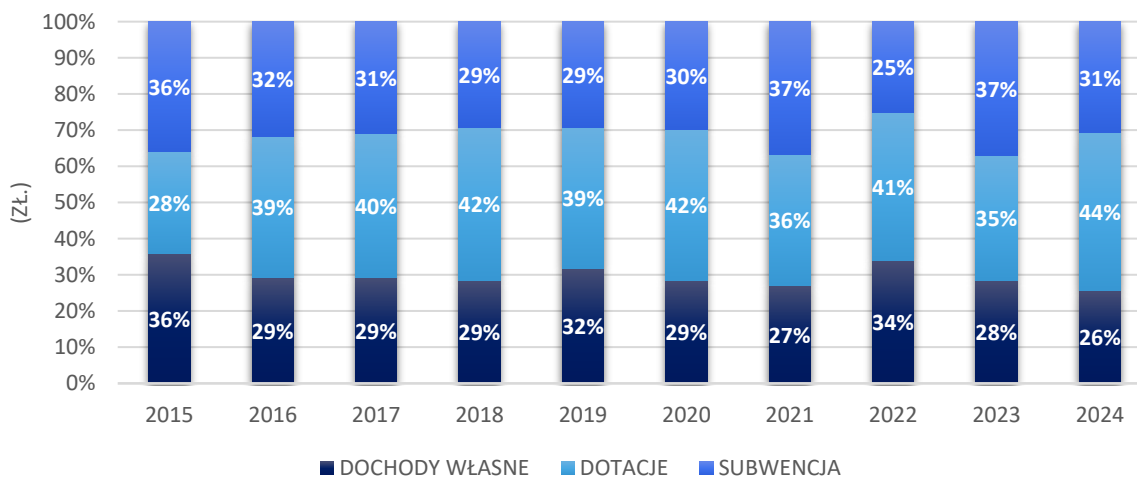

Ryc. 49 Dochody ogółem gminy w latach 2015-2024 wraz z przeliczeniem na 1 mieszkańca

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczny dochód ogółem w dalszym ciągu będzie sukcesywnie wzrastać. Należy przy tym podkreślić, że są to wartości pieniężne nominalne. Realna wartość nabywczą pieniądza uzależniona jest od różnych czynników, a wpływa na nią m.in. inflacja.

Strukturę dochodów gminy Klukowo tworzą kolejno: dochody własne, dotacje oraz subwencje ogólne. W okresie 2015-2024 r. całkowita suma dochodów własnych wzrosła niemal dwukrotnie (z poziomu ok. 5,4 mln zł w 2015 r. do ok. 10,2 mln zł w 2024 r.). Jednocześnie źródłem dochodów o największej dynamice wzrostu na przestrzeni ostatnich lat są dotacje, których wartość wzrosła ponad czterokrotnie (z poziomu ok. 4,2 mln zł w 2015 r. do ok. 17,3 mln zł w 2024 r.).¹²³

Ryc. 46 Struktura dochodów w gminie w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

- Dochody własne pochodzą z źródeł finansowania, gdzie swój udział mają m.in.:¹²⁴
- dochody z tytułu dochodów podatkowych, ustalanych na podstawie odrębnych ustaw;

¹²³ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

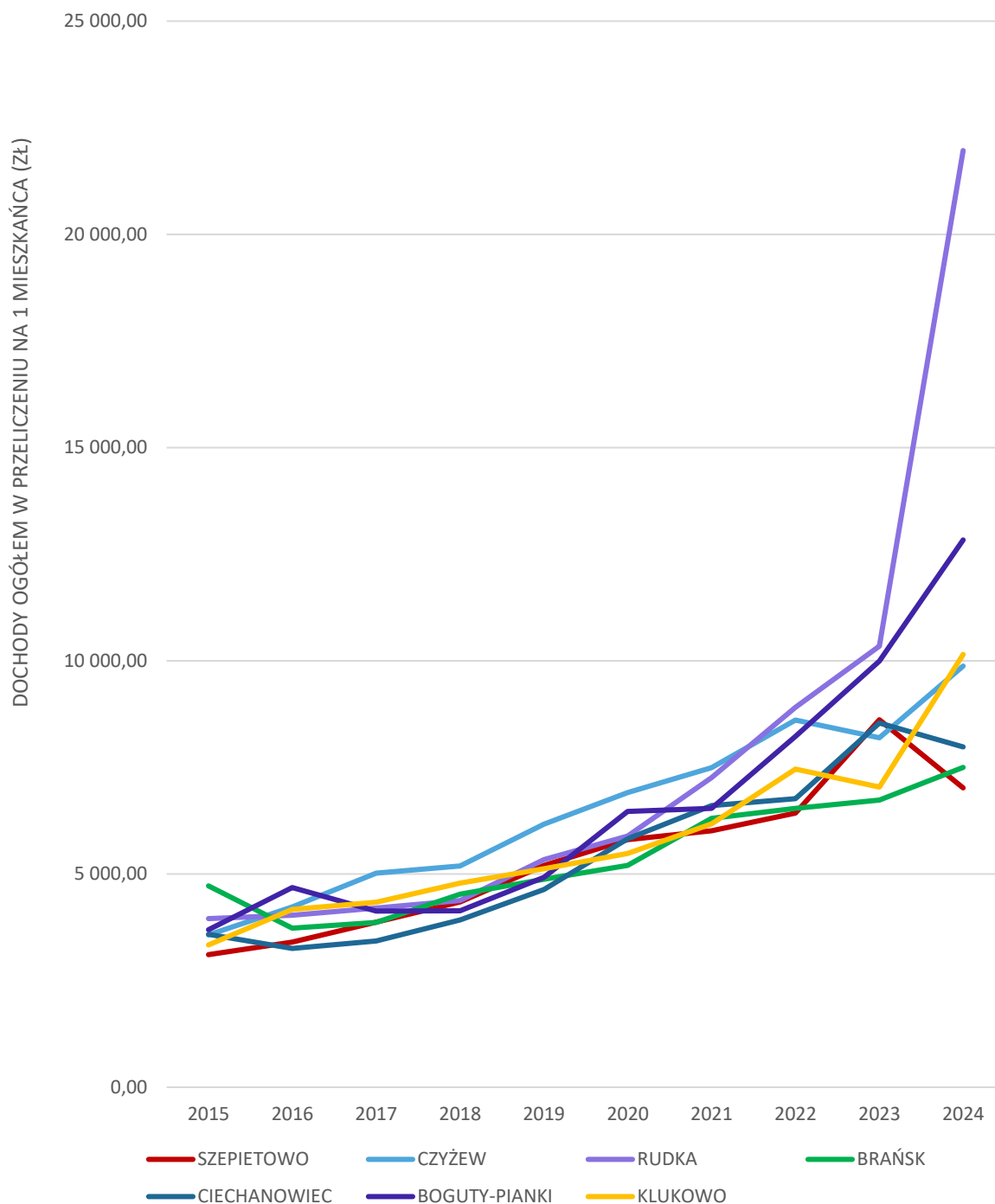
¹²⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS.

- dochody z tytułu podatku od nieruchomości;
- dochody z tytułu dochodów podatkowych od osób fizycznych (PIT);
- dochody z tytułu wpływu z lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw;
- dochody z tytułu podatku rolnego;
- dochody z tytułu wpływu z usług;
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych;
- dochody z tytułu podatku od spadków i darowizn;
- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych;
- dochody z tytułu podatku leśnego.

Subwencja ogólna składa się natomiast z części:

- oświatowej;
- rozwojowej;
- wyrównawczej.

Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Klukowo w odniesieniu do gmin sąsiednich w latach 2015-2024 kształtują się następująco:

Ryc. 51 Wysokość dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Klukowo i w gminach sąsiednich w latach 2015-2024 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

W analizowanym okresie największy wzrost dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowała gmina Rudka, osiągając wzrost o ok. 18,0 tys. zł (tj. 455%). W latach 2015-2024 poziom dochodów na mieszkańca w gminie Klukowo wzrósł o ok. 6,8 tys. zł (tj. 204%) i był to trzeci najwyższy wynik w stosunku do gmin sąsiednich.

12.2. WYDATKI GMINY

Konsekwencją wzrostu dochodów gminy był sukcesywny wzrost wydatków ogółem. Na przestrzeni analizowanych lat wydatki wzrosły o ok. 189% z poziomu ok. 14,3 mln zł w 2015 r. do ok. 41,3 mln zł w 2024 r. Ma to również przełożenie na wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 3 174 zł/os. w 2015 r. do ok. 10 549 zł/os. w 2024 r.).¹²⁵

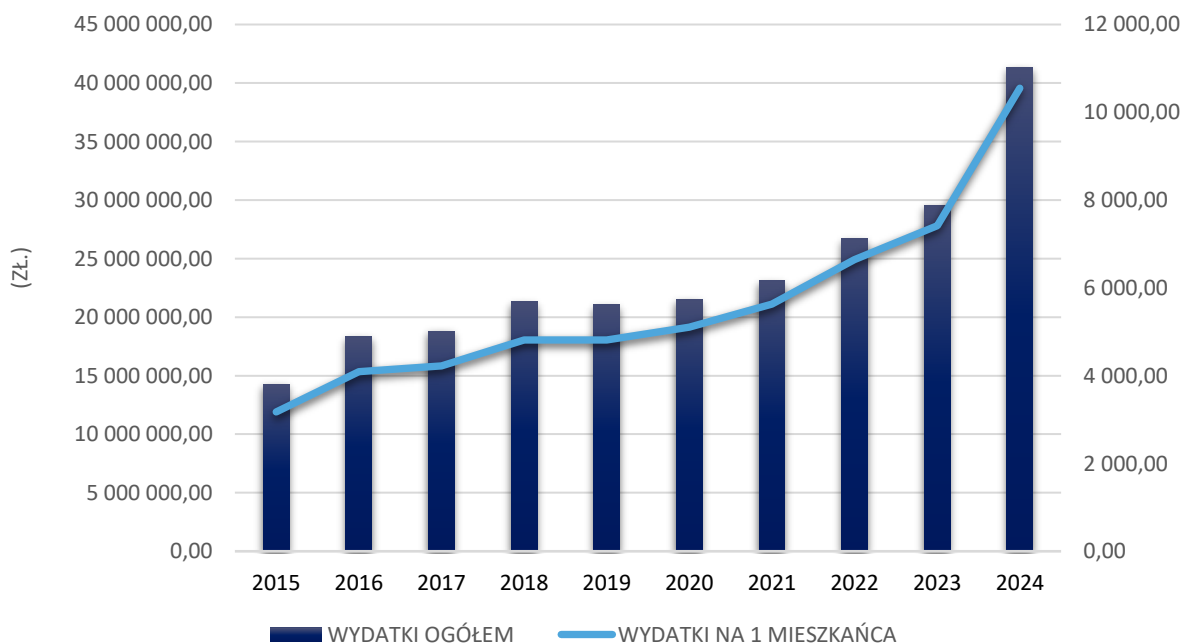
Warto nadmienić, iż w 2024 roku zaobserwowano zjawisko deficytu budżetowego.¹²⁶

Tab. 34 Wydatki ogółem gminy w latach 2015-2024

ROK	WYDATKI OGÓŁEM [zł]	WYDATKI GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2015	14 283 037,94	3 174,01
2016	18 312 241,78	4 093,95
2017	18 802 567,56	4 226,25
2018	21 312 166,82	4 810,87
2019	21 043 557,79	4 809,96
2020	21 493 898,23	5 104,22
2021	23 115 699,66	5 628,37
2022	26 701 269,87	6 647,07
2023	29 563 594,92	7 415,00
2024	41 309 439,13	10 548,89

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczne wydatki ogółem w gminie w dalszym ciągu będą wzrastać.

Ryc. 47 Wydatki ogółem gminy w latach 2015-2024 w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

¹²⁵ Material źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

¹²⁶ W 2024 r. różnica dochodów i wydatków budżetowych miasta wyniosła (-1 562 265,86 zł.).

Wydatki budżetów gminy dzielą się na wydatki bieżące i wydatki majątkowe. W 2025 r. udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem wynosił 67,2% (ok. 27,8 mln zł), natomiast udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) wynosił 32,8% (ok. 13,5 mln zł).

Realizacja wydatków budżetu gminy w 2024 r. w poszczególnych działach klasyfikacji budżetowej z uwzględnieniem struktury procentowej prezentuje się następująco:

Tab. 35 Wydatki ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w gminie w 2024 r.

NR DZIAŁU	SEKTOR	ILOŚĆ WYDATKÓW [zł.]	UDZIAŁ W WYDATKACH [%]
Dział 010	Rolnictwo i łowiectwo	2 262 671,83	5,5
Dział 600	Transport i łączność	16 162 202,47	39,1
Dział 700	Gospodarka mieszkaniowa	68 652,23	0,2
Dział 710	Działalność usługowa	19 335,60	<0,1
Dział 750	Administracja publiczna	2 739 066,18	6,6
Dział 751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	70 669,09	0,2
Dział 754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	2 195 922,95	5,3
Dział 801	Oświata i wychowanie	10 809 919,41	26,2
Dział 851	Ochrona zdrowia	77 686,98	0,2
Dział 852	Pomoc społeczna	1 510 484,65	3,7
Dział 854	Edukacyjna opieka wychowawcza	69 809,00	0,2
Dział 855	Rodzina	1 968 933,74	4,8
Dział 900	Gospodarka mieszkaniowa i ochrona środowiska	1 607 891,48	3,9
Dział 921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 695 392,39	4,1
Dział 926	Kultura fizyczna	50 801,13	0,1
OGÓŁEM		41 309 439,13	100%

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Największy udział wydatków gminy w 2024 r. przypadł na Dział 600 – Transport i łączność (ok. 39,1%). Relatywnie duży udział w wydatkach dotyczył również Działu 801 – Oświata i wychowanie (ok. 26,2%).

Najmniej środków, stanowiących mniej niż 0,1% łącznych wydatków gminy, przeznaczono na działalność usługową (19 335,60 zł).

12.3. ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

Sukcesywny wzrost wydatków odgrywa szczególną rolę w zakresie obsługi w zakresie zadań własnych gminy. Ponadto wzrost nakładów inwestycyjnych, w tym w wymiarze przestrzennym (m.in. budowa i modernizacja infrastruktury oraz obiektów i urządzeń publicznych, wytypowanie i uzbrajanie nowych terenów rozwojowych), może podnieść atrakcyjność gminy jako miejsca do życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

W latach 2015-2024 udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem na terenie gminy Klukowo kształtował się następująco:

Tab. 36 Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem gminy w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
UDZIAŁ %	17,3	18,1	16,5	26,5	10,9	11,7	13,4	14,4	27,8	32,8

Materiał źródłowy: Dane GUS: Finanse publiczne – dochody i wydatki budżetów JST - wskaźniki, stan na 31.12.2024 r.

Jak wykazano wcześniej, największy udział w strukturze dochodów gminy stanowiły źródła zewnętrzne – dotacje. Mają one kluczowe znaczenie dla zdolności inwestycyjnej samorządów gminnych.

12.4. WNIOSKI

DOCHODY GMINY

- Regularny wzrost dochodów ogółem, w tym dochodów własnych.
- Wysoki poziom uzyskiwanych dofinansowań zewnętrznych (subwencji i dotacji unijnych).
- Najniższy w stosunku do wszystkich gmin ościennych wskaźnik wzrostu dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

WYDATKI GMINY

- Regularny wzrost wydatków ogółem, w tym wystąpienie deficytu budżetowego.
- Zróżnicowany poziom wydatków inwestycyjnych gminy na przestrzeni ostatnich lat.
- Niemal dwukrotny wzrost udziału wydatków inwestycyjnych ogółem na przestrzeni ostatnich lat.

ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

- Realizacja działań inwestycyjnych w znacznym stopniu uzależniona jest od pozyskania środków zewnętrznych.

13. PODSUMOWANIE BADANIA ANKIETOWEGO

Jednym z elementów partycypacji społecznej przy tworzeniu Strategii Rozwoju Gminy, obok tradycyjnych konsultacji (w postaci wyłożenia do publicznego wglądu dokumentu, dyskusji publicznej/warsztatu, z dopuszczeniem możliwości składania sugestii i propozycji w formie wniosków), jest badanie ankietowe. Pozwala ono na zdobycie wiedzy nt. odczuć społeczności lokalnej dotyczących aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy i sposobu jej funkcjonowania oraz stanowi narzędzie poznawcze potrzeb społeczności gminy.

(DO PÓŹNIEJSZEGO UZUPEŁNIENIA)

Ryc. 48 Profil uczestnika ankiety (tzn. płeć, wiek, wykształcenie)

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Klukowo na lata 2026-2035.

Ryc. 49 Ocena poziomu życia na terenie gminy

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Klukowo na lata 2026-2035.

Ryc. 50 Ocena warunków życia w gminie

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Klukowo na lata 2026-2035.

Ryc. 51 Określenie najważniejszych problemów w gminie

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Klukowo na lata 2026-2035.

Ryc. 57 Ustalenie głównych priorytetów mających wpływ na rozwój gminy

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Klukowo na lata 2026-2035.

Ryc. 58 Tożsamość gminy w perspektywie najbliższych 10 lat na podstawie opinii mieszkańców

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Klukowo na lata 2026-2035.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

NAJWAŻNIEJSZE WYKORZYSTANE AKTY PRAWNE:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2024 poz. 1130 z późn. zm).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2025 poz. 1153 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U.2024 poz. 1112 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. 2025 poz. 198).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. 2025 poz. 960 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. 2021 poz. 1615).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. 2022 poz. 2379).

NAJWAŻNIEJSZE DOKUMENTY I PUBLIKACJE:

- Koncepcja Rozwoju Kraju 2050, 2025, Rada Ministrów, Warszawa.
- Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.
- Powszechny Spis Rolny 2010, 2020.
- Raport o stanie Gminy Klukowo za 2024 rok, 2025.
- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Klukowo na lata 2022-2026, 2022.
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Klukowo na lata 2025-2028, 2024.
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Klukowo na lata 2022-2026, 2022.
- Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2017, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny, 2021, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Klukowo, 2024.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego, 2017.
- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030, 2020.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku, 2019, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

NAJWAŻNIEJSZE WITRYNY INTERNETOWE:

- <https://bdl.stat.gov.pl/>
- <https://capap.gugik.gov.pl>
- <https://european-union.europa.eu/>
- <https://ekrs.ms.gov.pl/>
- <https://isok.gov.pl/>
- <https://bip-ugklukowo.wrotapodlasia.pl/>
- <https://www.klukowo.pl/>
- <https://klukowo.e-mapa.net/>
- <http://www.klukowo.naszgok.pl/>
- <https://wysokie-mazowieckie.policja.gov.pl/>
- <https://samorząd.gov.pl/>
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://wybory.gov.pl/>
- <https://www.bdl.lasy.gov.pl/>
- <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl>
- <http://www.geoportal.gov.pl/>
- <https://www.gios.gov.pl/pl/>
- <https://www.pgi.gov.pl>
- <https://www.gov.pl/>
- <https://www.gov.pl/web/gdos>
- <https://www.polskacyfrowa.gov.pl/>
- <https://www.polskawliczbach.pl/>
- <https://zabytek.pl/>